

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

VESTNIK

9
2016

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90
EUR

TEMA MESECA

Z motornim vozilom v hribe

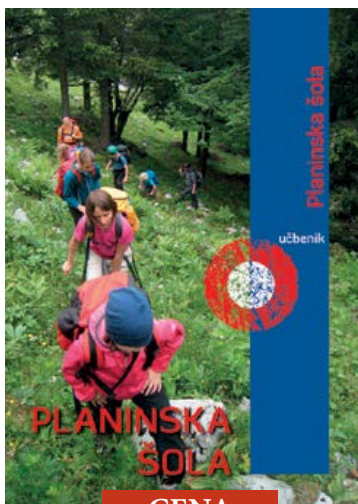
PORTRET

Elizabeth Hawley

Z NAMI NA POT

Idrijsko-Cerkljansko hribovje

PLANINSKA ŠOLA - učbenik

CENA
24,20 €

Izšla je nova, že tretja dopolnjena izdaja Planinske šole. Osnova za varno in doživeto gibanje v gorah je sedaj dopolnjena z novimi spoznanji in praksami, ki bodo koristile slehernemu obiskovalcu vzpetega sveta.

Planinska šola je temeljni program planinskega usposabljanja. Slednje se praviloma izvaja v planinskih društvih in ni vezano na članstvo v planinski organizaciji niti ni pogojeno s starostnimi omejitvami. Prav nasprotno – planinska šola, kot osnovno usposabljanje planincev in gornikov, je namenjena množicam tistih, ki se zavedajo, da je osnovno znanje predpogoj za varno in vsestransko doživljanje gorskega sveta. Planinska šola obravnava vse, kar mora vsestranski gornik poznati, začeti s poznavanjem zgodovine planinstva in alpinizma ter planinske organizacije. Poleg tehničnih znanj (gibanje, poznavanje opreme, prva pomoč...), so predstavljena tudi bolj teoretična področja, ki pa so še kako pomembna za kvalitetno pripravo in izvedbo ture, izleta ali pohoda ne glede na starost in kondicijsko pripravo.

Številni avtorji, poklicni strokovnjaki s svojih področij ali pa izkušeni gorniki so garancija za kakovostna, a hkrati poljudna besedila, razumljiva prav vsem generacijam.

Format: 148 x 210 mm; 366 strani, šivano, broširano

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA 50-odstotni popust

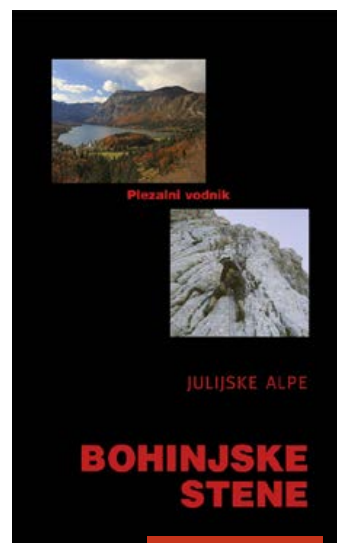
Plezalni vodnik Bohinjske stene

Bohinjski del vzhodnih Julijskih Alp se ne more pohvaliti s posebno velikimi in zahtevnimi stenami, ima pa lepe, večinoma 150 do 300 metrov visoke stene, ki so razmetane po vsem območju.

Spodnje Bohinjske gore so razpoteegnjene v dolg, valovit greben, skalni odstavki – stene pa so povečini skrotaste in krušljive ter kot take zanimive predvsem pozimi. Naslednji, dobro znan in plezalsko zanimiv predel so stene nad Dolino Triglavskih jezer. Z njenega konca se nato preko Hribaric spustimo v Velsko dolino, kjer opazimo markantno steno Zoba Kanjavca, ki se s svojimi gladkimi platami dviga tik nad potjo. Visoko nad Velsko dolino se dviga tudi Šmarjetna glava s kratkimi, a navpičnimi stenami, za njo pa se dvigujeta zahodna in južna stena Triglava. Predel zase sta planina Laz ter planina Krstenica. Nad prvo se dviguje markantna južna stena Debelega vrha, vzporedno z njim pa se vleče greben Ogradow, ki se spusti na sočne pašnike Krstenice. Nad njenim drugim koncem se vzdigujejo v jesenskem in spomladanskem soncu prijetne, a nizke stene Stogov. Prijetne zimske vzpone nudijo tudi številne grape v Ablanci, Slemenu ter Viševniku.

V vodniku najdemo opise številnih priljubljenih turnih in alpinističnih smukov, avtorji pa niso pozabili niti na številne zaledenele slapove ter plezališča, katere ponuja Bohinjski kot.

Format: 130 x 210 mm; 254 strani, šivano, broširano

AKCIJA
11,48 €

CENA: V času od 15. 9. 2016 do 15. 10. 2016 lahko plezalni vodnik Bohinjske stene kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom 11,48 €* (redna cena: 22,95 €).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, po faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
116. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Hbajan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Hbajan, Mateja Pate,
Dušan Skodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Seško,
Sonja Čokl

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 4650 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Poobjave so dovoljene le z dovoljenjem uredništva.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. l., Ljubljana. Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Jesen ob reki Krajcarici
Foto: Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

"Nič hudega, če te ne poslušajo,"

me je nekoč tolažila ljuba prijateljica, ko sem ji tožila o neposlušnih otrokih.

Skoraj tretjina članov Planinske zveze Slovenije (PZS) so otroci in mladostniki. S takim številom se nam ni bati za prihodnost. Preko njih se bo naša dejavnost s častitljivo tradicijo prenašala na rodove, ki jih še ni. Tudi Planinski vestnik je pri tem v pomoč. V tokratni številki začenjamo z objavo vsebin, ki bodo mladim služile kot dodatno gradivo na prihodnjem tekmovanju Mladina in gore v januarju 2017. Tekmovanje v vedenju, veščinah in izkušnjah v gorah, reševanju, planinski opremljenosti, zgodovini planinstva, o gorskem rastlinstvu, živalstvu in še mnogočem organizira Mladinska komisija PZS, ki praznuje že polnih 60 let. V tokratni rubriki Z nami na pot se bomo potepali z rudniškim škratom Perkmandelcem. Vem, da zaradi tega ne bodo trpele odrasle duše, saj so pravljice, ki ničesar ne povedo tudi odraslim, zanič.

Planinstvo v današnjem svetu težje približamo mladim, ljubša jim je cona ugodja ob multimedijjskih napravah. Tehnične pridobitve prodirajo tudi v hribe in le zakaj ne bi uporabili njihove koristnosti pri orientaciji, napovedih in zbiranju informacij. Vseeno pa je dobro, da poznamo tudi stare preverjene načine, kot so branje zemljevidov, opazovanje vremenskega dogajanja, branje vodnikov ... – za primer, če se kaj zalomi. Mnogo takih zadreg z lahkoto rešijo tekmovalci, ki se spopadejo z gradivom tekmovanja in svoje znanje preizkusijo na regijskih in kasneje na državnem tekmovanju.

To poletje sem v tujini ostala brez navigacijske naprave in prenosa podatkov. Po dopoldnevu dežja sem se popoldne kar pod dežnikom podala do bližnjih travnikov, iznad katerih so kipele res visoke gore. Dež je ponehal, posijalo je sonce. Na travniku pa me je pričakala čudovita slika in še lepša glasba – jeklo je *seklo* mokro poletno travo. Priletni Tirolec si je pripravljalo delo za naslednje dni. Brez razmišljanja sem zvečer spakirala nahrbtnik za tridnevno turo.

Na tej turi me je pot vodila mimo koč, dostopnih tudi krajšim nogam. Med vozički, poganjavčki in oklobučenimi nahrbtniki je mrgolelo radoživega drobižka. Nisem slišala pritoževanja, otroci so rojeni raziskovalci, le možnost jim moramo ponuditi. Mimogrede so mamice na cvetlične preproge skrbno pogrinjale dekice, vlekile iz nahrbtnikov pijačo, sendviče, slaščice ... prigrizovalke ... A mnoge pogleda skorajda niso umaknile z mobilnega telefona, držečega v prosti roki. In niso bile le mlade mamice, med njimi je bila tudi kakšna babica.

Vem, da je pretirano, vendar se bojim, da bom na ulici v dežju srečala premočenega sodobnika, ki se mu je zalomilo. Nevihtni oblak nad glavo mu nima kaj povedati. Aplikacija pa, ki sporoča, kdaj je treba odpreti dežnik, ne deluje, ker je ta trenutek, recimo zaradi Putinovega pristanka, onemogočen prenos podatkov.

Sem zastarela? Seveda sem!

Skoraj bi, zaradi naglice na začetku, pozabila dodati glavno misel – prijateljica je namreč tolažbo zaključila s stavkom: "Skrbi naj te to, da te otroci tudi gledajo."

Anka Vončina

4 tema meseca

Z motornim vozilom v hribe

Marta Krejan Čokl

18 portret Elizabeth Hawley

Manca Čujež

15 tema meseca V naravo na dveh kolesih

Marko Perko

22 dolomiti *Cimon della*

Hinko Rejec

UVODNIK

"Nič hudega, če te ne poslušajo," 1

Anka Vončina

TEMA MESECA

Z motornim vozilom v hribe 4

Marta Krejan Čokl

TEMA MESECA

Vožnja z vozili na motorni pogon v naravnem okolju 6

Marjan Denša

TEMA MESECA

Vedno več motornih vozil v naravi 9

Peter Zajc

TEMA MESECA

Zakaj z motorjem v naravo? 12

Pogovarjala se je Marta Krejan Čokl.

TEMA MESECA

V naravo na dveh kolesih 15

Marko Perko

PORTRET

Pogovor z Elizabeth Hawley, himalajsko kronistko 18

Manca Čujež

PLEZALNI UTRINEK IZ DOLOMITOV

Plezanje v Tofani 21

Marija Jeglič

DOLOMITI

Cimon della Pala 22

Hinko Rejec

POTI MED KRASOM IN SOČO

Od Cerja do Griže/ Monte Grisa 26

Olga Kolenc

KOLUMNNA

Planinske zamere 30

Tone Škarja

GEODEZIJA

O meritvah zemeljskega površja 32

Milan Naprudnik in Marjan Jenko

Z NAMI NA POT

Idrijsko-Cerkljansko hribovje 34

Anka Vončina

HUMORESKA

Pa samo v hribe sem šel 43

Dušan Škodič

ZGODOVINA

65 let Doma na Smrekovcu 46

Peter Tomše

52 intervju Spiro Dalla Porta Xidias *Jernej Šček*

34z nami na pot Idrijsko- Cerkljansko hribovje

Anka Vončina

OPISI TUR

- HLEVIŠKA PLANINA
- HUDOURNIK
- JAVORNIK
- POREZEN

Pala

70 planinčkov kotiček Planina Dolga njiva in Plešivec

Mojca Stritar Kučuk

FOTO MINIATURA

PLANINSKI SPOMINI

Čutara, moja prijateljica 49
Peter Muck

INTERVJU

**Pogovor s Spirom
Dalla Porta Xidiasom** 52
Jernej Šček

HIMALAJSKI TREKING

**Zvezdnato nebo nad
Anapurno** 56
Renata Juko Pšenica

V RAZMISLEK

Bližnjice 60
Jana Remic

PORTRET

Užitek mi je deliti zgodbe 61
Bor Šumrada

Korak s poti ... 62
Polona Gorišek

GEO IZLET

Gradiška Tura 63
Jernej Jež

V HRIBE PO DALMATINSKO

Lastovo 64
Jasmina Peklar

PREHRANA

**S sodelovanjem
do zadovoljnega gosta** 66
Alenka Pipan

DOŽIVETJA

Golica 68
Tatjana Cvetko

POEZIJA REKE

Naravni rezervat Izliv Soče 69
Aleš Nosan

PLANINČKOV KOTIČEK

Planina Dolga njiva in Plešivec 70
Mojca Stritar Kučuk

VARSTVO NARAVE

Varovati ali preganjati? 71
Dušan Klenovšek

NOVICE IZ VERTIKALE 72

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE 74

LITERATURA 75

PLANINSKA ORGANIZACIJA 77

TRIGLAVSKI NARODNI PARK 79

V SPOMIN 79

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

Kdo sme in kdo ne?

Z motornim vozilom v hribe

Marta Krejan Čokl

Kdo ima pravico govoriti ali celo soditi o tem, na kak način se smemo gibati v naravi? Sploh v hribih, ki so za mnogo ljudi svetišča, prostor miru, meditacije, kontemplacije ... Hkrati pa so prostor za preizkušanje lastnih sposobnosti, prestavljanje osebnih meja, prostor za krepitev telesa in duha, in to na vedno več načinov. Nekoč samo peš in do določene višine, potem vedno više, kmalu s pomočjo umetnih pripomočkov in varoval ter prosto ali tehnično čez stene ... In zdaj tudi na kolesih. Dveh ali več. Kdo torej sme soditi in govoriti o tem?

Vsi! Morda predvsem vsi, ki smo uporabniki narave na višji nadmorski višini. Vsi dihamo isti zrak, vsi nabiramo *višince*, vsi puščamo sledi. Take in drugače, manj ali bolj opazne. In vsi kdaj pa kdaj poškilimo na druge, češ da to, kar počnejo, ni sprejemljivo. Najbolj so na udaru tisti, ki so prišli zadnji, torej vozniki motornih vozil, predvsem tisti, ki se vozijo tam, kjer je to prepovedano in zares nesprejemljivo. Marsikdo kolesarje in uporabnike motornih vozil, ki se v naravo podajo na dveh ali več kolesih, obravnava enako. Zakon sicer tega ne enači popolnoma, a kot zatrjujejo tako kolesarji kot motoristi, je neprimeren, kakor je neprimerno tudi to, da mnogo hodcev v isto malho strese vse, kar uporablja kolesa. A vendarle gre za dva različna načina obiskovanja narave, zato nas je zanimalo, kakšno stališče ima do vožnje z motornimi vozili gorski kolesar. Besedo smo seveda dali tudi motoristom, nikakor pa brez nje ne smejo ostati strokovnjaki, ki se z varstvom narave ukvarjajo tudi analitično in mnenja podajajo na podlagi raziskav in strokovnih dognanj.

Zakonska opredelitev vožnje v naravi

Včasih si zakone in predpise razlagamo napačno, površno, se izgubimo v množici

členov ali pa jih ne razumemo, zato smo se o tem, kako je vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju zakonsko opredeljena, kako pogoste so kršitve, kakšne so sankcije zanje in kako učinkovita je inšpekcija, pozanimali na Ministrstvu za okolje in prostor. Področje vožnje v naravnem okolju ureja Zakon o ohranjanju narave (ZON).¹

Vožnja z vozili na motorni pogon je v naravnem okolju omejena le na prometno infrastrukturo, torej na javne in nekategorizirane ceste, ki se uporabljajo za javni cestni promet, ter na gozdne ceste. Je pa nekaj izjem, in sicer: ustavljanje in parkiranje v petmetrskem pasu ob cestah ter parkiranje v okviru javnih prireditev, službene in podobne vožnje, ki veljajo le, če dostop ni mogoč po javnih cestah, ter dostopi do objektov, ki niso neposredno povezani z javnimi in nekategoriziranimi cestami, ki se uporabljajo za javni cestni promet. Do takih objektov je seveda dovoljeno dostopati tudi po nekategoriziranih cestah (npr. kolovoz), ki po zakonu spadajo v naravno okolje.

Javne prireditve vožnje v naravnem okolju so dovoljene izven zavarovanih območij narave, izven območij narave s posebnim statusom in izven območij, varovanih s predpisi o urejanju gozdov, in sicer na podlagi dovoljenja, ki ga izda upravna enota. Treba je pridobiti predhodno soglasje Zavoda za ohranjanje narave in pozitivni mnenji Zavoda za gozdove oziroma Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije. Soglasje se poda s pogoji, ti pogoji pa so del dovoljenja za javno prireditev.

Zainteresirane občine lahko v okviru občinskih prostorskih načrtov določijo posebna območja za rekreacijo in šport, ki bodo izrecno vključevala tudi vožnjo z vozili na motorni pogon ali za kolesa. Ta območja bodo morala biti predhodno v postopkih okoljskih presoj tudi ocenjena kot primerna za namene vožnje z vozili na motorni pogon.

Vožnjo s kolesi v naravnem okolju nadzirajo v skladu s svojimi pristojnostmi inšpektorji za naravo, gozdarski inšpektorji in naravovarstveni nadzorniki. Nadzor nad izvrševanjem določb, ki se nanašajo na vožnjo z vozili na motorni pogon v naravnem okolju, opravljajo poleg inšpektorjev, pristojnih za ohranjanje narave, tudi gozdarski, lovski, ribiški, kmetijski inšpektorji in policija.

¹ Zakon o ohranjanju narave najdete na spletni strani <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1600>.

V zvezi z vožnjo v naravnem okolju ZON določa tudi prekršek, če zavezanec organizira vožnjo z vozili na motorni pogon v naravnem okolju, in več lažjih prekrškov, če vozi, ustavi ali parkira vozilo na motorni pogon v naravnem okolju in vozilo ne stoji ali ni parkirano v petmetrskem pasu izven vozišča, če je kraj dogodka oziroma območje opravljanja dejavnosti ali posega v primerljivem času dostopno po javnih cestah in nekategoriziranih cestah, ki se uporabljajo za javni cestni promet, pa se vozi, ustavi ali parkira in ne gre za zaščito, reševanje oziroma pomoč ob naravnih in drugih nesrečah ali za izvajanje nalog Slovenske vojske ter če uporablja vozilo na motorni pogon, ki ni vpisano v evidenco in ni označeno.

Za prekršek je določena globa od dva tisoč do deset tisoč evrov za pravno osebo, od tisoč do štiri tisoč evrov za samostojnega podjetnika posameznika ali posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, od štiristo do tisoč evrov za odgovorno osebo pravne osebe, odgovorno osebo samostojnega podjetnika posameznika, odgovorno osebo posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, odgovorno osebo v državnem organu ali

odgovorno osebo posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, odgovorno osebo v državnem organu ali odgovorno osebo samoupravne lokalne skupnosti. Posamezniki bodo za lažje prekrške odšteli od štirideset do sto evrov.² Inšpektorji za okolje in naravo so v sodelovanju s policisti lokalnih policijskih uprav in gozdarsko inšpekcijo v zadnjih letih večkrat izpeljali akcije nadzora vožnje v naravnem okolju. Namen poostretega nadzora je bilo predvsem osveščanje, opozarjanje in preprečitev nelegalne vožnje v naravnem okolju, ki ima za posledico poškodbe naravnega okolja in ogrožanje habitatov rastlinskih in živalskih vrst. Nadzor je bil izveden na območju celotne države, in sicer prednostno na območjih, ki imajo naravovarstveni status zavarovanega območja, torej v krajinskih parkih, regijskih parkih, na območjih Natura 2000 in naravnih vrednotah. Nadzor se je izvajal ob koncih tedna, ko je bil pričakovan večji obisk in s tem večja obremenitev naravnega okolja.

V okviru zadnje akcije leta 2015 je bilo izdanih pet plačilnih nalogov ter uvedenih pet postopkov o prekršku zaradi napačno parkiranih vozil. Ukrepi glede

1 Je to sožitje? Foto: Oton Naglost

2 Sledi motornih sani na samem vrhu Raduhe, 2062 m Foto: Marijan Denša

Naravovarstveni nadzornik pa lahko v zavarovanih območjih ustavi voznika vozila na motorni pogon, ki vozi v nasprotju z določbami tega zakona ali akta o zavarovanju, in od njega zahteva voziščno in prometno dovoljenje oziroma listino na vpogled. Policist, naravovarstveni nadzornik ali inšpektor iz drugega odstavka 151. člena ZON, ki je pristojen za nadzor vožnje z vozili na motorni pogon v naravnem okolju, zaseže vozniku vozilo na motorni pogon, s katerim je bil zaloten pri storitvi prekrška iz 5. točke prvega odstavka 161. člena tega zakona, če je vozilo na motorni pogon vozil v naravnem okolju nad zgornjo gozdno mejo ali na zavarovanem območju, na katerem je vožnja prepovedana z aktom o ustanovitvi zavarovanega območja, in če je bil kot voznik vozila na motorni pogon v naravnem okolju v zadnjih dveh letih najmanj trikrat pravnomočno kaznovan, ker je vozil, ustavil ali parkiriral vozilo na motorni pogon v naravnem okolju in vozilo ne stoji ali ni parkirano na petmetrskem pasu izven vozišča.

odgovorno osebo samoupravne lokalne skupnosti. Posamezniki morajo za prekršek odšteti od sto do tristo evrov.

Za lažje prekrške so določene globe od tisoč do dva tisoč evrov za pravno osebo, od dvesto do tisoč evrov za samostojnega podjetnika posameznika ali posameznika, ki samostojno opravlja dejavnost, od dvesto do štiristo evrov za odgovorno osebo pravne osebe, odgovorno osebo samostojnega podjetnika posameznika,

vožnje s kolesom v naravnem okolju niso bili izrečeni, saj kršitve niso bile zaznane.

Glede na število pregledanih območij inšpektorji menijo, da je število kršitev nizko. ●

² Kaj so prekrški in kateri so hujši, težji in lažji, je pojasnjeno v členih od 160 do 161a Zakona o ohranjanju narave.

Za zabavo in šport

Vožnja z vozili na motorni pogon v naravnem okolju

Marijan Denša, namestnik načelnice IO KVGN¹

Vožnja z vozili na motorni pogon za zabavo in šport v naravi in še posebej v gorah že vrsto let vznemirja naravovarstvenike. Kljub zakonodaji, ki take vožnje prepoveduje, srečujemo v naravi številne primere voženj za zabavo in šport z motornimi vozili, ki so narejena za vožnjo izven cest, torej v naravnem okolju. To so predvsem motorne sani, motorji enduro in motokros, terenska vozila (džipi) in štirikolesniki.

Ob pripravi novele Zakona o ohranjanju narave se je oblikovala močna povezava nevladnih organizacij, Nevladna skupina za omejitve voženj z vozili v naravnem okolju, ki so jo sestavljale Lovska zveza Slovenije, Ribiška zveza Slovenije, Zveza tabornikov Slovenije in Planinska zveza Slovenije (PZS), s stališčem, da "naravno okolje ne more prenesti vseh dejavnosti, ki si jih je izmislil človek". Zelo aktivna na tem področju je bila tudi Naravovarstvena zveza za Smrekovec. Komisija za varstvo gorske narave pri PZS je že večkrat izrazila svoje stališče do tovrstne dejavnosti v naravi. Tudi v zgibanki PZS, ki jo lahko najdete na njeni spletni strani, je zapisano: "V gorah nismo sami, smo samo gostje." Komisija meni, da je ta dejavnost posebno

problematična v gorski naravi in da je treba v gorskem svetu prepovedati vse vožnje s temi vozili, tudi v obliki javnih prireditev.

Posledice v naravnem okolju

Vožnja s temi vozili v naravnem okolju ima številne nepotrebne negativne posledice za matično podlago, tla, vodo (sneg), zrak, rastline in živali. Povrh vsega se vplivi med seboj povezujejo in dopolnjujejo, kar njihov učinek še poveča. Zlasti problematično je, da se dejavnost pogosto izvaja v posebej občutljivih območjih, kot so zgornja gozdna meja, habitati ogroženih vrst, vodozbirna območja in podobno.

Poškodbe tal so najbolj očitna in vidna posledica voženj v naravnem okolju. Posebej v predelih, kjer so tla na nekarbonatni matični podlagi ali mokra, so zelo izrazite in vidne tudi laikom. Hkrati je močno poškodovano ali celo uničeno

tudi rastlinstvo na teh progah. Zaradi poškodb tal prihaja do erozije in s tem do onesnaženja vode.

Ogrožanje pitne vode je tisti učinek voženj za zabavo v naravnem okolju, ki nas vse premalo skrbi. Gorski svet je zbiralnik pitne vode, in če jo onesnažimo že v povirju, ni dobro! Ta vozila imajo številne odprte naoljene dele pogonskih sistemov, zato olje zlahka onesnaži rastje, vodna telesa in sneg ter nato prehaja v vodne vire. Vir onesnaženja vode so tudi izlivi motornih olj ob poškodbah ali padcih ter ostanki (izpusti) delovanja motorjev.

Poškodbe rastlinstva zaradi vožnje po brezpotju so najbolj problematične na rastiščih ogroženih (in zavarovanih) rastlinskih vrst, saj so te na tovrstne motnje posebej občutljive. Travnna ruša gorskega sveta se pod pritiskom vrtečih se koles z močnim profilom ali gosenic hitro pretrga. Pogoste so tudi poškodbe gozdnega mladja, ki jih povzroča vožnja z motornimi sanmi. Vozila uničijo njihov najpomembnejši del, vršček drevesc. Vznemirjanje prostoživečih živali zaradi hrupa je dejavnik, ki mu laiki pripisujejo veliko manjši pomen, kot ga ima v resnici. Hrup in sočasno hitra vožnja, pogosto ob mraku in ponoči, zlasti če se

¹ Izvršni odbor Komisije za varstvo gorske narave PZS.

2

3

povzročitelji vozijo v skupini, sta za žival problematična predvsem zaradi tega, ker zvoka ne more locirati – ne ve, od kod prihaja. Zato se požene v beg, čeprav je vir hrupa zelo daleč. Najbolj problematično je vznemirjanje v zimskem času, obdobju parjenja in skrbi za zarod. V zimskem času (globok sneg) porabijo živali za beg zelo veliko energije, ki je ne morejo nadomestiti, zato oslabijo, ogroženo je njihovo preživetje. Zaradi vznemirjanja določene vrste živali zapuščajo svoja zimovališča in se preselijo na manj primerna območja.

Poškodbe živali in njihovih bivališč, čez katera se vozila peljejo, so zelo pogoste, čeprav manj znane širši javnosti. Majhne živali se hitrim vozilom težko izmaknejo, zato jih ta povozijo in zmečkajo. Vozila pri vožnji "po terenu" razrijejo mravljišča in gnezda ter zatrpajo vhode v brloge, z vožnjo po mlakah uničujejo kolonije mresta ali ličink dvoživk. Pohorje je polno takih primerov.

Gospodarske in socialne posledice

Ogrožanje naravnega ravnovesja prinaša s seboj posredno gospodarsko škodo, ki je težko merljiva, vendar dolgoročno

4

5

1 Vožnje po planjah – tudi v mraku in ponoči Foto: Darko Lorenčič

2 Smrekovško pogorje pozimi Foto: Marijan Denša

3 Motorni sankalč se je zapletel v gozdno mladje in ga uničil. Foto: Lojze Gluk

4 Pomendrano in poškodovano mlado drevje Foto: Darko Lorenčič

5 Posledice vožnje skozi mlad gozd Foto: Darko Lorenčič

Globoke kolesnice, razrita tla in pomen-
drano rastje kazijo podobo krajine in
odvrčajo obisk. Ne nazadnje znižujejo
raven pozitivnega odnosa do narave pri
drugih obiskovalcih.

Kako ukrepati?

KVGN meni, da sta dolgoročno naj-
pomembnejša ukrepa izobraževanje
in osveščanje vseh skupin javnosti o
pomenu ohranjanja narave. PZS izvaja
to v okviru svojih izobraževanj in uspo-
sabljanj, podobno taborniki in drugi.
Težava so prodajalci, kupci in uporabniki
teh vozil. Vsi bi morali opraviti ustrezen
tečaj in izpit o negativnih vplivih vožnje
v naravi.

Ker se vozniki v glavnem zavedajo, da
kršijo zakon, je treba zakonodajo uvelja-
vljati dosledno in redno. Osnova je stalno
in povsod, kjer je treba, prisoten nadzor
na terenu. Primer dobre prakse je
območje Triglavskega narodnega parka.
Tam so pristojne institucije zaradi nara-
vovarstvene nadzorne službe, prisotne
na terenu, s pooblastili za kaznovanje in
dobrega sodelovanja z inšpekcijo, policijo
in drugimi skoraj zatrlje vožnje v naravi.
Vsekakor pa bo treba tem ljudem omo-
gočiti primerna območja za izvajanje
njihove dejavnosti na poligonih izven
gorskih območij.

Zaključek

Planinci smo vse do danes uspeli
obvarovati gore pred negativnimi vplivi
človeka. Če želimo, da tako ostane za
prihodnje rodove, je naše poslanstvo
zavzemanje za popolno prepoved
vožnje z motornimi vozili za zabavo in
šport v naravnem okolju, zlasti v gorah.
Gorska narava ne sme postati adrena-
linski poligon manjšine, ki z gorami
nima nič skupnega, jih ne razume in ne
spoštuje. ●

pomembna. Neposredna gospodarska
škoda se kaže v vznemirjanju pašnih
živali na planinah in na pašnikih gorskih
kmetij, v poškodbah travne ruše, po-
škodbah pašnih in drugih ograj, v obliki
zmanjšane obiska planincev zaradi
vznemirjanja in poškodovanih poti
na določenem območju, v poškodbah
gozdnega pomladka ter poškodbah ko-
lovozov in gozdnih vlak. Vozila, ki vozijo
po vlaklah, razrijejo prečne prekope za
odvodnjavanje meteorne vode, zato
voda dere po vlaklah in povzroča erozijo.
Sanacija poškodb je za lastnike dodatno
delo, nepotreben strošek in poraba časa.
Zaradi tega so lastniki zemljišč nejevoljni
in preprečujejo tovrstne vožnje z zapi-
ranjem svojih prometnic z improvizira-
nimi znaki, zapornicami, drevesi, debli
ali skalami. S poškodovanjem označenih

in vzdrževanih planinskih in drugih po-
hodnih poti kažejo ti vozniki slab odnos
do drugih obiskovalcev narave in dajejo
dodatno delo markacistom. Ker pri
srečanjih z drugimi obiskovalci največ-
krat uveljavljajo zakon močnejšega, jim
tako zmanjšujejo kakovost sproščenega
doživljanja narave. Ogroženi so majhni
otroci, ker so manj pozorni na nevarnost
in ker se odzivajo nepričakovano.
Tudi neestetski vidik posledic voženj
v naravnem okolju ni zanemarljiv.

6 Vožnja v skupini najbolj vznemirja živali.

Foto: Darko Lorenčič

7 Erozija zaradi voženj v naravnem okolju
ogroža vodo. Foto: Darko Lorenčič

8 Vožnja v naravnem okolju pušča globoke
brazgotine. Foto: Darko Lorenčič

Pohorje – eldorado za motorna vozila?

Vedno več motornih vozil v naravi

Peter Zajc¹

Naj poudarim, da za naslednjim razmišljanjem stojim kot človek in ne kot predstavnik institucije, kjer sem zaposlen. Ali pa interesnega združenja, ki ga občasno predstavljam. Ali nevladne organizacije, v kateri nas združuje skupni interes preživljanja prostega časa v naravi ... Govoriti v svojem imenu mi daje več svobode oziroma vsaj manj omejitev. Verjamem v nenehno radovednost in vedoželjnost. Ter spoznavanje in poskušanje razumevanja drugačnega, tudi takšnega, s katerim se morda težje poistovetim(o). Nekje na svoji poti sem se začel ukvarjati s športi na prostem. Tako za prosti čas. Nekoliko kasneje so športi na prostem postali del mojega strokovnega in občasno znanstvenega zanimanja. Tudi zato morda v uvodu najprej kratek konceptualni okvir, ki pomaga razumeti, kako se je recimo vožnja s sanmi in konjsko vprego z namenom potovanja iz kraja v kraj delno preoblikovala v prostočasno vožnjo z motornimi sanmi.

Večino zgodovine človeštva je bil prosti čas domena elit. Prosti čas, kot ga poznamo danes, v t. i. razvitem svetu, se je začel pojavljati sredi 19. stoletja z razvojem industrijske revolucije, tovarn in kapitalizma. V agrarnih družbah so ljudje pretežno del časa namenjali delu za preživetje. Hoja, smučanje, lov in ribolov so v takšnih družbah bili sredstvo za preživetje, v času moderne dobe pa so postali tudi oblike športa na prostem.

Motivi

Kasnejši tehnološki napredek je omogočil diverzifikacijo športov na prostem in

rast števila ljudi, ki se z njimi ukvarjajo. Zdi se, da so naraščajoči pomisleki glede tehnološkega napredka in športov na prostem povezani s povečevanjem količine tehnoloških inovacij in hitrostjo, s katero te vstopajo na množični trg, s povečevanjem količine in stopnje družbenih in okoljskih vplivov, povezanih s tem, v vplivom novih tehnologij na samo izkušnjo športov na prostem ter s strukturo in kulturno vlogo narave. Na eni strani imamo torej koncept prostega časa, na drugi pa izjemen in hiter tehnološki napredek, ki je vse to omogočil. Vendar pa zaradi intenzivnejših in raznovrstnejših rekreacij v prostoru, tudi takšnih, ki uporabljajo mehansko tehnologijo, ter sprememb vrednot s poudarjanjem tekmovalnosti,

Pohorske planje, travnišča na ovršju Pohorja, so zaradi debeline snežne odeje magnet za vožnjo z motornimi sanmi.

Foto: Tomo Jeseničnik, arhiv RRA Koroška

lahko prihaja do konfliktov med posameznimi skupinami uporabnikov prostora. V konflikt pa ne prihajajo le različni uporabniki med seboj, temveč ti lahko znatno vplivajo na preobrazbo samega prostora, v katerem se gibljejo, ter prihajajo v konflikt tudi z drugimi živimi bitji v tem prostoru. Tehnološki napredek, potrošništvo in komercializacija so spremenili posameznikov odnos dojemanja narave in ukvarjanja s športi na prostem. Nekateri norveški strokovnjaki, ki se ukvarjajo s tem, ugotavljajo, da obstaja uveljavljeno mnenje, da motive tradicionalnih norveških športov na prostem označujejo potreba po preprostosti, miru in fizični vadbi. Razvoj novejših športov na prostem, ki temeljijo na tehnologiji, pa naj bi bil povezan z veliko stopnjo pripravljenosti, naporom, nevarnostjo, s hitrostjo in vznemirljivostjo.

Primer Pohorja

V Sloveniji je na primer Pohorje z razgibanim reliefom, delno sleme-nastim in planotastim ovršjem ter razvejano mrežo gozdnih prometnic privlačno okolje za vožnjo z motornimi vozili. Še posebej z motorji enduro in motokros, štirikolesniki ter motornimi

¹ Peter Zajc je vodja projektov in raziskovalec pri RRA Koroška.

1

sanmi. Zdi se, da se ti športi na prostem kljub prepovedim po obstoječi pravni ureditvi odvijajo stihijsko. Hkrati pa je danes znaten del Pohorja prepoznan kot naravovarstveno pomembno območje na državni in evropski ravni – med drugim spada v vseevropsko omrežje Natura 2000.

Da bi bolje razumeli obstoječe stanje in podali predloge za učinkovitejše upravljanje v prihodnje, smo v enem izmed projektov (SUPORT – Trajnostno upravljanje Pohorja) v letih 2015 in 2016 pridobili podatke, ki jih v Sloveniji predhodno še nismo imeli. Na Zavodu za gozdove Slovenije so s pomočjo revirnih gozdarjev ugotavljali prostorsko razširjenost voženj z motornimi vozili na Pohorju. Med drugim je bilo ugotovljeno, da se vožnje z motorji enduro in motokros izvajajo na širšem delu Pohorja, medtem ko so vožnje z motornimi sanmi v zimskem času praviloma omejene na ovršne dele.² Zavod RS za varstvo narave je postavil senzorje za spremljanje voženj z motornimi vozili na izbranih gozdnih cestah in na izbranih točkah v naravnem okolju. Na slednjih je bilo v letošnjem februarju dnevno izvedenih povprečno šestnajst prečenj z motornimi sanmi. Zaznano je bilo tudi znatno število prečenj v nočnem času. Celovitejši okvir bo dalo šele daljše časovno obdobje spremljanja.

² Ovršni del je del ob vrhu.

Na RRA³ Koroška smo v sodelovanju z dr. Jernejem Berzelakom izvedli raziskavo med vozniki motornih vozil v naravnem okolju na Pohorju. Rezultatov ne moremo posploševati na populacijo, ker vzorec ni bil reprezentativen, število anketirancev po posameznih vrstah vozil pa je razmeroma majhno (skupaj 91). Vendar rezultati kljub temu nakazujejo na bistvene razlike med vozniki motorjev enduro in motokros, štirikolesnikov in motornih sani. Na primer motokrosisti običajno pogosteje vozijo v skupini kot pa vozniki štirikolesnikov. Vsem skupinam anketirancev pa je skupno, da jih je več kot štiri petine med razlogi za privlačnost Pohorja za vožnjo z motornimi vozili navedlo primeren teren. Morda rahlo presenetljivo so vozniki štirikolesnikov v več kot dveh tretjinah kot razlog navedli tudi razglede. Da so seznanjeni s prepovedjo vožnje v naravnem okolju, je pritrdilno odgovorilo tri četrt anketirancev.

Kako ukrepati?

Z namenom predstavitve rezultatov in predlogov širši javnosti smo marca 2016 v Slovenj Gradcu izvedli delavnico, ki je zaradi aktualnosti prerasla v nacionalni dogodek, ki mu je prisostvovalo skoraj sedemdeset udeležencev in udeleženk: predstavnikov lastnikov zemljišč, raznih zavodov, ministrstev, občin,

³ Regionalna razvojna agencija.

1 Večje število raznovrstnih športov na prostem na istem prostoru lahko privede do (potencialnih) konfliktov.
Foto: Maša Čas Zajc

2 Ogled naravne znamenitosti Ribniškega jezera po "sankaško"
Foto: Darko Lorenčič

3 Sledi motorjev enduro/motokros na Volovici v bližini Rogle
Foto: Peter Zajc

4 Konflikt Foto: Oton Naglost

nevladnih organizacij (planinci, lovci ...), voznikov motornih vozil idr. V diskusiji se je potrdilo, da je težava kompleksna, možne ukrepe pa bi lahko strnili v naslednje sklope:

- nemudoma je treba na državni ravni pristopiti k obliki evidentiranja (registracije) motornih vozil, namenjenih vožnji v naravnem okolju – kar je država po Zakonu o ohranjanju narave dolžna narediti najkasneje do 31. 12. 2016, vendar obstajajo utemeljeni dvomi, da se to ne bo zgodilo;
- treba je odpraviti anomalijo z nesorazmerno nizkimi prekrški za vožnjo z motornimi vozili v naravnem okolju;
- na regionalni ali državni ravni je treba začeti z iskanjem prostorov, kjer bi se tovrstna vožnja z motornimi vozili lahko odvijala in bi to bilo sprejemljivo z družbenega vidika in vidika varstva narave – pri tem je treba upoštevati pričakovanja uporabnikov ter specifične posameznih vrst;

2

3

- na ožjem območju Pohorja bo smiselno začeti postopke za ustanovitev za varovanega območja, kjer bo možno učinkoviteje izvajati naravovarstveni nadzor;
- treba je sistematično izobraževati, osveščati in graditi strpnost med različnimi uporabniki prostora ter se zavedati, da sta prostor in naravno okolje dva izmed najpomembnejših naravnih virov v Sloveniji;
- v širšem družbenem kontekstu si je smiselno prizadevati za razvoj t. i. zelenega turizma, ki gradi na naravnih danostih in spoštovanju narave kot eni izmed prioritet razvoja

Slovenije in v obravnavanem primeru konkretno Pohorja.

In kakšna je resničnost?

Praviloma pa žal stvari ne gredo tako, kot si zamislimo v optimalnem scenariju. Resničnost je, da so nekateri vidnejši nosilci turističnih dejavnosti na zahodnem Pohorju spodbujevalci voženj z motornimi vozili v naravnem okolju. Resničnost je, da sem marca poklical na pristojno ministrstvo in povprašal, v kateri fazi je priprava evidentiranja vozil za vožnjo v naravnem okolju. Sledil je nekajsekundni krohot, da oni tega ne počnejo in ne bodo storili, ker jim

je to podtaknilo drugo ministrstvo. Resničnost je, da je uporabnike precej težko motivirati, da bi se organizirali in pripomogli k urejanju in iskanju rešitev. Resničnost je, da smo Slovenijo razkosali na številne majhne koščke (med drugim 214 občin) s številnimi institucijami, sektorskimi politikami in prelaganjem odgovornosti. Resničnost je, da imamo samo v gozdnem prostoru več kot 461.000 gozdnih posestnikov. Resničnost je, da imamo zapleteno pravno ureditev. In stihija z vožnjo z motornimi vozili je le odraz vsega tega. Pa vendar – spremembe se dogajajo počasi, na dolgi rok in med generacijami. ●

4

Viri:

- M. Golobič: Gozd v prostorskem načrtovanju. V: *Gozdni prostor: načrtovanje, raba, nasprotja: zbornik prispevkov*. Bončina A., Matijašič D. (ur.). Ljubljana, 2010. Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Zavod za gozdove Slovenije: 7–11.
- J. Schultis : Consuming Nature: *The Uneasy Relationship Between Technology, Outdoor Recreation and Protected Areas*. The George Wright Forum, 2001, 18, 1: 56–66.
- M. Skår, A. Odden, I. Vistad: *Motivation for Mountain Biking in Norway: Change and Stability in Late Modern Outdoor Recreation*. Norwegian Journal of Geography, 2008, 62: 36–45.
- K. Tumes: *Using Qualitative Methods to Understand and Recreation Conflict Between Bushwalkers and Mountain Bike Riders*. Anthropological Notebooks, 2007, 13, 1: 45–55.

Tudi to je šport

Zakaj z motorjem v naravo?

Pogovarjala se je Marta Krejan Čokl.

Ne bi bilo prav, da bi pisali o vožnji z motornimi vozili v naravi in izrazili vsak svoje mnenje, ne da bi o tem govorili tudi s tistimi, zaradi katerih je sploh prišlo do te teme. Tudi ni prav, da na podlagi nekaj slabih izkušenj obsojamo vse po vrsti, sploh zato, ker smo vsi kdaj pa kdaj na drugi strani – vsak po svoje, a vendar dvomim, da se najde kdo, ki bi upal prvi vreči kamen. Saj veste: čim krajši dostopi, malo časa, kratek dan ...

Motokrosisti, s katerimi sem se pogovarjala, so očetje, poslovneži, delavci. Običajni ljudje, ki imajo radi šport, s katerim se ukvarjajo. Tako kot ima kolesar rad kolesarjenje, planinec hojo v hribe, alpinist plezanje v stenah, spet nekdo drug pa rad zaplava v čistem jezeru. Te dejavnosti pa se dogajajo v naravi, kjer puščajo različne sledi in zaradi česar njeni obiskovalci včasih drug drugega gledamo postrani, saj imamo vendar (predvsem mi) pravico, da smo tam. Najbolj nam parajo živce uporabniki motornih vozil, in to ne vedno neupravičeno, zagotovo pa je neupravičeno zaradi izjem obsojati vse po vrsti. Izjem pa menda ni tako malo ... Med skupino naključnih koroških in štajerskih motokrosistov sem poiskala nekaj odgovorov na vprašanja, ki (si) jih najbrž zastavljamo vsi, ki nas je že, na primer, pozimi na vrhu Raduhe, ko smo pokukali čez rob stene, prestrašil zvok motornih sani.¹

Zakaj gre nekdo v naravo z vozilom na motorni pogon?

Janez: Planinec zato, da si skrajša pot, alpinist zato, da dostavi opremo čim bližje baznemu taboru, lovec zato, ker se mu ne ljubi pešačiti do štanta, smučar

zato, da se pripelje do visokogorske žičnice, turni smučar, da pride do snega, kmet zato, da spravi iz gozda podrto drevo, motorist pa zato, ker se rad vozi po brezpotjih. Zakaj je vožnja po razgibanem terenu tako zanimiva, pa je težko opisati nekomu, ki tega ne pozna. Zakaj krtačimo mah s skal, vrtamo v skalo in delamo fiksna sidrišča, plašimo ptice, *kakamo* in smo glasni pod steno? Obrazložite to ornitologu ... Motivi so različni, skupno vsem pa je, da smo vsi gostje v naravi in s tem tako ali drugače vplivamo nanjo.

Zakaj ne s kolesom?

Simon: Ker je to drug šport. Zakaj pa ne peš? Peš doživljaš naravo drugače kot na hitrico s kolesom. Zobaš borovnice, izpuliš kako lisičko za juho, na vrhu pa srkneš pivo brez strahu, da bo *salta* ob vrnitvi v dolino. Zagrizenim hodcem gredo tudi kolesa precej na jetra.

Ali vonj po bencinu in hrup ne uničujeta romantike v pregovorno tihi naravi, sploh v gorskem svetu, kamor gredo ljudje iskat mir in tišino?

Andrej: Seveda, zato absolutno nasprotujem vožnji po visokogorju in zaščitene območjih daleč od hrupa. Niti na misel mi ne pride, da bi na primer krenil na Korošico z motornim kolesom. Tam pač vozilo na motorni pogon nima kaj iskati. Ne uporabljam planinskih poti, ne vozim se po travnikih in obdelovalnih površinah. Oblik motociklizma v naravi

je veliko in stvar se da izvajati s precej manjšim vplivom na naravo, kot se to dela v večini primerov. Pri nas je težava predvsem v zakonodaji, saj sta prepoved in kazen enaki za nekoga, ki se vozi v kamnolomu pod avtocesto (kjer res ne moti nikogar), in drugega, ki krene na primer z Loke proti vrhu Raduhe. Poleg tega se ne smejo organizirati tekmovanja, treningi in podobna srečanja, kjer bi bilo vse skupaj nadzorovano, in kar je najpomembnejše, na prostoru, ki je za to primeren.

Simon: Zavedamo se, da motorji v naravi so težava in da je tudi veliko voznikov problematičnih, zato je nujna sprememba neprimerne zakona, ki je najradikalnejši daleč naokrog, obenem pa se zakona, povezanega z vožnjo v naravnem okolju, nikjer ne krši tako množično kot v Sloveniji.

Bi v primeru spremenjene zakonodaje, ki bi na primer popolnoma prepovedovala vožnjo, to upoštevali?

Janez: Kot smo že omenili, je zakon, ki ureja to problematiko, neustrezen. Zakon že zdaj popolnoma prepoveduje vsako obliko vožnje z motornimi kolesi v naravi. Mislim, da imamo enega najmanj fleksibilnih zakonov v Evropi, mogoče celo na planetu, in da ga zaradi tega, ker je neživljenjski, tudi najbolj kršimo.

Andrej: Zakon so pisali nepoznavalci, zato je rezultat takšen, kot je. Ni nam treba odkrivati tople vode, samo čez

¹ Priimkov sogovornikov nismo zapisali zato, ker so bili v skupini motoristov izbrani naključno. Pogovoru jih je prisostvovalo več.

1 Je na Uršljo goro res treba takole?

Foto: Andrej Zorman

2 Z legalizacijo tega športa in tovrstnih poligonov bi motorje umaknili iz naravnega okolja. Foto: Uroš Podlogar

planke pokukajmo ... V večini držav EU je ob upoštevanju predpisov dovoljeno organizirati tekmovanja, vožnje in treninge v naravnem okolju. Prostor za tovrstne dejavnosti je določen s soglasjem lokalne skupnosti, skrbnikov gozdov, lovcev in okoljskih inšpekcij. Po tekmovanju je organizator dolžan popraviti poškodbe terena (zasutje kanalov, korenin, popravilo drenaž na vlakah ...). Bencin se naliva samo v zaščitenem prostoru, namenjenem le-temu, vsak dobi folijo, na kateri se izvajajo popravila motorjev. Vsak motor je pregledan, da ne pušča olja, glasnost izpušnega sistema se izmeri v skladu s predpisi FIM.² Del startnin gre lokalni skupnosti za zaščito gozdov. Upošteva se letni čas, da se ne posega v paritvene procese avtohtonih živalskih vrst. Po dveh mesecih se nikjer več ne pozna, da je bila tam tekma ali trening z motorji. V sosednji Avstriji, Italiji, na Madžarskem pa tudi v drugih državah EU se je skoraj vsak konec tedna mogoče voziti v naravnem okolju, vendar je to organizirano tako, da ima čim

manjši vpliv na okolje in da tudi vozniki s plačilom startnine oz. uporabnine prog prispevamo v sklad za zaščito naravnega okolja. To nam žal pri nas zakonodaja onemogoča.

Ali se lahko vživite v kožo nekoga, ki ga hrup in smrad motita?

Simon: Ni se mi treba vživljati, saj me hrup v hribih moti enako kot druge. Ampak roko na srce, kolikokrat pa srečaš motorista više v hribih, na primer na Krnu, Olševi ali na Korošici? Na srečo ga jaz še nisem, ker bi me roka verjetno zelo zasrbela za eno vzgojno ... Videl sem pa veliko glasnih pohodnikov, včasih dodatno podmazanih z domačo kapljico, smeti, toaletnega papirja, pločevink piva, napol pojedениh

sendvičev, pa se zaradi tega ne razburja prav mnogo ljudi, ker je to pač del folklore. Kar bi rad povedal, je, da stvari niso črno-bele. Uporabnikov narave nas je veliko. Tako kot planinci niso vsi zaripli *jodlarji*, ki smetijo in delajo *kraval* po naših planinah, tako tudi vsi vozniki motorjev *hard* enduro niso samo divjaki, ki rijejo po gorskih poteh, plašijo srnice in odžirajo mir ljubiteljem neokrnjene narave.

Ali je sožitje med več načini dožemanja in "uporabe" narave sploh možno?

Janez: Seveda je. V Sloveniji je veliko območij, ki bi jim lahko rekli degradirana. Zapuščeni kamnolomi, ugrezninsko območje pri rudniku v Velenju, okolica rudnika svinca v Žerjavu, območja pod

² Mednarodna motociklistična zveza (Fédération Internationale de Motocyclisme).

Vožnja z motorjem enduro po nekategorizirani cesti, ki je naravno okolje.
Foto: Peter Zajc

viadukti in ob avtocesti, če naštejemo samo tista, ki so v naši bližini. Na teh območjih, kolikor vem, ni ravno veliko pohodnikov in zaščitene živalskih vrst ...

Andrej: Zakonodaja je takšna, da tam velja enaka absolutna prepoved vožnje kot na primer v Triglavskem narodnem parku. Pred leti smo organizirali tekmovanje z motorji enduro na tankovskem poligonu Poček. Vse smo imeli dogovorjeno in prijavljeno pri pristojnih službah in UE³ Postojna. Trasa je bila v celoti znotraj vojaškega območja, kjer redno poka in hrumijo tanki (kar se seveda nikomur ne zdi sporno). No, nekaj dni pred dogodkom so lovci, veliki ljubitelji narave, ugotovili, da na neki način kršimo zakon in zadnji trenutek dosegli prepoved tekme. Kakšen bi bil naš vpliv na naravo tisti konec tedna? Koga bi motili?

Kar se tiče doživetja narave pa bi dodal še nekaj. Kdo lahko sodi, kaj je pristno doživljanje narave: alpinist, kolesar, planinec z nahrbtnikom laškega, pevec dalmatinskih napevov v kočici na Veliki planini, nabiralec borovnic z grabljami ali kričeči otroci pri Lovrenških jezerih? Ali mogoče *treker* okoli Anapurne, ki je s tem, ko je plačal letalsko vozovnico pri nizkocenovnem prevozniku, podprl enega večjih onesnaževalcev

ozračja – nizkocenovno letalsko družbo. Potniška letala v enem dnevu porabijo več fosilnih goriv, kot jih vsi vozniki motorjev *hard* enduro ne bodo v nekaj letih. Pa vseeno horde ljubiteljev tihe narave vsak dan z glasnimi letali potujejo v skrite koticke zakotnih gorstev, kjer potem uživajo v tišini (in puščajo kisikove jeklenke, šotore in ostalo tam, v čudovitem objemu gora). Dojemanje je subjektivno, narava pa žal pri tem nima besede. Če bi srnice lahko govorile, bi nas verjetno vse skupaj nekam poslale, mar ne? Vsi, žal, spreminjamo naravo, le da eni to počnejo "etično" in si naravo lastijo, drugi pa so v naravi tujek. Saj veste, naši pa vaši ...

Kateri del predsodkov glede ljubiteljev motorjev in štirikolesnikov je najbolj brez osnove?

Simon: Osnovni, ta, ki je razviden že iz vprašanj. Da smo vsi divji uničevalci naravnega okolja, da odžiramo mir ljubiteljem narave, ogrožamo živalske vrste, gozdove itd. Kolikor vem, je problematika gozdnih površin v Sloveniji predvsem v spremenjeni sestavi drevesnih vrst zaradi človeških dejavnikov v preteklosti, preden se je pojavila problematika vožnje v naravnem okolju. Površina gozdov se od leta 1994, odkar vozim motor, do danes konstanto povečuje.

Janez: Rad pogledam oddaje Vikija Grošlja o odpravah v Himalajo. Ampak pogledjmo še z drugega zornega kota. Tam se po divjini prebijajo z džipi (ki imajo bistveno večjo porabo goriva kot naši motorji), helikopterji hrumijo

nad Baltorom, domačini so skrivljeni pod težo "nujne" opreme, bazni tabori so smetišča, gore polne zapuščenih šotorov, jeklenk, vrvi in druge opreme. Pa vseeno dojemamo večino osvajalcev "nekoristnega sveta" kot nesporne ljubitelje narave. Saj zelo lepo in umirjeno govorijo o divjini, ki jo obiskujejo, pa še kak "namaste" pritegnejo, da je res pristno. Sled mojega motorja se čez dva meseca ne bo več videla, ta navlaka pa bo tam ostala stoletja ... Poraba sodobnega motorja enduro je dva litra na uro, tako da povzročim precej manj smrada, kot se mi pripisuje.

Andrej: O lovcih, ki so največji nasprotniki večine športnih dejavnosti v naravi, ne bi izgubljal preveč besed, saj je prav zaradi njihove dejavnosti izumrlo ali je na robu izumrtja veliko živalskih vrst. Kljub 'črnim' trofejam, turističnemu lovu po celem svetu, obiskovanjem lovišč z velikimi *terenci* itd. si jemljejo ekskluzivno pravico, da nam solijo pamet o zaščiti narave in divjih živali. Sam ne poznam primera, da bi motorist povzročil smrt oziroma pripeljal na rob izumrtja kakšno živalsko vrsto. Seveda govorim o tistih lovcih, ki to dejansko počnejo, ne obtožujem kar vseh po vrsti. Najbolj me motita dvoličnost in obsojanje, ki prihajata predvsem iz vrst drugih gostov v naravi. Žal smo vsi sokrivi za izginjanje pristnega, 'naravnega' in bi moral vsak pomesti pred svojim pragom.

Kako se izogibate nevarnostim – podiranje drevja, kamenje?

Vsi: Debla, skale, kamenje, strmina – to je to, kar dela ta šport zanimiv. Na vsakem boljšem poligonu ne manjka teh elementov.

Ima kdo od vas konkretne slabe izkušnje?

Vsi: Nimamo, saj se izogibamo planinskih poteh, obdelovalnim površinam in lovskim območjem.

Kaj se vam zdi problematično, a vzamete v zakup (hrup, smrad, onesnaževanje, uničevanje podrasti ...)?

Simon: Od vsega skupaj je najbolj problematičen hrup. Upam, da bo šla smer razvoja motorjev predvsem v čim tišje izpušne sisteme. O smradu, onesnaževanju in uničevanju pa smo že prej povedali dovolj, poleg tega je dovolj zgovorno dejstvo, da se vsi ne vozimo po planinskih poteh in prosto po gozdu, nasprotno, večina nas je proti temu. ○

³ Upravna enota.

Ne gre vse v isti koš

V naravo na dveh kolesih

Marko Perko, gorski kolesar

Tematika o uporabi naravnih danosti, obnašanja in načina življenja v naravnem okolju je vedno bolj prisotna oziroma aktualna, kajti vedno več ljudi svoj prosti čas izkoristi v naravnem okolju na takšen ali drugačen način. Če se mogoče na začetku samo na kratko vrnem nekaj tisočletij nazaj, lahko takoj ugotovim, da človek že dolgo pušča svoj odtis v naravi, kar seveda vemo vsi, če samo pogledamo skozi okno ali okoli sebe, ko se gibamo v okolju, kjer prebivamo – na enem zelo zelo lepem planetu. Kaj vse je človek sposoben narediti v naravi, pa je tudi občudovanja vredno, tako v dobrem in slabem smislu. Vsak prebivalec tega planeta bi se moral zavedati, da je prehodni člen v Naravi in bi se moral do nje obnašati spoštljivo in s čim manjšimi negativnimi posledicami, ki jih le ona zna sešteti in žal tudi vrniti.

Lahko vožnjo s kolesom enačimo z vožnjo z motornim vozilom? Foto: Marko Perko

Tisoč ljudi – tisoč želja

Tema o vožnji oziroma gibanju v naravnem okolju je področje, ki se dotika čustev, občutkov in hormonov, pa naj se to še tako čudno sliši. Vsi, ki se želimo ali čutimo potrebo, da bi se gibal v naravnem okolju (travniki, gozdovi, hribi, gore ...), iščemo tisto, kar nas dopolni, sprosti in napolni z adrenalinom in endorfini. Ob tem pa moramo biti

iskreni – vsak si želi doživetja svojih (!) zelenih občutkov.

Narava je človeku kot tiha sopotnica sprva omogočala zavetje in preživetje, kasneje z razvojem pa je postala tudi prostor za sprostitev, šport in rekreacijo. Vsak posameznik si želi na svoj način uporabljati naravne danosti oziroma urejeno ali obstoječo infrastrukturo, ki obstaja v urbanem in naravnem okolju. V zakonodajo se ne bom spuščal, lahko samo poudarim, da se z njo ne strinjam v delu, kjer prepoveduje vožnjo s kolesom po urejenih in že obstoječih poteh. Poleg tega pa naj si kot gorski kolesar z več kot dvajsetletnimi izkušnjami in kot učitelj gorskega kolesarstva dovolim reči, da mi milo rečeno ni všeč, da smo zakonodajno gledano gorski kolesarji še vedno obravnavani skoraj enako kot uporabniki oziroma vozniki motornih vozil v naravnem okolju. Kolo oziroma kolesar v prvi vrsti ne pušča ogljičnega odtisa, ne pušča mu motorno olje ali hladilna tekočina (no, izvzamem lahko švic in kako malo potrebo ...) in nikakor ne pušča takih odtisov na površinah, kjer se vozi. Seveda se lahko takoj tudi posujem s pepelom, ker vem, da

vsi kolesarji niso biseri in povzročajo škodo na določenih poteh in terenih, ampak v primerjavi s stokonijskim motorjem kros ali štirikolesnikom je to, kot da bi osa pičila slona.

Podobno lahko govorimo o razliki med turnimi smučarji in vozniki motornih sani. Znano je, da se v zimskem času pojavlja vedno več uporabnikov motornih sani na vedno bolj neprimernih mestih – po gozdovih, zasneženih pašnikih in vseh še dostopnih površinah, kjer sani še zmorejo vožnjo. Ob tem pa se uničuje naravni habitat.

Gorsko kolesarjenje je v neverjetnem razmahu in moja želja je, da se to področje uredi smiselno in smotrno in neodvisno od urejanja voženj z motornimi vozili. Marsikdo še vedno misli, da je gorski kolesar osebek, ki si želi samo adrenalina na pohodniških in drugih poteh, in tudi s tem se ne morem strinjati, saj veliko kolesarjev precej resno usmerja veliko energije v etiko in odnos do okolja, v katerem se gibamo. Tako kot planinci, alpinisti in ozaveščeni vozniki motornih vozil imamo tudi kolesarji svoja pravila in načela, ki pa se žal tudi kršijo, kršitelji pa mečejo slabo luč na vse.

Sožitje, ki si ga želimo tudi kolesarji, je mogoče, saj obstajajo rešitve. To so dokazali organizatorji prve tekme extreme enduro, Verd extreme race, pri nas.

Foto: Uroš Podlogar

Oba na kolesih, a vendar različna

Vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju ... Hm, kako izraziti mnenje o tem z vidika gorskega kolesarja? Ni lahko, če pogledam z vidika športa (motokros, enduro in podobno). Kot rekreativni športnik razumem, da motokrosist potrebuje poligon za trening in izvajanje svoje dejavnosti in res je, da je teh pri nas premalo, ampak to je že širša problematika, o kateri niti nisem pristojen govoriti. Strast do vožnje z motornimi vozili razumem, a si seveda želim, da bi se odvijala le na urejeni infrastrukturi, ki ima urejen režim. Torej, če je govora o naravnem okolju, je to makadamska cesta, ki je speljana skozi gozd in se konča na primernem parkirišču. Mogoče se bo to moje mnenje marsikomu zdelo pristransko, saj grem sam s kolesom večinoma naprej od parkirišča po vlaki, mulatjeri ali celo po planinski poti,

Kolo na poti nikoli ne naredi toliko škode kot motorno vozilo.

Foto: Marko Perko

ampak, v svoj zagovor, ali je mojih nekaj sto vatov v nogah primerljivih s tistimi v motornem vozilu?

Gorski kolesarji verjetno pogosteje kot pohodniki in planinci srečujemo različne voznike motornih vozil, in to na različnih terenih. Lahko rečem, da me najbolj zaboli, ko slišim glas *motokroske* ali štirikolesnika na gozdni vlaki ali celo na planinskih poteh, kar se pri nas dogaja dokaj pogosto. Poskušam razumeti, da vozijo po razritih gozdnih vlakih, ki so, roko na srce, res grozljive, ampak noro glasni zvoki izpuhov jasno govorijo, da ta vozila ne sodijo v tako mirno okolje in naraven habitat. Vem, da se z mojim razmišljanjem najbrž ne bo strinjal noben motokrosist (podobno najbrž glede gorskega kolesarstva razmišlja večina planincev), ampak tu se začneta odnos do narave in etičnost. Niso redki primeri, ko srečamo po več motoristov hkrati na planinski poti, ko vozijo s polnim plinom navzgor ... Lahko bi našteval,

kje vse smo jih že srečali in jih najbrž še bomo, ampak ne vem, kaj bi s tem rešil. Menim, da je to naloga ustreznih organov, ki pa bodo poleg njih oglobili tudi mene s kolesom, zato pa drug drugemu delamo medvedjo uslugo in smo tihi. Znano je tudi, kje so območja, kjer je takih primerov največ (Štajerska, Primorska) in izvajal naj bi se nadzor inšpekcijskih služb in policije, ampak menim, da je ta nadzor bolj redek in tega se vozniki zavedajo. Omenil bi še področje uporabe motornih vozil v naravnem okolju ali natančneje v zaščitene območjih, kot so Natura 2000, naravni parki in nacionalni parki. Na teh območjih se kršitve pojavljajo vedno pogosteje, in sicer zato, ker je vedno več ljudi, ki jih vleče v hribe. Konkreten primer je makadamska cesta, ki vodi s planine Kisovec proti Mali planini. Parkirišče oziroma dostop do zgornjega dela planine se seli vedno višje, cesta je zmerom bolj široka in vedno bolj športne avtomobile najdemo le še petnajst minut hoda do Jarškega doma. Drug primer je Mangartsko sedlo. Obstaja znak za prepoved vožnje do sedla, ampak ko približam nanj, tam komaj parkiram kolo.

Seveda ne morem mimo Triglavskega narodnega parka, kjer se najbrž dogaja največ tovrstnih kršitev (če bi gledal strogo statistično glede na število obiskovalcev). Lep primer (ne toliko lep z vidika varovanja narave in spoštovanja predpisov) je planina Razor nad Tolminom. Večkrat se tja podamo s kolesi (kar je strogo zakonsko gledano tudi prepovedano, ne glede na to, da do koč vodi urejena cesta) in ugotavljamo, da se obiskovalci z motornimi vozili pripeljejo do koč.

Da, tema o vožnji z motornimi vozili v naravnem okolju ni lahka tema, kajti vsi si želimo uporabljati tako naravo kot motorna vozila. Kako uporabljati vozila in kje, pa bi morala biti odgovornost vsakega posameznika. Lahko se spet spogledujemo s sosednjimi državami in pogledamo, kako je to urejeno pri njih, ampak s tem ne rešimo ničesar. Mogoče lahko na koncu omenim le to, da gorsko kolo žal uporabljam že skoraj več v tujini (predvsem Italiji) kot doma, ker je tam, verjame ali ne, s kolesom dovoljeno voziti po naravnih parkih, ki so pod zaščito Unesca. In da, tam motornih vozil izven poti, ki so še dovoljene za motorna vozila, ne srečujem. ●

Slovenski alpinisti so žilavi, vztrajni in prijazni

Pogovor z Elizabeth Hawley, himalajsko kronistko

Manca Čujež

Daljnega leta 1960 je Elizabeth Hawley kot Reutersovo poročevalko pot prinesla v Katmandu, kjer je ameriška novinarka pognala korenine, četudi ni nikoli zahajala v gore. Dama pronicljivega pogleda in neizprosnega izpraševanja je postala legendarna popisovalka alpinističnega dogajanja v Himalaji, s katero mi je bilo v veliko čast pozobati nekaj drobtin iz himalajske malhe.

dobila krila. Plečata stavba stabilnih zidov, ki jim lanski potres ni prišel do živega, je tudi nepalski sedež dobrodelne organizacije Himalayan Trust, ki jo je leta 1960 ustanovil Sir Edmund Hillary. V odprti garaži čemeč svetlomoder hrošč je izdajal, da sva prispela na pravi naslov.

Dama z navdušujočim enciklopedičnim spominom

Z bistrim, prodornim pogledom na vedrem obrazu, ki ga obkroža srebrna preja, v beli bluzi, modri jopici in plisiranim krilu iz nekega drugega časa in kraja, me je sprejela udobno ugnezdjena v naslanjač v svoji prostorni delovni

Kar malce me je stiskalo v želodcu, ko sem v mislih premlevala vprašanja za gospodično Hawleyjevo, ki velja za zelo strogo in neusmiljeno izpraševalko in ocenjevalko alpinističnih vzponov, zato jo je marsikdo označil za

čarovnico. Nič kaj spodbudna popotnica za srečanje s sivolaso gospo, ki je le nekaj dni pozneje – devetega novembra lani – naštel častitljivih 92 pomladi. Nepalski prijatelj Sudarson Karki mi je pomagal uresničiti nekoliko noro idejo, ki je z nekaj telefonskimi klici in dogovori

sobi. "Pozdravljena, Slovenka, seveda sem za pogovor," me je razorožila z uvodnim pozdravom, "za kateri časopis pa?" "Planinski vestnik." Pokimala je in pobrskala po spominu. "Tudi Tone Škarja piše za to revijo," me je brž umestila v alpinistično periodiko. Potem je moja radovednost ušla z vajeti. Na vprašanje, ali se morebiti spomni prvega slovenskega vzpona na Makalu leta 1975, je odgovorila z vprašanjem: "Kdo pa je dosegel vrh?" Kot prva Stane Belak - Štrauf in Marjan Manfreda - Marjon, zadnji brez uporabe dodatnega kisika. Potem pa še Janko Ažman, Nejc Zaplotnik, Viki Grošelj, Ivč Kotnik in Janez Dovžan. "Spomnim se vzpona brez dodatnega kisika in z Vikijem Grošljem se dobro pozna. Pa tudi z Marijo in Andrejem Štremflem. Dolgo je že tega, ko smo se srečali. Spominjam se ju kot dobrih alpinistov in prijetnih ljudi. Spomnim se tudi Dava Karničarja in njegovega smučanja z Everesta, dobro se spomnim najinega pogovora o smučanju, predvsem o smučanju zahtevnega odseka ob Ledenem slapu. Tega ne bom pozabila, saj je bil prvi človek, ki je opravil smučarski spust z Everesta," me je navdušila s svojim enciklopedičnim spominom. Občudujoče je zavzdihnila ob novici, da Davo načrtuje smučanje s K2. "Ta vest me še ni dosegla, saj ne sledim vsemu dogajanju v Karakorumu, le v nepalski Himalaji. Ampak spust s K2 pa ne bo od muh."

Od Reutersove dopisnice do kronistke Himalaje

Zanimalo me je, kaj ji dosežki slovenskih alpinistov v Himalaji povedo o Slovencih. "Zelo so žilavi, vztrajni in prijazni, nikoli nisem imela težav z njimi. Tudi s Stipetom Božičem sva bila v dobrih odnosih," je razložila, navdušena nad sodelovanjem slovenskih alpinistov s hrvaškim, četudi so bili v času razpada Jugoslavije na različnih straneh. Na srečo je bila alpinistična strast močnejša od razdiralne vojne, je poudarila in mimogrede omenila, da je v šestdesetih, še pred prihodom v Nepal, obiskala Dubrovnik. Po prihodu v Katmandu je že kmalu spoznala, da bo njeno delo prežeto z gorami. Sprva je spremljala ameriške odprave, postajala vse večja poznavalka in nato začela sistematično zbirati podatke o vseh alpinističnih vzponih v nepalski Himalaji. Več tisoč alpinistov je srečala in jih dodobra izprašala o vzponu in vrhu – šteje le vrh s srečno vrnitvijo v dolino: "Samo pomislite na

Malloryjev in Irvinov vzpon na Everest leta 1924. Hillaryja so stalno spraševali, ali je bil Mallory prvi na Everestu, in vedno je odgovarjal, da je bil zanj junak in da bi bil zelo vesel, če bi dosegel vrh, ampak gore ne preplezaš, če se ne vrneš živ. Zato torej ni dvoma o prvopristopništvu. Ko je Hillary mnogo let pozneje z vrha Everesta poklical očeta, ga je ta spomnil, da je šele na polovici poti, kar je sicer uničilo veselje, ampak tako je."

Slovenci na Everestu, Slovenci v Himalajski zbirki

V knjigi mi je želela pokazati fotografijo popolnoma pobeljenega okostja

informacijah, poleg tega še biografski obrazec z osnovnimi podatki o teh ljudeh, tretjega pa po vrnitvi z odprave, kjer zabeležimo informacije o vzponu, kot jih navedejo sami, osnovne podatke o baznih taborih ... Moja pomočnica to vnese v računalnik, podatke pa obdeluje naš računalniški strokovnjak v Michiganu, saj zbirko sponzorira Ameriška planinska zveza," je pojasnila Hawleyjeva.

"Lahko pogledava, koliko Slovencev se je povzpelo na Everest," je predlagala in svoji pomočnici naročila, naj preveri v obširni podatkovni bazi. Deset jih je našla in si kar malce lomila jezik

Year/Season	Date	Time	Citizenship	Sex	Age	O2	Death	Host
1979 Spr	May 13	13:31	Yugoslavia	M	22			
1979 Spr	May 13	13:31	Yugoslavia	M	22			
1979 Spr	May 15	14:30	Yugoslavia	M	27			
1979 Spr	May 15	14:30	Yugoslavia	M	27			
1989 Spr	May 10	17:30	Yugoslavia	M	38			
1989 Spr	May 10	17:30	Yugoslavia	M	38			
1990 Aut	Oct 7	13:10	Yugoslavia	M	36			
1990 Aut	Oct 7	13:10	Yugoslavia	M	36			
2000 Spr	May 26	13:35	Yugoslavia	M	33			
2000 Spr	May 26	13:35	Yugoslavia	M	33			
2000 Spr	May 26	13:35	Yugoslavia	M	29			

Year/Season	Date	Time	Citizenship	Sex	Age	O2	Death	Host
1997 Spr	May 22	11:00	Slovenia	M	37			China
1997 Spr	May 23	13:40	Slovenia	M	37			China
2000 Aut	Oct 7	06:45	Slovenia	M	38	Y		Nepal
2000 Aut	Oct 7	06:45	Slovenia	M	38	Y		Nepal
2000 Aut	Oct 9	07:07	Slovenia	M	37			Nepal
2000 Aut	Oct 9	07:07	Slovenia	M	41			Nepal
2000 Aut	Oct 9	07:07	Slovenia	M	33			Nepal
2005 Spr	May 21	07:45	Slovenia	M	22			Nepal
2005 Spr	May 21	07:45	Slovenia	M	24			Nepal
2009 Spr	May 21	08:45	Slovenia	M	38			Nepal
2009 Spr	May 20	04:00	Slovenia	M	35			China
2009 Spr	May 20	04:00	Slovenia	M	38		Y	China
2009 Spr	May 20	04:00	Slovenia	M	38			Nepal

Britanca Georgea Malloryja, kot ga je leta 1999 našel ameriški alpinist Conrad Anker, in me usmerila h knjižni polici. Skoraj na pamet pozna postavitev dragocenih knjižnih spomenikov, ki ji jih prinašajo alpinisti. V vseh teh letih je intervjuvala na tisoče odpravarjev in vsi podatki so zbrani v Himalajski zbirki. "Beležimo le odpravarške vrhove in ne *treking* vrhov, ker jih je preprosto preveč. Trenutno imam tri asistente, ki zame obdelajo podatke o odpravah, ki jih dobimo od Planinske zveze Nepala. Imam tri obrazce, enega ob prihodu v Nepal z vprašanji o načrtih, s katerimi nekdo pride, o nastanitvi in o osnovnih

1 Elizabeth Hawley med brskanjem po knjigah in spominu

Foto: Manca Čujež

2 Seznam jugoslovanskih in slovenskih vzponov na Everest iz Himalajske zbirke

Foto: Manca Čujež

ob branju imen: Franc Pepevnik, Pavle Kozjek, Davorin Karničar, Franc Oderlap, Tadej Golob, Matej Flis, Gregor Lačen, Viktor Mlinar, Marko Lihteneker in Tomaž Jakofčič. Preostalo šesterico, ki jo pionirsko začenjata Andrej Štremfelj in Jernej Zaplotnik ter nadaljujejo Stanislav Belak - Štrauf,

Viktor Grošelj, Marija Štremfelj (ob njej še enkrat Andrej Štremfelj) in Janez Jeglič, smo izbrskale na dan ob pregledu jugoslovanskih vzponov na streho sveta. Ime, priimek, tudi vzdevek, datum, ura, državljanstvo, spol, starost, smer pristopa, vzpon z dodatnim kisikom ali brez, smrtne žrtve – o vsem tem pričajo njeni zbrani podatki.

Nikoli se ni ukvarjala z alpinizmom

V več kot pol stoletja, ki ga je posvetila alpinizmu, je ta doživel vrsto korenitih sprememb: "Velika sprememba je bil tok Vzhodnoazijcev v Himalajo od poznih šestdesetih let dalje in seveda komercializacija vzponov v devetdesetih. Ne le da se je povečalo število alpinistov, tudi raven kakovosti vzponov se je zvišala, predvsem zaradi razvoja plezalne tehnike v Evropi in ZDA. Če se spomnimo prvopristopnikov na Everest, je prav neverjetno, kaj so imeli oblečeno, kakšno opremo so uporabljali ..." jo je v mislih odneslo v neke druge čase. Nikoli se ni ukvarjala z alpinizmom, četudi že 56 let živi v Nepal, kamor sicer množice vsako leto romajo prav zaradi opojnih višav: "Prav res nisem nikoli plezala niti planinarila. Najvišje, kjer sem bila v Nepal, je samostan Tengboče (nadmorska višina 3867 m; op. a.) v Kumbuju. Ko sem leta 1960 postala Reutersova dopisnica, sem ugotovila, da bo alpinizem postal pomemben del mojega dela, zato sem se poučila o alpinizmu, srečala številne alpiniste ..." In kakšen je (bil) njen ključ pri ocenjevanju, ali je nekdo dosegel vrh? "Verjamem, da je kdo tudi goljufal, kar se je včasih izkazalo leta po vzponu, ampak že v prvem pogovoru po sestopu nekaj ni zvenelo prav, v opisih alpinistov so se

Modri hrošč, prepoznavni znak Hawleyjeve
Foto: Manca Čujež

pojavalja nasprotja. Sicer se predvideva, da alpinisti govorijo resnico, a če je le mogoče, njihove besede preverimo še pri drugih odpravah oziroma alpinistih, ki so bili hkrati na gori. Poglejmo primer Španke Eurne Pasaban in Korejke Oh Eun-Sun, ki sta se obe želeli kot prva ženska povzpeti na vse osem tisočake. Sporen je bil vzpon na Kangčendzengo, a ni dvoma, da jo je Eurne osvojila, saj so bile hkrati na gori še štiri druge odprave, ki so to potrdile, medtem ko je Korejkin vzpon sporen, saj so se njene navedbe in pričanje višinskih nosačev razlikovali, dvomljive so fotografije z vrha, pa tudi v korejski alpinistični javnosti so deljena mnenja, saj nima dovolj zanesljivih dokazov."

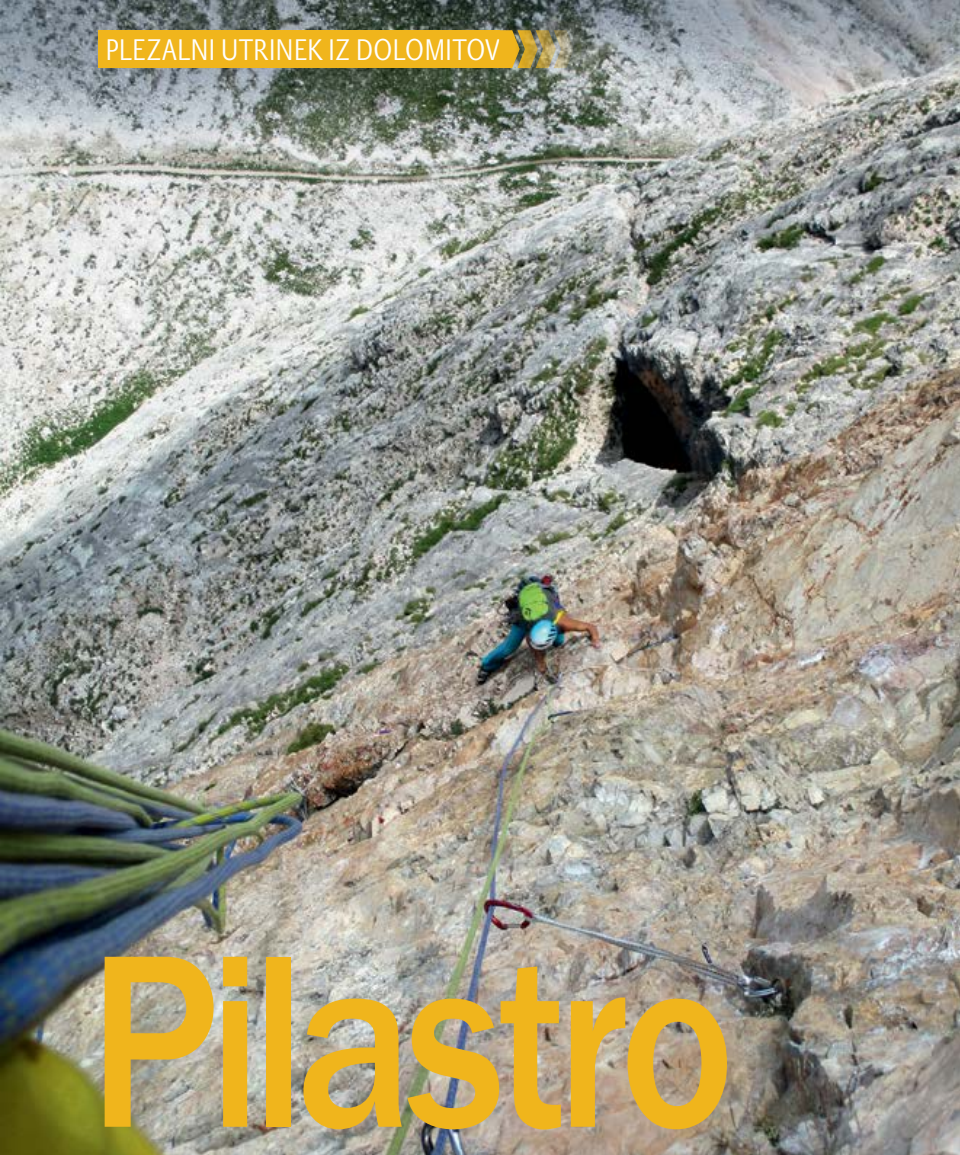
Težko spleteš pristen odnos z nekom, ki ga srečaš le nekajkrat

Številne raziskovalce nekoristnega sveta je pogosto srečevala in z njimi spletla trajnejše vezi. "Predvsem z Reinholdom Messnerjem, ki se je stalno vračal in opravil veliko uspešnih vzponov. Zelo zanimiv človek je, predvsem pa je bilo zanimivo opazovati, kako se je spremenil. Ko sem ga srečala prvič po odpravi na Manaslu, je bil preprost fant s hribov, skozi leta pa je postal precej bolj prefinjen, uglajen in razgledan človek, bil je član Evropskega parlamenta, odprl je več muzejev, odlično govori angleško. Še vedno me obišče, kadar pride v Katmandu," se je razgovorila in omenila tudi prvopristopnika na Everest Edmunda Hillaryja: "Nisva se spoznala, ko se je povzpел na Everest,

ampak pozneje, ko je plezal na nižje himalajske vrhove, gradil šole, bolnišnice. Dosti sva sodelovala in postala tesna prijatelja. Bila sem tudi na njegovem pogrebu, to je bilo zadnjič, da sem zapustila Katmandu. Sicer pa z alpinisti nisem ravno prijateljevala, saj težko spleteš pristen odnos z nekom, ki ga srečaš le nekajkrat. Nekatere imam zelo rada, uživam v srečanjih, nekateri so naporni ..." "Imate prijatelje tudi iz Slovenije?" sem jo pobarala. "Tomaž Humar, ki je umrl na Langtang Lirungu, je bil moj prijatelj in njegova zdravnica Anda Perdan tudi. Rada bi ji predala najlepše pozdrave."

Kokakolo je našla tudi v Nepal

Kot znanka kopice alpinistov se je pogosto srečala tudi s smrtjo. "Arhivirala sem podatek o smrti, nisem pa teh smrti nikoli doživljala osebno," je poudarila gospa, ki je bolj samotarske narave: "V Nepal, nimam tesnih prijateljev, več jih imam iz tujine. Živim sama, k meni prihaja medicinska sestra, ki skrbi zame, sicer pa sem rada sama. Rada imam svojo družbo." Stik s sorodniki in prijatelji danes s pomočjo sodobnih komunikacijskih valov ohranja precej lažje kot nekdaj, ko je v ZDA pošiljala pisma, ki so na drugo stran luže potovala več tednov, nazaj pa občasno zašla z idealne poti in včasih naredila obvoz prek Kartuma v Sudanu, znašla pa so se tudi v Neaplju. Na vse konce in kraje se je razvijal najin pogovor, gospodična Hawley je kot živa enciklopedija na dveh nogah nizala imena in podatke iz zgodovine, a potožila, da je kratkoročni spomin njena šibka točka. Vendar njena ekipa sodelavcev prevzema štafeto in nadaljuje z ustvarjanjem razkošnega arhiva Himalajske zbirke. Med njimi je tudi nemška alpinistka, ki je v času jesenskega indijskega zaprtja meje z Nepalom in pomanjkanja goriva po nepalski prestolnici lovila alpiniste kar na kolesu. "To je dobro za zdravje, pa tudi v brk nepalski politiki, v kateri je preveč orlov, da bi se kaj spremenilo," je navrgla prodorna sogovornica, ki se tudi sama ni dosti spremenila. Razen nekaj besed ne zna nepalsko, ker vedno nekdo govori angleško, kot je opravičujoče pripomnila, niti ne zna skuhati tradicionalnega nepalskega obroka *dal bata*, a se v preddverju Himalaje odlično počuti. V prvih letih je pogrešala kokakolo, ki jo je kmalu našla tudi v Nepal, še vedno pa pogreša trgovino z oblačili, ki bi zadovoljila okus uglajene priletne dame. ●

Zlizeni stopi in oprimki so nama povedali, da sva na pravi poti. Foto: Marija Jeglič

je ostala suha, midve pa sva nemoteno plezali naprej. Priplezali sva do pod streh, najino razpoloženje pa je bilo prav spokojno in počitniško. Iz globine pod sabo sem zaslišala veselo prepevanje. Naveza uživa. Na vrsto je prišla prva streha. Šop *prusikov*, ki je visel s stropa, je govoril o pestri zgodovini te smeri. Lotila se ga je Sara – v poč je vrgla *metulja*, s čimer si je zasedla oprimek. Prestavila je *metulja*, zagostila roko v poč, se stegnila na buhtelj nad streho in se na silo zbasala čez. Malo preplašena sem na rumeno vrv navezala nahrbtnik, na modro sebe in nekako pririnila mimo natrganih *prusikov* do Sare. Za nama je priskakljal še nahrbtnik, okrašen z vso navešeno odvečno opremo. Da je vsaka splezala enako slan obrok plezarije, sem si jo z naslednjo streho zasolila jaz. Nekakšni podprijem, *petkanje*, basanje ... pa sem bila čez. Sedeli sva na udobnem sidrišču pod previsno zajedo.

Smer Costantini-Apollonio (Pilastro), VII+, 850 m, sta 30. 7. 2015 preplezali Sara Jaklič (AO Kranj) in Marija Jeglič (AO Ljubljana - Matica).

Plezanje v Tofani

Marija Jeglič

Nobena od naju še nikoli ni plezala v Dolomitih. Če že vsi hodijo tja, je najbrž fino? Pa sva se tudi midve lansko poletje podali na pot! Prve dni sva se malo uplezavali v stolpih Selle in okolici, kjer je plezalo tudi nekaj naših *matičarjev*. Tako smo se nekega večera malo družili. Polni izkušenj in idej so nama dali nekaj predlogov za smeri, med drugim tudi za smer z imenom Costantini-Apollonio.

"**T**o morata iti, neke stehice in sitni kamini. Teh tudi kakšni vrhunski alpinisti ne zlezejo prosto." Pa sva si mislili svoje. "No, tega Kostantinija pa Polonija, ali karkoli že sta, midve zanesljivo ne greva."

Nekaj dni kasneje nama je že zmanjkalo predlaganega materiala in začeli sva listati po vodničku. Želeli sva nekaj zmernege. Ne prelahkega, ne pretežkega, nekaj za dušo. Kakšna sedmica bo ravno prav. Med listanjem sva našli na potencialno smer z imenom Pilastro. Greva to! Stali sva pod steno in gledali gor. Če si hotel videti rob stene, si se skoraj prekucnil nazaj, tako visoka je bila. Od

začetka je bil potek smeri še kar jasn in očiten. Razen v počeh je bilo v smeri kar nekaj klinov ali starih kevlarjev. Že zlizeni stopi in oprimki so nama povedali, da sva na pravi poti. Tekoče plezanje naju je vodilo daleč nad oblake, od koder sva imeli vse lepši razgled. Tudi na oblak, ki je spuščal dež iz svojega prenapetega mehurja na vasico, ki je bila od stene Tofane oddaljena slab kilometer. Dežna zavesa, osvetljena s soncem, se je naenkrat začela naglo približevati steni in če ne bi bilo previsno ter bi iztegnila roko, bi z dlanjo lahko lovila kapljice, zlate, mokre. Samo molila sem lahko, da bi šel oblak čimprej naprej in hvala Bogu je bila tudi tokrat molitev uslišana. Skala

Ne vem, kakšna sila naju je zadržala v vertikali, saj se je vse nagibalo k temu, da bi naju izstrelilo ven kot iz topa. Prav dosti tudi ni manjkalo.

Kamine sva že pustili za sabo, ko sva sem in tja, nekje iz sivega neba, zaslišali grmenje. Nisva se ustavljali, čeprav so se nama pred očmi prikazovali le še domači priboljški za razgrajajoče želodčke. Urno sva sestopili in pri avtu pomirili razgrajaje.

Na istem mestu, točno en dan kasneje, sva prav tako po plezanju v Tofani skupaj z vso pisano opremo sedeli na tleh pred avtom. Proti nama sta med živahnim čebljanjem sestopali dve gospe in vedno bolj se nama je zdelo, da slišiva domači jezik. Slovenki sta! Ko sta se približali, sva prepoznali legendarno alpinistko Lidijo Honzak, ki je bila svoj čas med najboljšimi. Leta kasneje še vedno uživa v vertikali s prijateljico Vido. Povabili sta naju na čaj in prijeten babji klepet, po katerem lahko rečem samo to, da so legende res upravičeno legende. Aha, in da sta v bistvu Costantini-Apollonio in Pilastro ena in ista smer. ●

El Zimon

Cimon della Pala

Hinko Rejec

Skrivnostna, rumena in črna stena se ovija v meglo, da se počutiva še bolj daleč od vsega tam spodaj. Tudi prve kapljice in oddaljeno grmenje se prav podajo v ta prvinski svet. Vremenska napoved je obljubljala lep dan, brez oblaka ... Ko Ana pripleza za mano do zadnjega sidrišča tik pod polomljenim križem, skale okrog naju že zlovešče brnijo. Ni vrha v Dolomitih, na katerem bi si manj želel doživeti nevihto, kot je Cimon della Pala.

Nekoliko sva prestrašena. Naj še malo počakava ali raje čimprej zbeživa po ozkem grebenu ter čez izpostavljeno steno do rešilnega bivaka? Odločiva se za bežanje in kar poletiva dol s tega strelovoda, čeprav običajna smer ni ravno sprehod, megla in mokre skale pa nama tudi niso prav nič v pomoč. Komaj dobro zapahneva vrata bivaka za seboj, se narava šele prav razbesni, da je toliko lepše na suhem in toplem skozi

okence občudovati strele, ki švigajo vsenaokrog med skalnimi kolosi Pal di San Martino.¹

Dolomitski Matterhorn

V sončnih Palah se Dolomiti zadnjič poženejo v nebo, preden gorovje počasi potone pod globoko prodovje Padske nižine. Nad bujnima dolinama Cisman in Canali stražijo mogočni

¹ V nadaljevanju Pale.

stolpi iz najboljšega dolomita, ki nas s svojo skoraj odbijajočo veličastnostjo presunijo predvsem, kadar pokukamo okrog, v njihove severne plati. Pod belimi stenami se razprostirajo "pale", zeleni pašniki, ki so gorski skupini dali ime. Na jugu dominira palači podobna Pala di San Martino, proti severu pa se površje umiri v zakraselem Altopianu (visoki planoti), kamor je italijanski pisatelj Dino Buzzati postavil svojo ne-prekosljivo *Tatarsko puščavo*. V severni verigi Pal se skriva najvišji vrh skupine, Cima della Vezzana. Poglede pa ji od vsepovsod krađe resnični prvak, le nekaj metrov nižji Cimon della Pala,² ki ga domačini ponosno kličejo El Zimon.

Sredi 19. stoletja je bil dostop iz razvite Padske nižine do vasic v dolini

² V nadaljevanju Cimon.

1 Jugozahodna stena Cimon della Pala

Foto: Hinko Rejec

2 Ob jeklenici v običajni smeri

Foto: Hinko Rejec

Cismon težaven, vasi pa so bile med seboj povezane le z mulatjerami. Leta 1862 sta se do Pal prebila prva turista, Angleža Gilbert in Churchill. Dve leti zatem jima je sledil John Ball, ki ga je pogled s prelaza Rolle na ošiljeni Cimon spomnil na veliko bolj znanega lepota nad Zermattom. V prihajajočih letih je ta prizor postal klasična dolomitska razglednica. A kdo bo prvi stopil na vrh Cimona, saj je vendar z vseh strani obdan z navpičnimi stenami in ostrimi grebeni?

Po neuspešnih poskusih Grohmanna ter Whitwella in Tucketta z jugovzhoda so leta 1870 trije možje spremenili taktiko:

Cimon so naskočili s severa. Na višku male ledene dobe je krnico Travnolo, ujeta med severni steni Cimon in Vezzane, pokrival kar obširen ledenik. Pod njim so vodnika Santo Siorpaes iz Cortine in Christian Lauener iz švicarskega Lauterbrunnena ter njihov angleški klient Edward Robson Whitwell preživeli mrzlo noč pred zahtevnim vzponom. Kočljivo, poledenelo steno so preplezali z leve proti desni in se znašli na vrtoglavem stolpu v severozahodnem grebenu, ki se je iz doline zdel najvišji. Ugotovili so zmoto, sestopili do krušljivih polic v severni steni in po njih prečili do pravega vrha. Še istega dne so v dolini proslavili uspeh na eni najlepših dolomitskih gora. Zaradi padajočega kamenja in v ledu tvegana smer prvopristopnikov je v naslednjih devetih letih naštel samo okrog 25 ponovitev. Leta 1889

pa je Ludwig Darmstädter z vodnikom Johannom Niederwieserjem - Stabellerjem in Luigijem Bernardom le ukanil navpično steno v jugovzhodnem grebenu, ki je ustavila vse predhodne poskuse s te strani. Severni pristop je šel v trenutku v pozabo, nova, varna in uživaška Via normale pa je postala toliko bolj priljubljena.

Mogočni obraz Cimona

Kako lepo je poležavati v toplem bivaku in poslušati poslavljajoče se grmenje med enakomernim škralbljanjem dežnih kapelj po pločevinasti strehi. Prijetna kulisa za premišljevanje o preživetju pustolovščini. Ko sva ob zori odrinila s parkirišča ob cesti na prelaz Rolle, se je rojeval kristalno jasen dan. Prijetna pot naju je pripeljala na Palo Mondo, travnat podstavek pisane jugozahodne stene Cimona. Navzgor do krušljive rampe, po

3 V običajni smeri na Cimon, zadaj Altopiano in osrednja veriga Pal
Foto: Hinko Rejec

4 Jutro pri bivaku Fiamme Gialle, v ozadju Pala di San Martino Foto: Hinko Rejec

njej levo in že sva na vstopu v Leuchsovo smer, ki težavno steno prelisiči diagonalno proti desni. Začetek je čudovit, bele plošče so kot vlite in prehitro sva na vrhu stebra. Navdušujoče izpostavljena prečnica proti desni naju privede do prve ogromne, rumene in črne niše, gladek kamin pa v naslednjo. Medtem se okrog naju že preganja megla in nama prijazno poskuša prihraniti pogled na naslednji odurno črn in moker kamin. Lepo se ji zahvaliva, toda midva morava prav vanj, da naju čim prej pripelje do vršnega skalovja. Ko se prebija do tam, pa v daljavi že grmi in ... nadaljevanje poznamo iz uvoda.

Sedaj sva na varnem, dež pa še kar vztrajno škablja in v mojih mislih odšteva čas do leta 1905, ko je pod deviško jugozahodno steno Cimona prispel njen prvi snubec. Moral je biti mož posebnega kova, da je sam vstopil v veliko steno, korak za korakom odkrival njene skrivnosti in na vrhu zaključil smer zgornje četrte stopnje, ki je bila kar malo pred svojim časom. Nekoliko manj znanega Georga Leuchsa iz bavarskega Nürnberga njegov solo vzpon postavlja ob bok slovitejšima Winklerju in

informacije

Cimon della Pala, 3184 m, po običajni smeri **Zahtevnost:** III/I, II, 180 m. Običajna smer na Cimon della Pala ni posebno zahtevna, vseeno pa terja nekaj plezalnih izkušenj. Za manj večje je nujno spremstvo gorskega vodnika. Smer je delno zavarovana z jeklenico. Najtežje mesto, ocenjeno s tretjo težavnostno stopnjo, je kratko in povsem neizpostavljeno. Za varovanje z vrvjo in za spuste po vrvi so urejena sidrišča (zadostuje 40-metrski vrv).

Izhodišče: Bivak Fiamme Gialle, 3005 m. Sem dostopimo od parkirišča na planini Malga Fosse, 1936 m, ob cesti na prelaz Rolle, po poti št. 712 na travnato pobočje Pale Monde. Do tam pa lahko tudi iz San Martina po poti št. 701. S Pale Monde gremo po poteh št. 712a, 701 in 716 čez sedlo Passo Bettega v zagruščeno dolinico Valle dei Cantoni in po njej do sedla Passo del Travignolo med Cimo della Vezzana in Cimonom. Zavijemo levo (kratko) čez strmo pobočje bivaka. S Pale Monde lahko splezamo tudi naravnost do bivaka po ferati Bolver Lugli.

Vzpon: Od bivaka se po zagruščenem pobočju (sledi poti in možici) in lažjem skalovju

povzpemo do škrbinice v skalnatem grebenčku, ki na zahodu omejuje to pobočje. Na drugi strani se nekoliko spustimo in nato prečimo steno po polici, dokler nad seboj ne opazimo vhoda v temačno jamo. Po žlebu se vzpemo vanjo in se skozi zelo ozek preduh, imenovan Bus del Gat (II), pretakemo na polico pod previsom. To mesto lahko obvozimo pod zagozdno skalo v grapi na levi strani (zelo krušljivo). S police v grapo in po njej do škrbine med stolpom, imenovanim Torre Grohmann, na desni in rumenim stolpom na levi. Tik pod škrbino opazimo začetek jeklenice, ki neprekinjeno vodi preko zelo strme stene rumenega stolpa do zagruščene terase. Nad nami sta dva kamina: po desnem se bomo ob povratku spustili po vrvi, po levem pa poteka smer vzpona. Začetek je nekoliko neroden (III), vendar povsem neizpostavljen. Za tem kratkim mestom se znajdemo na naslednji uravnavi, s katere se preko razčlenjene stene na levi povzpemo na izpostavljen grebenček (II Mulet), poln zanesljivih oprimkov (III-). Ta nas pripelje na škrbino v glavnem grebenu, po njem levo (II+), dokler se ne zravnata, nato pa preko zelo

izpostavljene škrbinice v krušljivi, rdeči kamnini (Terre rosse) do predvrha s podrtim križem. Naprej po razdrtem grebenu do prve škrbine, nato čez izpostavljen stolp do druge in po polici na severni strani do naslednjega izrastka na grebenu. Tega lahko obvozimo po severni strani (bolj krušljivo) ali pa preko škrbine in po južni strani do glavnega vrha.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona s plezanjem in spustom po vrvi s pomočjo urejenih sidrišč.

Druge zanimive smeri: Severozahodni greben (Zecchini-Melzi, do III+, 650 m), Via Leuchs (IV+, 550 m), Via dei Bellunesi (Andrich-Varale-Bianchet, VI, 550 m), Pilastro Girasole (Corona-Corona, VI A0, 700 m), Direttissima Fiamme Gialle (Zagonel-Plattner-Busin, VI A2, 550 m), Via dei Finanziari (Reali-Vinco, VI A3, 550 m), El Marubio (Manolo, 7b+, 330 m) in turni smuk (dobri smučarji se lahko spustijo z vrha Cime della Vezzana do sedla Passo del Travignolo med Vezzano in Cimonom, od tam na sever skozi žleb Canalone del Travignolo (do 50°) v dolino Val Venegia).

4

Preussu. Plezalsko se je kalil v gorovju Kaisergebirge, kjer je odprl skoraj petdeset novih smeri, napisal prvi alpinistični vodnik za tamkajšnje gore in si prislužil vzdevek Kaiser-Leu. Plezal je tudi v Zahodnih Alpah in v Kavkazu, kjer je prvi uspešno prečil med vrhovoma Ušbe, kar štejejo za njegov največji uspeh. Včasih ga je zaneslo tudi v naše kraje. Prvi je stopil na vrh Male Špice v Viševi skupini in načrtno prvo smer v severni steni Mangarta.

Šele trideset let za Leuchsom je jugozahodna stena ponovno doživela obisk osvajačev. Alvis Andrich, mojster prostega plezanja, pozneje tudi odlikovan vojaški pilot, je skupaj z Mary Varale, Comicijevo soplezalko iz Rumenege raza Male Cine, ter Furiom Bianchetom načrtno smer šeste stopnje, ki od spodnjega dela Leuchsove smeri pripelje naravnost na severozahodni greben. Leto zatem sta novo smer, ki se sredi stene priključi Leuchsovi, preplezala Bertl in Kneisl. Prvo *direttissimo*, smer, ki z vznožnih melišč švigne naravnost

na vrh, sta leta 1950 potegnili Gabriele Franceschini in Mario Rinaldi. Stena Cimona je bila v šestdesetih letih telovadnica tudi za pripadnike finančne straže³ na prelazu Rolle. Tako so leta 1963 Zagonel, Plattner in Busin s 180 klini izsilili direktno smer v levem delu stene (Direttissima Fiamme Gialle), pet let zatem pa sta Reali in Vinco še bolj levo, med rumenimi previsi, spletla smer Via dei finanzieri. Med obema smerema, v kraljestvu pajkov, je svojo smer lahko potegnil le največji mojster, domačin iz doline Cismon, Maurizio Zanolla - Manolo. Njegov El Marubio seže v deveto težavnostno stopnjo ... Smer po atraktivnem stebru (Pilastro Girasole), ki na desni strani omejuje steno, sta leta 1986 potegnili Renzo in Giacomo Corona.

³ Italijanska finančna straža (Guardia di Finanza) ima kasarno na prelazu Rolle. Pogled na Cimon s prelaza je upodobljen v njihovem grbu. Fiamme Gialle je športna skupina znotraj finančne straže.

V pravljicnem svetu

Zbudiva se v čudovito jutro. V oprano nebo se dvigajo ognjene katedrale in pozdravljajo dva majcena človeka, ki se tu zgoraj lahko veselita življenja. Nikar še v dolino! Cimon kar kliče k sebi in že jo ubirava po stezi nazaj k njegovemu razoranemu obličju. Plezanje je prav lahko. Ozko duplino, Bus del Gat, obideva po levi in kmalu trčiva ob steno, ki je zaustavila prve osvajačce Cimona. Danes bi pionirje tu pričakala prava ferata ... Nad njo ozek, izpostavljen grebenček, Il Mulet, pa čez škribino in po razčlenjenih skalah na predvrh s polomljenim križem. S tem se večina obiskovalcev zadovolji, midva pa jo mahneva naprej do glavnega vrha. Greben sploh ni tako podrt, kot zatrjujejo vodniki. Pogled z njega pa kot iz letala, lahko bi vrgel kamen na San Martino. A v tem pravljicnem svetu, tako daleč od vsega tam spodaj, človek pač ne more biti tako hudoben. ○

Skozi zublje rdečih

Od Cerja do Griže/Monte Grisa

Olga Kolenc

Po poteh, ki so kot mreža razpete čez Kras, sem se tisto popoldne vrnila na Cerje. Običajno ne vem, kje se katera začne in kje se konča, to tukaj namreč sploh ni pomembno. Nizki oblaki, iz katerih je že ves dan v intervalih pršil dež, so se začeli dvigati, trgati in oslavljeni pomikati čez obzorje. Moj pogled je čez zaobljene hrbte Črnih hribov zdrsnil čez Kras in se dotaknil ničelne točke na morju. Nebo nad njim je žarelo. Sonce je s skoraj vidno hitrostjo drselo navzdol in skozi raztrganine oblakov še stopnjevalo kraško ognjeno barvitost.

Sedela sem na rebrih kraške skale, ki kljubovalno moli iznad zubljev žarečega ruja. V spomin se mi je vrivala tista oranžna ljubezen, razpeta med nebom in zemljo. Po več zaporednih, z barvami skopih jeseni Kras letos ponovno žari. Tako zelo žari, da kot mesečnik tavam po stezah in kolovozih in se krožno izgubljam v brezpotjih. Že jutri bo vse za odtenek drugače, tudi jaz bom za odtenek drugačna. Bodo moje oči

enako dojemale barve strasti, bodo moji občutki segli v enake globine, kot segajo danes? Burja se bo zapodila čez Kras in nazadnje bom le še kot gol in razdan grm, ki se še mrtev oklepa kamnite podlage.

Kar sedela sem tam, na tisti rebrasti skali, ki me je nemilostno rezala v zadnjo plat, in gledala sonce, ki je tonilo v morje.

Tam se je vse začelo. Tam je dokončno vznožje gora, ki se v zanosu sladke

predigre dvigajo vse do najvišjih vrhov. Pa pojdemo enkrat do konca. Nekje je treba začeti korak, zakaj ne tukaj in zdaj, kajti kras valovi, diši po prežgani zemlji in kamnu. Tisti pusti, čez poletje povsem izsušeni kras vsako jesen dočaka svoj pravi trenutek. Ognjeni valovi pljuskujejo čez vrtače in zaraščene strelske jarke, kjer jedki vonj po smrti nadvlada vonj po življenju.

Poti miru na Krasu

Številne, nekoč vojaške poti, kolovozi in steze so danes preimenovani v zgodovinske poti med Krasom in Sočo. Lepo urejene in označene vodijo v samo osrčje neokrnjene kraške planote. Prva svetovna vojna je tod pustila neizbrisen pečat, ki ga moramo hraniti za spomin in v opomin tudi naslednjim rodovom. Območje je danes oaza miru, ki ponuja hiter pobeg iz bližnjih mest in vasi. To jesen me še posebno žene na Kras. Podoba pokrajine se iz leta v leto

strasti

spreminja, ponekod se zarašča, sledijo nove poseke in mesta pod daljnovidni, kjer se kot plamen širijo nove zaplate mladega ruja. Vsak odmik zunaj steza in poti zahteva precejšen napor. Korak je negotov, ponekod skoraj vsaka stopinja lovi ravnotežje. Na videz lepa podlaga mi ob dotiku spodmika stopala, z rokami grabim za šibe, ki bičajo lica. Ko mislim, da sem že iz ven iz vsega hudega, me s svojimi kavli zgrabi robida. Vleče zanke, kajti močnejša je kot blago dragih pohodniških hlač. Korak čez s kamni posute oaze je še nestabilnejši.

Bog ne daj, da se izgubim. Vsak odmik od poti me hitro pripelje do gošče, ki je brez sekire povsem neprehodna. Lahko se vrtiš v krogu ali pa po srečnem naključju prideš do ene izmed poti. To so lepe male promenade, na katerih ob normalni hoji ne bo kakšne pretirane sape. Letošnja jesen je po dolgih, za barvitost krasa nezanimivih jeseni spet taka, kot mora biti.

Listje, ki se poleti še zeleno preveč izsuši, ne more skozi procese te presunljivo lepe barvne palete.

Na svojih poteh sem iskala sonce, veter in dež in nazadnje dobila vse troje. Slika se iz trenutka v trenutek spreminja.

Na videz mrtve barve v vsej veličini žarijo šele takrat, ko jih oblije sončna svetloba, mi pa jih gledamo z obratne strani. Povsem drugačno, v mojih očeh mistično pokrajino pričarajo megla, nizka oblačnost in dež. Barvni kontrast, ki se staplja v mlečno belino, doseže vrhunec. Skoraj strahospoštljivo se oziram čez zaobljene uvale, kjer skopa kraška zemlja, ki je poleti nezanimiva in potisnjena nekam na rob, velikodušno naliva barvnih esenc. Na poti domov že razmišljam, v kateri konec Krasa se bom že jutri vrnila. Mudi se mi, kajti ognjeni val bo pljusnil čez Kras, še preden bom zadostila svojim čutilom.

Po krožnih poteh na Kremenjak

Kako lepo mi zveni ime Kremenjak, lahko bi pripadalo kakšni visoki gori. Poznam ga, na južnem robu kraške planote se zložno in komaj opazno dvigne v zaobljeni vrh, čezenj poteka meja med Slovenijo in Italijo. Njegova južna pobočja se malce drzneje spuščajo vse do okolice Jamelj/Jamljano. Pogled se končno odpre, severno na zaledje

1 Pogled na Grižo/Monte Grisa in na Tržaški zaliv Foto: Olga Kolenc

2 Stene in morje – Rilkejeva pot/ Sentiero Rilke Foto: Olga Kolenc

Krasa, južno na Tržaški zaliv in južni del Furlanije.

To jutro sem pot nadaljevala do Nove vasi. Pozno babje poletje vabi v naravo, med zadnje plamene ruja, do morja.

Vlaga, ki se je dvigala s tal, je na obrobjih tkala prosojne tančice. Zadišalo mi je po pozni jeseni, po vlažni zemlji in trohnečem se listju. Začutim domači vonj po zadnjih krompirčkih, ki se kotalijo izpod rovnic. Hodim mimo s kamnito ograjo obdanih zelenih oaz, v mislih vidim sklonjene hrbte, ki se borijo za sleherni pest kraške prsti. Nekatere so skrbno obdelane, druge prerašča grmovje.

Delavnik je in nikjer ne zasledim žive duše. Meni poznani kolovoz se širi, prehaja v novo gozdno cesto. Par let je, odkar sem hodila tod, pa je že vse čisto drugače. Na levo in desno se cepijo steze in kolovozi in podvomila sem, če bom ta dan videla Kremenjak. Rahel veter, ki je vlekel čez planote, se je igrivo zaganjal v že napol razgaljene veje. Zašumelo je in odpadlo listje je v nežnem vrtincu pristalo na tleh. Globoko sem začutila

3

ta mimohod in odhod in zakonitostim stvarstva navkljub mi ni bilo čisto vseeno. Ogenj ugaša, še vedno barvito listje se krči, suši in odpada. Mestoma plamen spet zažari in huščne čez kamnite ograje. Razgaljeni spleti rujevih vej so gosti kot mreže, srebrijo se, rišejo nove podobe. Na koncu nove gozdne poti, ki se počasi dviga navzgor, zagledam vrh Kremenjaka. Ne morem ga zgrešiti, tu so vojna opazovalnica, table in konfini. Razgled proti morju mi je zakrila meglena tančica. Spustila sem se po stezi proti Jamljam, kajti južna pobočja so bila še posebno vabljiva. Vrnila sem se na vrh, ki ima vsaj za moje občutke zelo pozitiven naboj, in po označeni poti krožno zavila proti Selam na Krasu. Odprta pokrajina vnaša mir, v tišino je šelestelo le odpadajoče se listje. V ruju se nekaj premakne, črno je. Vame strmi dvoje velikih oči bitja, ki stoji na zadnjih nogah, v drži človeka ter z grma muli listje. Iz rdečega ruja pokukata dva velika zakrivljena roglja samozavestnega kozla. Sestopi na tla in mi pozira. Radovedne, lepo rejene kože in ovce previdno kukajo izza grmov. Nedaleč stran od njih se pasejo osli, prav tako lepo rejeni in iskrivih oči, ki so mulili sveže seno, zataknjeno med vejevje. Vesela sem, kadar vidim takšne živali, pri meni bi vse umrle od starosti.

Do Sel na Krasu ni daleč. Vrnila sem se do razpotja in po krožni poti čez Velike ravne, Vršiča in Treščen dola nazaj do Nove vasi. V misli se mi je vrivala tista velika oranžna buča, iz katere bom po prihodu domov skuhalo najboljšo juho na svetu.

Izvir Timave – Rilkejeva pot/Sentiero Rilke

Po kakšnem obilnem deževju se rada odpravim do izvira Timave pri Štivanu, ki bruhla iz širokega kraškega zaledja in so jo omenjali že pisci v antiki. Njen razmeroma kratek tok spremljam vse do Ribiškega naselja/Villaggio del Pescatore, kjer se izliva v Pancrski zaliv. Do Devina ni več daleč, tam se začneja kratka, a čisto posebna zgodba – Sentiero Rilke, po naše Rilkejeva pot. Poteka med Sosljanom in Devinom, speljana pa je po samem izpostavljenem robu visoke pečine, ki se dviga iz morja. Da je območje nadvse zanimivo tudi z drugih plati, bom morda še bolj prepričljiva s kratko omembo legend in z zgodovinskimi dejstvi. Ali veste, iz katerega obmorskega kraja je zamorec s čolnom odpeljal v svet simbol slovenskega hrepenenja – lepo Vido? Izročilo pravi, da iz Devina. Glavna zanimivost kraja sta dva gradova. Grad, ki ga vidimo danes, je verodostojna kopija tistega izpred prve

svetovne vojne, ki ga je skoraj popolnoma uničilo italijansko topništvo. Pripada družini princev Torre e Tasso – Thurn und Taxis. V petnajstih lepo opremljenih dvorinah, ki so odprte za javnost, si lahko ogledamo bogato, večstoletno zgodovino te ugledne plemiške družine. Od starega gradu je ostalo le še nekaj ruševin, ob vznožju teh ruševin je vidna bela skala, imenovana Bela dama. Legenda pravi, da je graščakinja Esterin da Portole ljubosumni mož pahnil skozi okno, padla je na skale in okamenela. Resnice žal ne poznamo, na podlagi literarne zgodovine pa zagotovo vemo, da je na skalnem robu med Devinom in Sosljanom, v letih 1912–1922, hodil in ustvarjal velik nemški pesnik Rainer Maria Rilke. Ob pogledu na grad kmalu začutimo, da sta mistični pridih te nenavadne pokrajine in kneginja Thurn und Taxis zagotovo pripomogla k rojstvu njegovih slovitih *Devinskih elegij*. Pot, ki je danes uradno zaprta, a nič manj obiskana, se na lastno odgovornost začne tako v Sosljanu kot v Devinu. Na velikih tablah najdemo zgoščene informacije o območju, kjer se nahajamo. Vstopamo v Naravni deželni rezervat Devinske stene. Rezervat zajema strme apnenčaste stene, ozek pas kraške planote in ozek pas morja. Skupna površina meri 107 hektarjev. Začutimo moč narave, ki je med morje in kraško pokrajino

trdno zasidrala ta nepremakljivi mejnik. V njegovem mehkem apnencu se klešejo škavnice, stopi, žlebiči in drugi kraški pojavi. Srce še posebno igra ob pogledu na majski razcvet in jesensko barvitost, ki se razsipata vzdolž skal in čeri vse do morske gladine.

Območje je poleg pohodništva raj za botanike. Stik dveh biogeografskih regij, srednjeevropske in sredozemske, pogojujeta, da so si tu našle svoj dom zanimive balkanske, srednjeevropske in sredozemske rastline ter redke živalske vrste. Tu je najbolj zahodno nahajališče mačjeoke kače, v skalah med drugim gnezditja ptici puščavec in žametna penica. Tu je še temno rjava kuščarica, ki je simbol rezervata. Živi izključno vzdolž vzhodne obale, ki sega do Grčije, njena skrajna zahodna meja sta Soča in Sabotin.

Endemična vrsta tega ostenja je glavinec, ki ga je že leta 1772 opisal G. A.

3 Ena izmed sten v plezališču Napoleonica

Foto: Olga Kolenc

4 Vrh Kremenjaka Foto: Olga Kolenc

ki so služile vojaškemu pomorstvu za nadzor ladijskega prometa v Tržaškem zalivu, preurejene v razgledne točke.

Napoleonska krožna pot

Sončna jesenska nedelja me je zvalila dalje, tokrat nad Trst, na Napoleonsko pot ali Vicentinsko cesto, ki je kot nalašč nov kamen v mozaiku moje jesenske poti do morja. Uradni start in cilj te poti sta na 330 metrov visoki gori Griža/Monte Grisa pri Svetišču na Vejni. Rojena je nova legenda, ki pravi, da so pot odprle Napoleonove čete, ki so marca 1797 prišle v Trst. Le delno uresničen projekt danes poteka po prekrasni pešpoti, zaslugo za njeno urejenost pa ima *Società Alpina delle Giulie* – tržaška sekcija C. A. I. Pot sem začela kilometer stran v Proseku/Prosecco, kjer se začenja v živo skalo vklesana, 200 metrov dolga, za promet zaprta asfaltirana cesta. Presenetila me je gruča alpinistov, ki so v gladkih pečinah nad njo zagrizeno segali po oprimkih in iskali stope. Polikana makadamska pešpot kmalu zavije v mešani gozd in

informacije

Zgodovinske poti med Krasom in Sočo v Sloveniji:

- S1 – Lokvica
- S2 – Temnica: Podzemna bivališča
- S3 – Temnica: Vojaška železnica
- S4 – Temnica: Visoki rob
- S5 – Opatje selo – Sela na Krasu
- S6 – Brestovica
- S7 – Škrbina

Zgodovinske poti med Krasom in Sočo v Italiji:

- I1 – Od Ronk do Štarancana
- I2 – Od Ronk do Špetra ob Soči
- I3 – Od Špetra ob Soči do Zagraja
- I4 – Od Štarancana do Škocjana ob Soči
- I5 – Od Pierisa do Soškega parka
- I6 – Od Turjaka do Soškega parka
- I7 – Od Polač do Debele griže
- I8 – Od Romansa do Parka Idrije in Tera
- I9 – Od Sredipolja do Doberdoba
- I10 – Od Doberdoba do Dola
- I11 – Od Naravnega rezervata ustja Soče do Tržiča
- I12 – Od Tržiča do Doberdoba

Vir: http://www.potimirunakrasu.info/poti_miru.htm, kjer najdemo tudi opise poti.

Scopoli. Glavinec je do pol metra visoka rastlina, ki cveti od junija do avgusta. Čeprav ljubi skale tik nad morjem in pršenje drobnih slanih kapljic morskih valov, ga najdemo tudi malce višje v skalah. Naravna nedostopnost in prepoved plezanja po skalah botrujeta, da rajske vrt ostaja prvobiten. V stenah in v bližnji okolici vidimo vse polno ostankov iz prve svetovne vojne. Danes so postojanke in opazovalnice,

se komaj opazno dviga proti Opčinam. Ob poti žari ruj, s pobočij med skalami dišijo obsežne zaplate divjega žajblja. Skozi barvit mešani gozd in razgibane krošnje borovcev se lesketa morská gladina. Mesto Trst je na dlani, zaradi odboja svetlobe ostaja samo kot obris. Po prihodu na Opčine, kjer je tudi postaja openskega zgodovinskega tramvaja, se Napoleonska pot v eno smer zaključi, ob openskem obelisku,

ki je nedaleč stran, pa se v ostrem ovinku rahlo dvigne in nadaljuje krožno po poti Nicolò Cobolli. Nicolò Cobolli, rojen v Kopru (1861–1931), je bil naravoslovec, botanik, zgodovinar, arheolog in higienist. Od mladih nog je bil član planinskega društva *Società Alpina delle Giulie* in velik ljubitelj Krasa.

Vodi me udobna steza, ki z rahlimi vzponi in spusti vijuga skozi kraško gmajno in gozd. Sledi več poti, tako čez severno kot južno kraško hrbtišče. Če se povzpemo še na hrib Gorka/Monte Guarca, pridemo do *Segnale fisso di Mira*, ki je ime za nedavno odkriti edinstveni artefakt. Pripoved o tem ohlapno definiranim stolpcu, menhirju, tudi spomeniku je nejasna, skoraj legenda.

Z novimi vtisi sem prišla do svetišča Vejna na Griži/Monte Grisa, kjer se pot uradno začne, in popila zasluženi kapučino. Po slabem kilometru spusta po stezi nad razglednimi pečinami, na katerih sem zjutraj občudovala plezalce, sem se vrnila v Prosek/Prosecco, kjer sem začela svoj pohod. Vračala sem se čez Trst, po stari cesti nad morjem, in še pred Sesljanom fotografirala nepozaben sončni zahod. Zazdalo se mi je, da z njim odhaja še ena barvita kraška jesen, ki me bo grela v pusti zimski sivini.

Planinske zamere

Tone Škarja

Planinska zamera je večna, je nekoč rekel Miha Potočnik, avtoriteta med predsedniki naše Zveze. Ne vem več, za kaj je ravno šlo, a zapomnil sem si, čeprav tudi kmalu odložil. Bil sem še mlad in takratne zamere, če so to sploh bile, priplavajo in odplavajo kot tisti mali kumulusi, ki le popestrijo dolgočasno modrino poletnega neba in nimajo nobene temačnosti ali nevarne napetosti v sebi. Gledano nazaj, so bili to le manjši nesporazumi, ki niso ogrožali nikogar in nikomur kvarili lepote njegove samopodobe in so bili zato hitro rešljivi že sami po sebi. Ah, ti Gorenjci so itak bolj na kratko, sem si mislil in s tem "zamere" odložil. Res pa so se predvojni alpinisti preklali med seboj za stvari, ki so se nam poznejšim največkrat zdele nepotrebne ali celo smešne. Pozneje, v službi in planinstvu, sem imel stike z mnogimi ljudmi in počasi spoznal, da so zamere pomembna ovira v življenju, zavora dobrim idejam, prepreka njihovim uresničitvam, hote ali ne hote tudi netivo sovraštva. Največkrat gre za to, kdo ima prav. Vsak bi bil rad zmagovalec, odstopiti od svojega mnenja bi bilo zanj poraz. Ravnamo, kot da je vse le črno ali belo. Ne priznavamo, da je vmes vsa pestrost mavrice, lestvica vseh barv in da resnico ali sprejemljivo rešitev lahko lovimo le tam vmes nekje, ne le na desni ali levi, ne samo v črnem ali belem. Nasprotnik naj bo le nasprotnik, ne sovražnik. Bojan Pollak – naj mi ne zameri, da ga tolikokrat navajam, a ni jih v moji bližini kaj dosti toliko modrih – je na sestankih že nešteto povedal: "Ne znamo se poslušati. Ko eden govori, drugi le čaka, kdaj bo oni nehal, da bo lahko sam začel. Vsak ima pravico povedati, vsak tudi dolžnost poslušati, sklep je pa lahko le presečna množica vsega povedanega, torej nekako ustreznega za vse. Le tako lahko pridemo do

vsem sprejemljive rešitve. Če je to naš namen, seveda!"

Pozneje sem se na zamere moral navaditi. Izpuščam službo, dotikam se le planinstva, saj tudi tukaj zaradi zamere pade kaka glava, seveda ne dobesedno. Pri GRS je marsikdo vrgel knjižico na mizo z besedami:

"Tu jo imaš, načelnik, grem!" "Zdaj jo vzemi nazaj in jo prinesi na naslednji sestanek. Takrat jo bom pa obdržal."

A ponovitve ni bilo.

Taki revolti so najpogostejše nadomestni izraz tistega, česar prizadeti ne more ali ne zna povedati in se nanje ne gre odzivati z zamero. Pa pri odpravah! Človek kandidira, ni pa izbran. Ali je to ponižanje? Sam sem tudi kdaj kandidiral, pa me vodja ni izbral. Bil sem prizadet, a vzel na znanje in se počasi pomiril. On je vodja, on odgovarja za rezultat odprave, člani uspeh le dosežejo ali pa ne. Res pa se je to dogajalo v časih, ko je bil postopek selekcije tudi v družbi normalna stvar, saj le z izborom prideš do najboljšega. Občutek, da moraš biti izbran, če že kandidiraš, je zrasel iz družbenega dogajanja v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko smo bili na papirju vsi enaki in je bilo vseeno, kdo bo izvoljen ali kam postavljen, čeprav je bil nazadnje izbran pravi, že vnaprej določen kandidat. To so bili časi, ko je nasprotno mnenje že rodilo zamero in ta duh se skozi družbo, posledično pa tudi skozi planinsko organizacijo, še kar vleče. Na družbeni ravni se to lepo odraža na vsakoletnih uradnih številkah. Torej, če kandidiraš in nisi izbran, si poraženec, poraženci pa zamerijo. To miselnost je treba ovreči.

Zamer je veliko vrst. Zameri se krivica, uspeh, odkrita beseda, laž, dobro delo. O zameri sem prebral še en izrek, ki kljub "teži" drži ali ne drži prav toliko kot Potočnikov: "Najbolj boli udarec mrtvega človeka." Naključje je hotelo, da sem to trditev

Foto: Tone Škarja

lahko podoživel od začetka, torej od bolečega udarca pa do pomiritve, prej pa vse tisto vmes. Prijatelj je napisal knjigo in ker je zbolel, so mu jo po njegovem pripovedovanju nekaj napisali tudi drugi. Vanjo je vtaknil trditev, zgodbo, ki me je zelo prizadela, saj je bila popolna in namerna laž in ne le kakšna interpretacija. Žal je knjiga izšla šele po njegovi smrti in šele takrat sem jo prebral. Če bi bil avtor še živ, bi jaz lahko vsaj medijsko divje reagiral, tako pa sem res podoživel prej omenjeni udarec v polni moči. Namreč udarca mrtvemu človeku ne moreš vrniti. Potem sem počasi razčlenjeval zadevo. Ob zadnjem obisku je rekel, da bova tekst pred tiskom še skupaj pregledala, če slučajno kaj ne drži. Prav, če gre za kak tehnični podatek, sama literatura je pa stvar avtorja, njegov pogled. A se mu je čas prej iztekel. Dobro, knjiga je izšla, še ponosen sem bil, ker je založba izbrala toliko mojih slik, propagiral sem jo in podarjal. Potem pa prebral "tisto" – in jo nehal reklamirati. Zelo zameril. In seveda brskal po spominu, iščoč odgovor na "zakaj". Ni bilo težko, hitro sem našel eno, dve, tri stvari, ki mi jih je najbrž

zameril, vse desetletja stare. So pa vse spadale med zadeve, omenjene na začetku, o različno videnih razlogih in vzrokih in o nerazčiščenju le-teh.

Zakaj pa stvari, ki so ga žulile, ni odprl sam? Morda obrazložitev niti ni hotel slišati, ker je po tihem sam vedel zanje. Je res laže vztrajati pri

misli o krivici in jo desetletja boleče pestovati? Kakšno breme je zamera za tistega, ki jo goji in nosi! Zasmilil se mi je. Kakor sem ga v začetni jezi vsaj za kak teden pošiljal v vice, sem skozi to mletje prišel do razumevanja in odpuščanja in mu nazadnje zaželel mirno potovanje skozi neskončnost. Ob dnevu državnosti je osrednji slovenski dnevnik povprašal s sliko in podatki predstavljene športnike o narodni zavesti in občutkih ob dvigu zastav za njihove uspehe. Večina odgovorov je bila domovinsko kar ustrezna. Neka naša alpinistična zvezda pa je poudarila, da ni nikoli nosila zastave na vrh, saj tudi država njenih podvigov ni posebej podpirala. Lep čas sem okleval, ali naj mu pošljem posnetek njega samega s slovensko zastavo na najvišjem vrhu, ki ga je v življenju dosegel, in to kot član od države dobro podprte odprave. Skoraj sem že misel opustil, boječ se zamere, ki bi me vsaj za kako desetletje preživela, a se je zdaj, ko me je urednica Mateja nagovorila za tale članek, ne bojim več. S prejšnjo razpravo sem se znebil strahu pred tujimi zamerami, hkrati pa nakazal breme, ki ga zamerljivcu prinese njegova lastna zamera. Mogoče bi Slovenci, če bi medsebojne zamere in nasprotovanja gledali v podobni luči in ne prav bolešno iskali razlike, laže shajali drug z drugim. ●

Varni tudi v tujini!

Ekskluzivna ponudba zdravstvenega zavarovanja v tujini z asistenco CORIS AS za člane PZS, ki je odlična dopolnitev članskega zavarovanja PZS za aktivnosti v tujini!

Zavarovanje krije stroške zdravstvene oskrbe v tujini ter stroške prevoza v domovino. Poleg tega zagotavlja tudi **24-urni asistenčni center v slovenskem jeziku**, ki vam pomaga pri organizaciji pomoči v tujini. Z zdravstvenim zavarovanjem CORIS AS poskrbite za ustrezno finančno varnost in pomoč tudi v primeru nezgode ali bolezni, ko ste v tujini na počitnicah, službeni poti, smučanju ali samo na kratkem izletu. V zavarovanje je vključeno tudi športno plezanje, deskanje in smučanje izven urejenih prog ter planinarjenje in treking do 6.500 metrov nadmorske višine.

Zavarovalna vsota znaša 25.000 EUR, letna premija za posameznika 43,68 EUR (redna premija 96 EUR) za družino z družinskimi člani, ki so člani PZS, pa 103,04 EUR (redna premija 184 EUR).

Več na www.clanarina.pzs.si, na e-naslovu clanarina@pzs.si ali na telefonski številki 01/43-45-688.

Brez njih ne bi bilo planinskih kart

0 meritvah zemeljskega površja

Milan Naprudnik in Marjan Jenko

V *Planinskem vestniku* 6/2016 je odgovorni urednik Vladimir Habjan naslovil uvodnik Tu je tako lepo! in svoje poglede na naravo sklenil s klicem pastirja s samotnega vrha pred več kot sto leti raziskovalcu Kamniško-Savinjskih Alp, dr. Johannesu Frischaufu: "Tu je tako lepo! Tako daleč se vidi!" Prav ta vzklik naju je premamil, da opozoriva bralce na dejstvo, da imajo pogledi z gora tudi strokovno vrednost. Brez astronomsko-geodetskih meritev z gorskih vrhov, triangulacije, danes ne bi imeli potrebnih kartografskih in topografskih kart kot strokovnih podlag za izdelavo regionalnih prostorskih načrtov, urbanističnih načrtov mest, razvojnih programov dejavnosti, ki posegajo v prostor, osnov za uresničevanje mednarodnega Sporazuma o varstvu Alp, Alpske konvencije, pa tudi ne sodobnih planinskih kart.

O triangulaciji na splošno

Triangulacija (izlat. *triangulum* trikotnik) je geodetsko delo, katerega namen je ustvariti na danem območju (predvsem regijske in državne razsežnosti) osnovo za geodetska dela, katerih končni cilj je prikaz zemeljskega površja v obliki topografske karte ali podrobnega geodetskega načrta (npr. katastrskega načrta).

Pri triangulaciji se je najprej projektirala mreža velikih trikotnikov s stranmi od 20 do 50 km dolžine, nato se je na terenu preverjalo, ali točke te mreže ustrezajo osnovni zahtevi, da se z vsake vidijo vse sosednje točke. Naravno je, da so se kot lokacije stičnih točk izbrale dominantne vzpetine. Če jih je pokrival gozd, je bilo treba postaviti posebne opazovalne stolpe ali pa gozd okoli stične točke posekati.

Tudi na ravninah so se zgradili stolpi ali pa so bile uporabljene obstoječe visoke zgradbe, zlasti cerkveni zvoniki. Tako so bile vzpostavljene trigonometrične mreže I. reda, ki so jih vzpostavljali praktično po vsem svetu, v zadnjih desetletjih pa so z novimi meritvami in računanji povezane v obsežne celinske mreže.

Za začetnika triangulacije velja nizo-
zemski učenjak Willebrord Snellius
(17. stoletje). Več kot tristo let je bila
glavna naloga triangulacije merjenje

kotov na vsaki točki mreže. Od šestdesetih let dvajsetega stoletja pa so se z elektronskimi razdaljemerji merile tudi dolžine stranic triangulacijskih trikotnikov.

Mrežo I. reda je v času med leti 1807 in 1811 dobila slovenska Štajerska, konec leta 1817 pa je bilo z njo pokrito vse slovensko narodnostno ozemlje. Za potrebe topografskih izmer mora biti mreža trigonometričnih točk precej

Trigonometrična mreža 1. reda v Sloveniji
Vir: arhiv Geodetske uprave RS

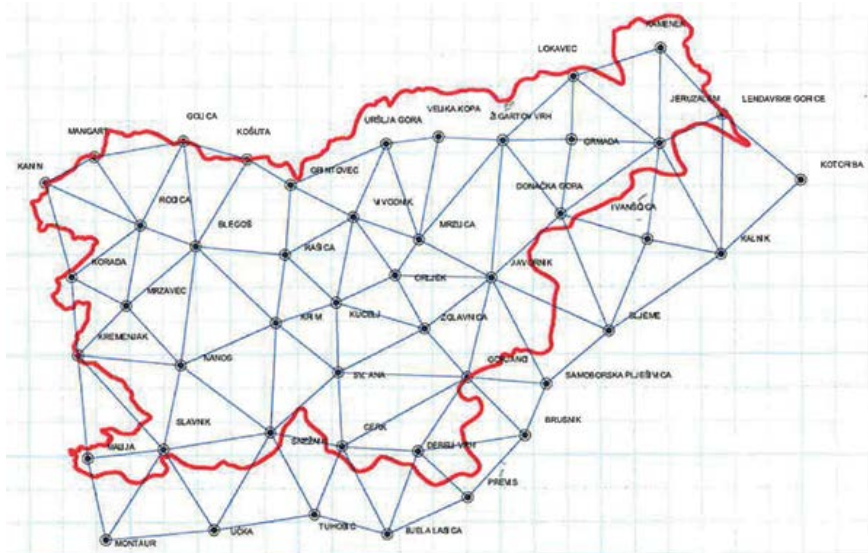
gostejša kot mreža točk I. reda. Ta se je najprej zgostila z mrežo II. reda s točkami na medsebojni razdalji 10–20 km, ta pa še z mrežama III. in IV. reda. V Sloveniji so točke mreže IV. reda praviloma med seboj oddaljene do 2 km.

Točke triangulacijskih mrež (trigonometrične točke) so na terenu označene s trajnimi oznakami – največkrat z vkopanimi granitnimi stebriči dimenzij 15 x 15 cm. Točke I. reda so večinoma označene z zidanimi stebri višine 1,1 metra (ali malo več), ki se uporabljajo kot stabilen podstavek geodetskim in astronomskim instrumentom.

Naj dodamo, da so se na točkah I. reda opravljale tudi astronomske določitve geografskih širin in dolžin ter azimutov. Rezultat meritev omrežij so geografske koordinate točk: širine in dolžine na zemeljskem elipsoidu.

V Sloveniji stojijo na sedmih točkah mreže I. reda, zidane piramide različnih višin (od 6 do 22 m), ki so bile v času zadnjih kotnih opazovanj v letih 1963–1965 opremljene z lesenimi odri za opazovalce.

V Sloveniji uporabljamo državni koordinatni sistem, v katerem os X predstavlja 15. meridian vzhodno od Greenwicha,

os Y pa predstavlja ekvator. Petnajsti meridian poteka čez Vič pri Dravogradu, čez Zagorje ob Savi, mimo Trebnjega in čez vrh Kočevskega roga.

Določanje višine triangulacijskih točk

Kako pa se določajo nadmorske višine trigonometričnih točk? Po dolgoletnem opazovanju nihanja morske gladine na stalnih postajah so strokovnjaki izračunali in primerno zaznamovali srednji nivo morja. Od teh postaj so geodeti zelo natančno merili višinske razlike na železnicah in cestah na stotine kilometrov daleč. To delo se imenuje nivelman. Nivelmanske točke (pravimo jim reperji) imajo največkrat obliko kovinskih čepov z okroglo glavo, vzdanih v hiše in druge zgradbe. To so torej točke z natančno določeno nadmorsko višino. Nivelman je dosegel tudi trigonometrične točke po ravninah in številnih dolinah, včasih tudi višje ležeče točke. Od niveliranih trigonometričnih točk dalje pa je določanje višin potekalo trigonometrično: iz merjenih naklonskih kotov in iz dolžin med točkami mreže IV. reda (dolžine

so rezultat triangulacije) so se računale višinske razlike in to toliko časa, da so vse, tudi najvišje trigonometrične točke, dobile svoje nadmorske višine.

Prva deželna triangulacija je bila namenjena vojaški topografski in katastrski izmeri. Proti koncu 19. stoletja je bila povsem obnovljena in bistveno povečana njena kakovost in natančnost. Končno obliko je triangulacija v Sloveniji dobila v obdobju med leti 1938 do 1967 kot državni koordinatni sistem (Slika 1). Na področju triangulacije pa so se medtem uveljavile metode satelitskega pozicioniranja (GPS) in s tem vključitev slovenske mreže I. reda v evropsko triangulacijsko omrežje. Iz gornjega zelo poenostavljenega opisa izvedbe triangulacije lahko vsakdo spozna pomembnost mreže trigonometričnih (in višinskih) točk tako za geodetsko in druge stroke kot za vsakdanje življenje. Zato spoštujmo oznake geodetskih točk! Ne razbijajmo po stebrih in vkopanih kamnih! Ne kurimo ognja ob njih! Če ugotovimo, da je oznaka poškodovana ali v kritičnem stanju, to sporočimo pristojni izpostavi geodetskega upravnega organa ali pa

neposredno Geodetski upravi Republike Slovenije.

Sklep

Slovenska planinska literatura je vse kakovostnejša. Poleg opisov dostopov na posamezne vrhove in pohodniško-rekreacijskih planinskih poti, planinski vodniki dajejo vse več podatkov o tem, kaj obiskovalec gora lahko vidi in doživi na planinski poti. Opisane so tako naravne vrednote in kulturne znamenitosti kot edinstveni pogledi s poti in z vrhov. Tem opisom kaže dodati še podatke o 35 točkah triangulacijskega omrežja I. reda, ki bi se jih lahko povezalo v Planinsko obhodnico po triangulacijskih točkah Slovenije, za katero sta dala idejo geodeta Marjan Jenko in Gojmir Mlakar. Pristojni državni organi pa bi lahko omogočili tako Planinski zvezi kot planinskim društvom dostop do podatkov celotnega triangulacijskega omrežja Slovenije (1000 točk). Na potezi je Komisija PZS za planinske poti. ●

Obisk pri sosedi:

Jesen v Rožu na avstrijskem Koroškem

Rož, koroška dolina, ki jo res lahko dosežete preko Ljubelja ali Jezerskega, vabi z veliko pokrajinskimi lepotami: od razgledov s panoramske poti Karavanke-Svinška Planina, da kar obmolkneš ob pogledu, do soteske Čepe/Tscheppaschlucht s svojo romantično divjino. Poden/Bodental in alpinistična vas Sele/Bergsteigerdorf Zell sta idilični izhodiščni točki za jesenske izlete v neokrnjeni naravi, samotne gorske ture in zahtevnejše plezalne poti. Preizkusite raznolikost regionalne kuhinje v gorskih kočah in v domačih gostilnah.

Carnica-Region Rosental
Freibacher Straße 1
A-9170 Borovlje/Ferlach
Tel. +43 4227 5119
www.carnica-rosental.at

KÄRNTEN
Carnica Rosental

Avantura med dinarskim in alpskim svetom

Idrijsko-Cerkljansko hribovje* Anka Vončina

Kam s trinajstletnikom med počitnicami? Seveda, on bi bil najsrečnejši, če bi ga pustili pri miru; naj spi, kadar in kolikor se mu zahoče, budni del dneva pa preživi ob svoji običajni (sodobni) zabavi ... Hvala bogu so take le izjeme, ki malček uidejo z vzgojnih vajeti.

Poletni tabor na Idrijsko-Cerkljanskem

Starši so Luka vpisali na poletni tabor na Idrijsko-Cerkljanskem, da bi en teden preživel v naravi s svojimi vrstniki. Tabor je planinsko naravnano, vendar ni tako naporen kot v visokogorju. Prepričal ju je zgodovinski sloves kraja in predvsem zanimiv program. Da

noben izgovor ne bo deloval, je Luka videl na njunih obrazih, ko sta ga seznanila z novico. Prvi ogled, še pred namestitvijo v planinski koči, je bil po napovedi mentorja nekaj "divjega". Razposajena skupina udeležencev je preslišala navodila o po dveh v vrsto in o previdni hoji čez most, pod katerim teče naša najkrajša reka Jezernica.¹

1

Naj bodo pozorni na rastlinje, med katerim je znani slovenski endemit,² jih je opozarjal. Peščena potka je vodila

* Reportaža Idrijsko-Cerkljansko hribovje bo skupaj z vodniško prilogo služila kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore januarja 2017 v Idriji (op. ur.).

¹ Jezernica je najkrajša površinsko tekoča reka v Sloveniji. Izvira iz Divjega jezera in se po 55 m že izliva v Idrijo.

² Po primerkih ob Divjem jezeru je bila opisana in poimenovana slovenska endemična vrsta jegliča – kranjski jeglič.

2

v kotel, kjer je med prepadnimi stenami tičalo jezero. Luku je telo stresel drget, v okončinah so se mu zbudili mravljinici. Opa, kaj pa je to – res je divje! Obrežje jezera se je spuščalo v dno, ki ga ni bilo videti. Saj to je pravi lonec, le kaj se skriva v njem? Mentor jim je poskušal vzbuditi pozornost z razlago. Luka je skrit za gručo sedel k vodi, stisnil kolena k prsim in nanje naslonil brado. Neznana sila ga je vlekla v globino, imel je občutek, kot bi sedel k računalniku in se prijavil k najnovejši igrici. In glej ga šmenta. V vodi se je nekaj zganilo. Rdeča packa se je odlepila z dna in se bližala površju, postajala je večja, dobivala človeško obliko ... Od vznemirjenosti si še dihati ni upal. Tik pod površjem je pojava obstala; bil je možicelj zgubanega obraza z rdečo kapo in dolgo brado. Mejdun, so palčki resnični?

1 Jamski škrat Perkmandelc

Arhiv RŽS Idrija, Izrisal Jurij Pfeifer

2 Naš naguban svet, ki ga režejo vode, levo Spodnja Idrija, v centru zgoraj Idrija, vrh kolača - Kobalove planine.

Foto: Miha Mlakar ob preletu s padalom

3 Pogled z vrha Hleviš na grebene proti jugu; Javornik, Špičasti vrh, Zgornja Idrija ... Foto: Anka Vončina

Ne Pokemon, Perkmandelc je zakon!

"Sem te prestrašil, mladi mož?" je zaslišal glas. "Greš z menoj na popotovanje po Idrijsko-Cerkljanskem? Škrat Perkmandelc sem in tu živim že od nekdaj. Si upaš?"

Luku je presenečenje osušilo usta: "Jaa ... ja, seveda grem! Če smem?"

"Kajpada. Skupaj prečeševa vse znane in manj znane prostorčke. Najprej pa te povabim na obisk k mojim prijateljicam. Tu spodaj v sifonu, ki z vodo polni Divje jezero,³ stanujejo človeške ribice."

Vrtinec je v globino potegnil rdečo kapo s Perkmandelcem in zajel še Luka. Začutil je, kako ga trga iz telesa, in že je blaženo zaplaval – v nov svet avantur.

Unescovi zakladi

"To, da je Idrija zrasla ob rudniku živega srebra, najbrž že veš, tega pa ne, da sem jaz bil tu že mnogo prej," je začel pripovedovati škrat. "Bil sem tu, ko se je lomil svet, ko so se dvigovale plasti iz globin morja in tonile te, ki so bile na vrhu. S strašnim pokom se je

zбудil Idrijski prelom, napenjal, lomil in dvigoval se je razvodni greben⁴ med Poreznom in Godovičem in končno je v znani škafarjev škaf pricurlo prvo živo srebro.⁵ Pravzaprav sem to zakrivil kar sam.

Po odkritju živossrebrne rude so se sem začeli zgrinjati naseljenci. Postalo je zabavno, moja nagajivost mi nikoli ni dala miru. Sem jim pa tudi pomagal, pokazal sem jim, kje so bogatejše rudne žile, in iz hvaležnosti so mi pustili kak priboljšek. Le s hudobneži nisem bil prizanesljiv, skuhal sem jim marsikatero resnejšo.

Glej, tukaj pod Golicami so ostanki zadnje peči in dimnika, kamor so bili speljani strupeni izpusti ob žganju rude, narava je precej trpela. Jeklenke živega srebra so hranili v za to zgrajenem gradu. Danes sta v njem muzej in glasbena šola. Vsenaokrog je danes gozd. Rudnik ga je v petsto letih večkrat izsekal, saj je za svoje delovanje porabil ogromno lesa. Sam sem ob pomoči prebivalcev raznašal semena in včasih celo sadil mlada drevesca – v teh grapah so

³ Divje jezero je vokliški izvir, nastal v propustnih in lahko topljivih apnencih. Pod navpično skalno steno iz rova priteka voda, ki jo posrka zakraseli Trnovski gozd. Ob močnih nalivih jezero bruhaja izjemne količine vode, ocenjene na nekaj 10 m³ v sekundi, in ta divjost mu je dala ime.

⁴ Razvodje je ločnica med jadranskim in črnomoškim povodjem.

⁵ Pred več kot petsto leti se je škafarju med namakanjem lesene posode vanjo natočilo srebro. Tako se je začela zgodba o živossrebrnem rudniku.

Hleviška koča je točka v verigi Slovenske planinske poti, Idrijsko-cerkljanske poti in Vie Alpine. Gozdovi, ki nas obdajajo, so prepredeni z makadamskimi cestami, primernimi za turno kolesarjenje, ki je vse bolj priljubljena dejavnost. Komisija pri PZS je pripravila turnokolesarsko pot (STKP), ki obide vse pomembnejše gorske skupine, meri skoraj tisoč osemsto kilometrov in skupno premaga petdeset tisoč metrov višine (*Planinski vestnik*, 7/2016). Obišče tudi našo kočo. Obiščiva Vojsko, ki je ena najvišjih vasi v Sloveniji, saj posamezne kmetije ležijo višje kot tisoč metrov nad morjem. Vojskarski pisani travniki so biser

prvi v Evropi že načrtno gospodarili z gozdovi. Spravilo lesa ni bilo enostavno, ker cest ni bilo. Umni ljudje pa so si izmislili imenitne iznajdbe. Glej, v tej ozki grapi so klavže,⁶ ki so omogočale plavljenje lesa.

Danes je rudnik zaprt, zalit z vodo in zasut, a mesto uspešno živi naprej. Rudarska tehnična dediščina je pod varstvom Unesca, kar priča o njeni pomembnosti. Ohranjen je najstarejši del rudnika – Antonijev rov, kjer je sedaj moj dom. Tu uživam z obiskovalci, najraje mladimi, ki si ogledujejo rudarjenje nekoč. Včasih si zaželim svežega zraka in cvetočih travnikov. Takrat grem na Vojsko, Ledine, v Kanomljo ali Krnice. Če si želim videti svet, odletim na Jelenk, Javornik ali Porezen. Kar skupaj pojdiva, vse ti razkažem.”

⁶ Klavže so zapore na rekah, za katerimi se je nabirala voda. Ob odprtju zapor je moč zbrane vode do mesta odnesla les, naložen v strugo pod klavžami. Zgodovinarji iznajdbo imenujejo kar slovenske piramide.

Planinstvo ima tu že dolgo brado

”Prvi postanek narediva na Hlevišah, tu je dom idrijskih planincev, ki so Planinsko društvo ustanovili leta 1904. Kočo so tu s prostovoljnim delom postavili leta 1955. Dobro uro hoda oddaljena od mesta že šestdeset let gosti planince in vse ljubitelje narave. Vsenaokrog je visoki kras poln podzemnih jam. Znano je, da ima Idrijsko-Cerkljansko hribovje zapleteno geološko sestavo, a je hkrati tudi eno najbolj raziskanih. Do sredine srednjega triasa (pred več kot dvesto milijoni let) so nastajale enake kamnine na obeh območjih. Nato pa so se zaradi spremenjenih paleo-geografskih pogojev na Idrijskem usedale precej drugačne kamnine kot na Cerkljanskem. V zadnjem obdobju, ko so nastajale Alpe, so obsežna tektonska dogajanja kamnine zdrobile in premešale. Tu je vzrok za hitro menjavanje plasti, tektonske cone pa predstavljajo osnovo za oblikovanje izrazitih grebenov, grap in izravnav.

prvinske narave. Na robu planote je razgledišče Hudournik, tako sem ga poimenoval, ker čez prihrumijo hude ure. Zahodni rob pade v Trebušo, vzhodni pa v Kanomljo in Hotenjo, kjer teče Idrijski prelom.⁷ Planota, njeni robovi in k vodam strmo spuščajoča se pobočja so bila med narodnoosvobodilno borbo zatočišča partizanski vojski. Tu sta skrito mesto našli partizanska tiskarna Slovenija⁸ in partizanska bolnišnica Pavla.⁹”

Pokuk v Dinarski svet

”Poletiva zdaj proti jugu, čez Trnovski gozd do Javornika. Čeprav le 1242

⁷ Eden največjih prelomov v južnoalpskem prostoru je Idrijski prelom. Zareza je vidna celo s satelita. Nastal je pred dobrimi petimi milijoni let kot posledica napetosti, ki jih povzroča podirvanje jadranske plošče pod evrazijsko. Dolg je približno sto dvajset kilometrov.

⁸ Tiskarna Slovenija je bila največja in tehnično najbolj opremljena partizanska tiskarna na Primorskem.

⁹ Slovenska vojna partizanska bolnica Pavla je bila bolnišnica, ki je med drugo svetovno vojno delovala na več mestih v Trnovskem gozdu.

metro nad morjem, je imeniten razglednik. Vidiva naše Alpe, Dolomite, morje in belo Ljubljano. Že dolgo ga obiskujejo turisti, še prej pa lovci, pastirji, nabiralci zdravilnih rastlin in rude. Bil jim je lahko dostopen cilj in na tem vrhu je bila prva vpisna knjiga,¹⁰ kakršne danes najdeš na vseh vrhovih. Že od leta 1907 tu stoji Pirnatova planinska koča, imenovana po idrijskemu profesorju, zaslužnem za ustanovitev društva. Manjšo kočo ob Medvedovi kmetiji je leta 1952 nadomestila sedanja na sedlu.

Sva že v dinarskem svetu, ki se razprostira od Trnovskega gozda in končuje v daljni Albaniji. Ravno godoviška

4 Spodnja Idrija in Jelenk nad njo

Foto: Anka Vončina

5 Izvotleno idrijsko podzemlje

Foto: Anka Vončina

6 Perkmandelc je rudarjem tudi pokazal, kje so bogatejše živosrebrne žile.

Arhiv RŽS Idrija, izrisal Jurij Pfeifer

7 Sveti Iván v Šebreljah Foto: Anka Vončina

8 Idrijski jeglič (*Primula x venusta*)

Foto: Anka Vončina

ravnica pred nama in reka Idrijca ga ločita od Alp. Po tem delu so se cedile sline Italijanom, ki so želeli doseči meje rimskega imperija izpred dveh tisoč let. Uspela jim je 27-letna priključitev, a zmagala je pravica. Od tod najlepše vidiva kot v harmoniko nagubano Idrijsko-Cerklijsko hribovje. Vidiva razgledne vršičke, ki kukajo iz valovitega zelenega morja, vidiva pravo divjino."

Zakladi so premamili tudi kralja

"Mogoče je Jelenk nad Spodnjo Idrijo najbolj slaven, saj ga mnogi poznajo kot kraljevo goro. V maju leta 1838 ga je obiskal kralj Friderik Avgust II. Saški, dobrih štirideset let kasneje pa planinec, odkritelj Julijskih Alp in zaljubljenec v cvetje, takrat dvajsetletni Julius Kugy, za njima pa še mnogi drugi. Obiskujejo ga zaradi edinstvene rože, ki raste le tu in še v nekaj skritih grapah nad Idrijco. Si kdaj pomislil, da niso le izjemni ljudje, tehnične, kulturne in naravne znamenitosti vaba obiskovalcem? Si pomislil, da se lahko ljudje podajo v strme grape le zaradi drobne rožice? Čisto poseben križanec raste tu in strokovnjaki so ga poimenovali idrijski jeglič (*Primula x venusta*).¹¹

Rudnik in bolezn, ki so pestile rudarje, so v Idrijo pripeljali tudi farmacevte in zdravnike. Do konca 18. stoletja so

bili v veliki meri odvisni le od rastlin z zdravilnimi učinkovinami, ki so jih iskali v okolici. Hkrati z ozemljevidenjem območij so takrat začeli beležiti krajevna imena, imena prebivalcev in njihovo lastnino ter evidentirali poimenovanje rastlin in živali. To so zametki kartografije, zemljiških katastrov, registrov prebivalstva ... Švedski zdravnik Carl von Linné je postavil temelje sistemu poimenovanja rastlin v takratnem jeziku znanstvenikov, v latinščini in v uporabi je še danes. Pri tem pionirskem delu so sodelovali tudi strokovnjaki iz Idrije: Giovanni Antonio Scopoli, Baltazar Hacquet, Franc Hladnik, Henrik Freyer in mnogi drugi, ki so v bazo, ki se dopolnjuje še danes, prispevali veliko podatkov o rastlinstvu in živalstvu. Na to nas opominjajo sestavni deli danes veljavnih imen: kranjski, idrijski, bohinjski, Scopolia, Hacquetia, Hladnikia ..."

Sledovi življenja iz prazgodovine

"Tam čez Idrijco je Gradišče.

Pripovedujejo, da je na gori v davni

¹⁰ Prvo vpisno knjigo za vrhove sta na bližnjo kmetijo pri Medvedu že leta 1876 prinesla Franc Kadičnik in Fran Globočnik.

¹¹ Idrijski jeglič je križanec med avrikljem in endemičnim kranjskim jegličem. Ker živita v povsem različnih razmerah, je možnost njunega križanja izjemno redka.

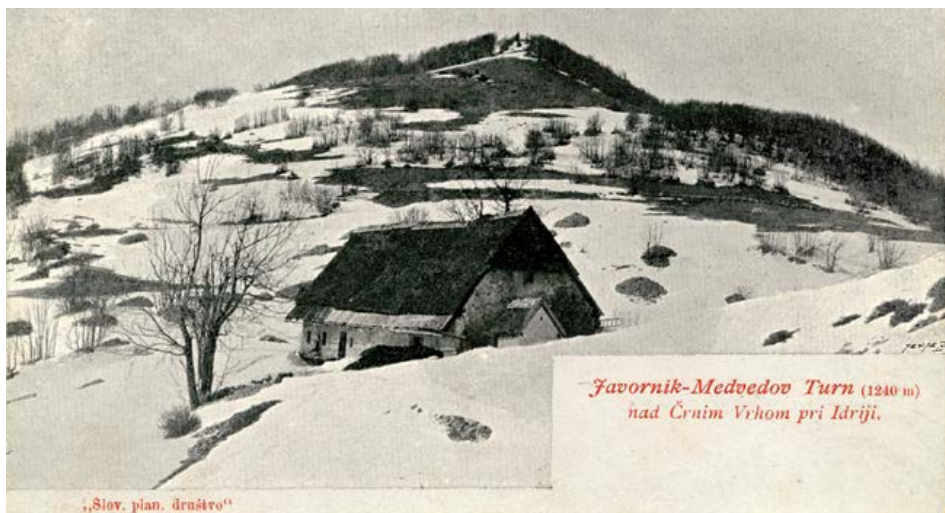
stala utrdba, stari Slovani naj bi tu častili bogove in prirejali obrede. Bila naj bi ena od utrjenih postojank iz časa zatona rimske antike in burnih dogodkov ob preseljevanju ljudstev. Piramidasti vrh je viden od vsepovsod. Hrbet, ki se vleče od Porezna, je razvodnica med Jadranskim in Črnim morjem. Že od srednjega veka so tu tekale pomembne evropske politične in upravne meje – med Habsburško monarhijo in Beneško republiko, med škofjeloškim in tolminskim gospodstvom, tu je med prvo in drugo svetovno vojno potekala rapalska meja.¹² Severno od Jelenka, na drugem koncu krniškega grebena, so Šebrelje, vas na polici, ki jo objema Idrijca. Na robu je cerkvena sv. Ivana. V strmem, skalnatem pobočju pod njo pa je skrita jama Divje babe.¹³

Grenkobo prekriva cvetje

"In glej, širokopleča piramida na severu, ki stoji pred skalnimi alpskimi brati, je Porezen, eden zadnjih sredogorskih velikanov. Poglej, koliko utrd ob njegovo sleme. Krivična rapalska meja, ki je tekla proti Hotedršici in čez Javornike naprej do Reke, je bila dobro utrjena.

¹² Rapalska meja je bila meja med kraljevinama Italijo in Jugoslavijo, določena po prvi svetovni vojni v italijanskemu mestecu Rapallo. Potekala je po severnem in vzhodnem robu našega hribovja.

¹³ Jama, v kateri so bile najdene kosti več kot šestdeset različnih živalskih vrst (med katerimi prevladuje jamski medved), kamena in koščena orodja ter ostanki kurišč ledenodobnega človeka. Raziskane plasti v najdišču so stare med 35.000 in 116.000 leti. Najznamenitejša najdba izkopavanj je iz leta 1995, ko je bilo najdeno najstarejše glasbilo na svetu (predvidoma pred petdeset do šestdeset tisoč leti), ki ga je lahko izdelal le neandertalec.

Na obeh straneh so v pripravi na drugo svetovno vojno gradili utrdbene sisteme – italijanski Alpski zid in jugoslovansko Rupnikovo linijo. Njuni ostanki postajajo iz dneva v dan večja turistična zanimivost. Kljub vsemu so leta 1924 zavedni primorski Slovenci po italijanski ukinitvi vseh društev na Poreznu ustanovili ilegalno slovensko planinsko društvo Krpelj.

Tu je doma tudi kraljica gora – alpska možina in še mnogo drugega izjemnega gorskega cvetja. Poglej, v špranjici utrdbe je skrit geo zakladek, nagrada za pridne pohodnike." Igra *Geocaching* (slov. geo lov) prihaja iz Amerike, a se je v poldrugem desetletju razširila po vsem svetu. Tudi opis zakladov s koordinatami na spletni strani nas povabi na pot v hribe, otrokom pa pomeni dodatno motivacijo. Geo lov je dovolj širok, da v njem vsakdo najde nekaj zase.

Javornik, pod njim kmetija pri Medvedu okrog leta 1900 Arhiv PD Idrija

In tako sta na Poreznovem vrhu v pojemajoči svetlobi nekega poletnega dne obsedela zgubani Perkmandelc in Luka. Fantu so se zapirale oči, a srce mu je prekipelo od sreče – takih doživetij v naravi res ne more nadomestiti nobena računalniška igrice, nobena virtualna zabava, četudi pomešana z resničnostjo. Na ta način šele izkusimo pravo življenje in ...

Lukov sen je prekinilo močno tresenje.

Obkrožala ga je skupina najstnikov:

"Zbudi se vendar, lenuh, saj nisi otrok, da boš dremal cel dan. Gremo!"

"Kam pa?" si je zmedeno mencial oči.

"V idrijski rudnik vendar, pojma nimaš, kako bo šele tam zanimivo, če je že tu ob Divjem jezeru tako. Tam mogoče vidimo škrate Perkmandelca!" ●

informacije

Nikjer v Sloveniji ni tako razbrazdanih divjin in takšnih lepot, kot v malodane popolnem krogu, ki sta ga ustvarili Trebušica in Idrijca. Če pa stopimo še onkraj bregov obeh rek, na Cerkljansko in proti Trnovskemu gozdu, doživimo pohodniško razsvetljenje brez primere. Stvarstvo tu diha s svežino prvega dne in kamor koli skozi grape in po grebenih nas tu okoli vodi pot, povsod doživljamo eno presenečenje za drugim. V to zmešnjavo nas je v rubriki Z nami na pot povabil že Marjan Bradeško v dvanajsti številki *Planinskega vestnika* leta 2010. V tokratni rubriki bodo opisani izleti prilagojeni krajšim nogam, otroškim vozičkom, poganjavčkom in oklobočenim nahrbtnikom.

Kako do izhodišč: Idrijsko-Cerkljansko hribovje je stisnjeno med logaški, ajdovski, tolminski in škofjeloški svet. Enako imamo z vsemi sosedi urejena po ena glavna vrata. Do Logatca se iz osrednje Slovenije

pripeljemo po primorski avtocesti, kjer zavijemo levo proti Idriji, Tolminu in Bovcu. Južni vstop s primorske strani je po cesti Ajdovščina-Col-Črni Vrh-Idrija. S tolminske strani sledimo znani, zadnja leta zelo posodobljeni keltiki, ki se po grapah prebija z roko v roki z reko Idrijco. Dostop je možen tudi skozi Škofjo Loko po Poljanski dolini, Gorenjo vas, Žiri, čez Ledinsko razpotje do Idrije ali čez prelaz Kladje do Cerkna. Seveda je še veliko drugih možnosti, ki jih tem, ki nas obiskujejo prvič, ne priporočamo. Po vijugastih cestah je potrebno malo več šoferskih spretnosti, po zaslugi garminovega programa "najkrajša pot" pa so imeli traktorji že veliko dela.

Kdaj na pot: V vseh letnih časih – spomladi, ko se v daljavi še belijo Julijci, poleti, ko je v gozdovih prijetno hladno, jeseni, ko se preko strmih bregov zlivata zlato in škrlat, ter pozimi, ko snežna odeja zaobli pokrajino in nam listje ne krati razgledov.

Literatura: Marica Brezavšček (ur.): *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*. PD Cerkno, Idrija in Javornik, 2008.

Tinka Gantar, Rafael Terpin: *"Ugriznma u kalina" (Ugriznimo v kolena)*. Muzejsko društvo Idrija, 2006.

Janez Kavčič: *Idrijski svet vabi na obisk*. LTO – zavod za pospeševanje turizma, 2002. Rafael Terpin: *Klanec do doma*. Samoza-ložba, 2007.

Zemljevidi:

Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP), zemljevid, priložen istoimenskemu vodniku, PD Cerkno, Idrija in Javornik, 1 : 55.000.

Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000.

Idrijsko in Cerkljansko, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Škofjeloško in Cerkljansko hribovje, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Hleviše so idrijska hišna gora. So najvišji vrh v razgibanem grebenu med Idrijskim prelomom na severu (Kanomljica) in Idrijco. Greben se v nadaljevanju proti zahodu dvigne in razširi v Vojskarsko planoto. Nekaj razmetane zmede mu povzroča še hudournik Nikova, nad strugo katerega sta s cesto povezana Vojsko in Gačnik (ne *ta divji*), ob katerem pelje cesta v zaselek Čekovnik, ki se tišči na njegovi južni sončni polici. V pobočja se dobro zarežeta še Padarska grapa in Senčni potok. Od nekdanjih travnikov in pašnikov sedaj iznad gozda kuka le jugozahodni rob vrha, ki nam nudi razgled na dinarske gozdove od Snežnika do vrhov Trnovskega gozda in na krajinski park Zgornja Idrija. Z urejenih razgledišč, kjer je

pristrižena njegova gozdna "frizura", nam pogled seže tudi na del Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp ter na Idrijo.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Pot ni naporna in je primerna za otroke. Na odsekih slabšega in strmejšega kolovoza v vzponu ter na stezi od koč do vrha je dostop s športnimi otroškimi vozički otežen.

Oprema: Običajna planinska oprema. Višinska razlika: Pribl. 260 m.

Izhodišče: Manjše parkirišče ob cesti Idrija-Čekovnik, 650 m. WGS84: N 45,991400°, E 14,015861° Peljemo se skozi center Idrije mimo avtobusne postaje v smeri Vojskega in Čekovnika. Ko prečimo strugo Gačnika, zavijemo

Hleviška kočica Arhiv PD Idrija

levo (Čekovnik) in po poldrugem kilometru parkiramo na prostoru ob desnem odcepu makadamske ceste za Trate in sankališče Taler.

Kočica: Kočica na Hleviški planini, 818 m, mobilni telefon 051 644 405, e-pošta info@planinsko-drustvo-idrija.si, odprta od petka od 16. ure do

nedelje zvečer ter ob praznikih.

Časi: Izhodišče-Hleviška kočica 1.30 h

Hleviška kočica - vrh Hleviške planine 20 min.

Sestop 1.30 h

Skupaj 3.30 h

Sezona: Vse leto.

Vodniki: Marica Breza-všček (ur.): *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*. PD

Hudournik, 1148 m, iz središča Vojskega

Vojsko je raztreseno naselje na istoimenski planoti, ki si je izborilo sončen prostor bližje nebu, kjer so doma zima in sveža kristalna poletja. Prilaganje prebivalcev hladnejšemu podnebju, kratki vegetacijski dobi in siromašnejšim pridelkom poplaca mirno življenje v neokrnjeni naravi. Hudournik je ena izmed njegovih najrazglednejših vzpetin. Od vzho-dnejših Šebrelj, Krnic in Masor ga je odrezal Idrijski prelom. V kopnem delu leta planoto obiskujejo ljubitelji miru, prvinke narave, pohodniki in kolesarji. Obilica snega pozimi pa privablja smučarje, tekače in krpljarje. Ob cestah in poteh so raztresene mogočne, v veliki večini še živeče kmetije. Na poti bomo spoznavali gorsko kulturno krajino, dediščino preteklosti in mnoge naravne zanimivosti.

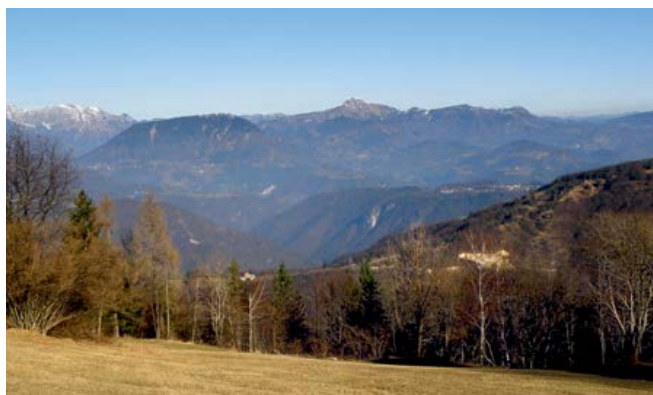
Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Razen na odseku poti Hudournik-kmetija Medved, kjer bo potrebno nekaj previdnosti, je cel krog primeren tudi za kolesa in športne otroške vozičke.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: 100-200 m **Izhodišče:** Parkirišče pod cerkvijo na Vojskem, 1071 m. WGS84: N 46,023699°, E 13,903327°

Peljemo se skozi center Idrije mimo avtobusne postaje v smeri Vojskega in Čekovnika. Ko prečimo strugo Gačnika, zavijemo desno proti Vojskemu, do katerega je dobrih 13 km ovinkaste ceste. Mimo cerkve se spustimo na veliko parkirišče pod njo.

Kočica: Ob poti ni planinske kočice. V bližini parkirišča je okrepčevalnica Grošelj, telefon 05 37 42 035, mobilni telefon 041 482 929, www.

Pogled izpod Vojskarskega hudournika na Črno prst, Kojco in Porezen, na polici desno Šebrelje Foto: Anka Vončina

turizemgrosel.com, e-pošta irma.grosel@gmail.com.

Časi: Izhodišče-Hudournik 2 h Hudournik-izhodišče 2 h Skupaj 4 h

Sezona: Vse leto.

Vodnika: Marica Breza-všček (ur.): *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*. PD Cerklje, Idrija in Javornik, 2008; Rafael Terpin: *Klanec do doma*. Samozaložba, 2007.

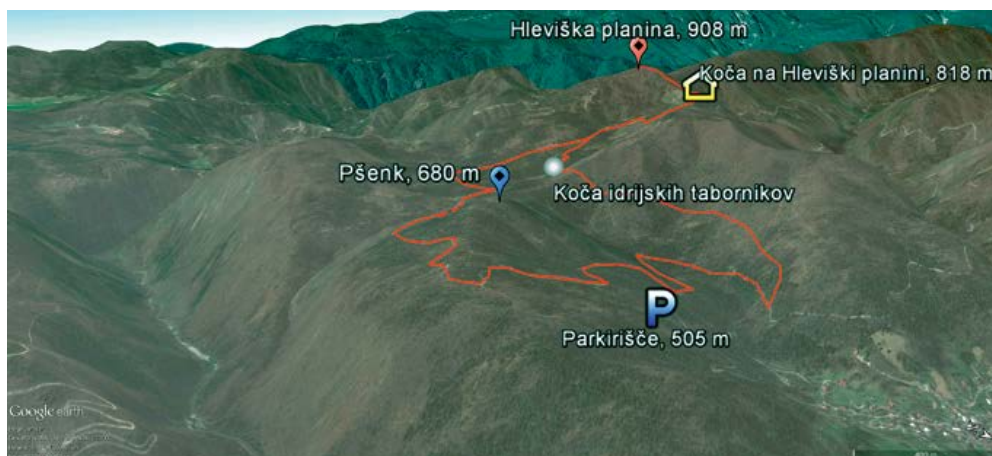
Zemljevidi: *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*, PD Cerklje, Idrija in Javornik, 1 : 55.000; *Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Idrijsko in Cerkljansko*, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod

Cerkno, Idrija in Javornik, 2008; Tinka Gantar, Rafael Terpin: *"Ugriznma u kalina"* (Ugriznimo v kolena).

Muzejsko društvo Idrija, 2006; Rafael Terpin: *Klanec do doma*. Samozaložba, 2007.

Zemljevidi: *Idrijsko-cerkljanska planinska pot* (ICPP), PD Cerkno, Idrija in Javornik, 1 : 55.000; *Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Idrijsko in Cerkljansko*, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča nadaljujemo desno po makadamski cesti, ki vodi čez Trate na Pringel in sankaljšče Taler. Geo lovci bodo imeli delo na levi in desni. Pri že nekoliko utrujeni hišici za piknik na Tratah zavijemo levo po markirani poti na Hleviške čez Pšenk, 680 m, (SPP). Hodimo

po gozdnem kolovozu, ki se deloma strmeje vzpenja. Na izravnavi je jasa s kočo idrijskih tabornikov na Pšenku. Pod kočo prečimo potok po lesenem mostičku in se po malo slabšem kolovozu vzpnemo do makadamske ceste, ki ji sledimo desno do parkirišča pod Hleviško kočo. Do koče je od zapornice še 10 min, do

vrha Hleviške planine pa še nadaljnjih 20.

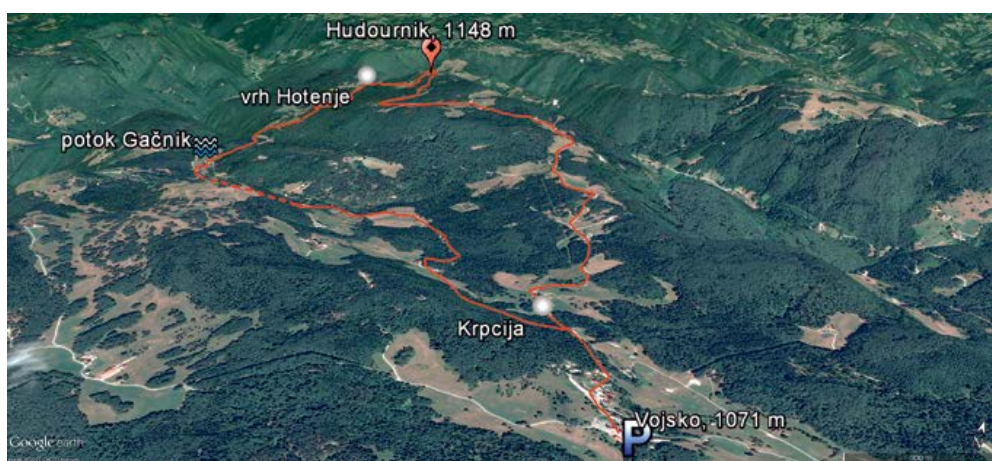
Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali pa namesto da zavijemo za Pšenk, nadaljujemo po makadamu do asfaltne ceste Idrija-Čekovnik. Po tej dalje v levo do parkiranega avtomobila, pri katerem smo v uri in pol.

Anka Vončina

Hudournik, 1148 m, iz središča Vojskega

Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča se spustimo po cesti mimo okrepčevalnice Grošelj. Na prvem križišču nadaljujemo desno mimo kmetije Krpcija za oznakami Tiskarna Slovenija, ki jo lahko mimogrede obiščemo, če po dveh kilometrih na označenem križišču zavijemo desno na strmo se spuščajočo stezo. S potjo in ogledom ne boste opravili prej kot v eni uri. Nadaljujemo po cesti skozi zaselek Ogalce, mimo partizanskega spomenika in grobišča na Vojščici ter najvišje kmetije pri Žgavcu. Ko se začenja cesta spuščati, zavijemo na označenem odcepu desno. Do Hudournika se povzpemo skozi gozd, sledimo kolovozu do razglednih in prostranih senožeti na vršnem delu. Vrh Hudournika je proti severovzhodu padajoč prepaden rob nad Oblakovim vrhom (prevalom

med dolinama Hotenje in Kanomljice), od koder se nam odpre razgled od Dolomitov do Kamniško-Savinjskih Alp.

Sestop: Sestopimo po markirani poti čez senožet proti zahodu. Pred nami čez dolino Trebuše leži severni rob Trnovskega gozda z Golaki in najbolj izstopajočim Poldanovcem. Markirani stezi sledimo do kmetije pri

Medvedu. Ko stopimo na makadamsko cesto, zavijemo desno, na prevalu vrh Hotenje pa levo. Skozi gozd in ob senožetih se spustimo do kmetije v Gačniku ob istimenskem potoku, ki je tu na Vojskarski planoti še povsem pohleven. Popolnoma drugačen obraz pokaže že nekaj 100 m severneje, kjer se ob kmetiji v Brdu začne

njegov divji, 4,5-kilometrski ter dobrih 500 višinskih metrov visok ples do izliva v Trebušico. Nadaljujemo po cesti Vojsko-Gorenja Trebuša v levo, mimo gačniških mokrišč in prijaznih kmetij vse do izhodišča. Geo lovci bodo seveda *pofočkali* še bližnji zaklad.

Anka Vončina

Javornik je gozdnat, z bukovimi viharniki poraščen vrh v grebenu med Krasom in Alpami. Da je mogoč razgled, kot je bil nekoč, ko so ga prav zaradi tega obiskovali planinci od blizu in daleč, danes na njegovem vrhu stoji razgledni stolp. Ob lepem vremenu se vidijo Dolomiti, Karnijske in Julijske Alpe, Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe, Snežnik in morje. Bližje pa Polhograjsko-Škofjeloško-Cerkljansko-Idrijsko hribovje, del Ljubljanske kotline, Notranjsko hribovje in Kras. Ob Medvedovi kmetiji pod vrhom je bila že leta 1907 postavljena prva planinska koča PD Idrija, nasledila jo je večja na sedlu, od kjer je tudi lep razgled. Do koče se lahko pripeljemo z avtomobilom.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Razen na strmejših odsekih Šajsna

Ravan-Habatov vrh in na vzponu na vrh je krožna pot primerna tudi za športne otroške vozičke.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: 320 m

Izhodišče: Manjše parkirišče ob cesti na Šajnsni Ravni (Kanji dol), 926 m.

WGS84: N 45,911785°, E 14,054220°

Skozi Črni Vrh nad Idrijo se peljemo v smeri Ajdovščine. Po 7 serpentinah pred prevalom Vrh gore zavijemo levo na makadamsko cesto, obiskovalci iz ajdovske smeri pa bodo kmalu za prevalom Vrh gore zavili desno. Ko pridemo po nekaj kilometrih iz gozda v odprt svet zaselka Šajsna Ravan, parkiramo na prostoru pod prvo hišo.

Koče: Pirnatova koča na Javorniku, 1200 m, mobilni telefon 070 722 174, odprta

Razgledni stolp na Javorniku, tokrat odet v snežno preobleko.
Foto: Anka Vončina

PLANINSKI VESTNIK | SEPTEMBER 2016

Porezen, 1630 m, z Razpéta

Porezen je sedeči stražar Primorske z rokama, odloženima na naslonjalo trona. Objema in varuje Cerkno pod seboj in svet vse do morja. Ko njegovo glavo ovije megla, pravimo, da pipico kadi. Je najvišji vrh Idrijsko-Cerkljanskega hribovja. Ponosno se dviga nad Davčo, Cerkljanskim in Baško grapo. Na vrhu se nam odpre lep razgled na Škofjeloško-Cerkljansko-Idrijsko hribovje, Trnovski gozd z Golaki, Tržaški zaliv, Spodnje Bohinjske gore/Peči, Julijske Alpe s Triglavom ter na Karavanke in Kamniško-Savinjske Alpe. Travnata piramida, kot jo vidimo z juga, je bogata z gorskim cvetjem. Severna pobočja so povsem drugačnega videza, strmo padajoča v Baško grapo so odeta v gozdove. Na vrhu je

spomenik padlim borcem v drugi svetovni vojni in mnogo bunkerjev sistema Alpski zid.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Razen na strmejših odsekih od koče do vrha in z vrha do sedla Velbnik je pot primerna tudi za športne otroške vozičke.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Višinska razlika: 562 m

Izhodišče: Parkirišče na Razpétu, 1068 m.

WGS84: N 46,170677°, E 14,021693°

Sem se pripeljemo iz Cerkna ali Davče po cesti za Smučarski center Cerkno. Na velikem parkirišču smučišča na prevalu Tuškov grič zavijemo levo (prihajajoči iz smeri Davče desno) za Porezen. Cesti sledimo do križišča pod

Na vrhu Porezna v večernem soncu Foto: Anka Vončina

kmetijo pod Prvičem, kjer je informativna tabla, na desni strani pa nekaj vikendov.

Koča: Planinska koča Andreja Žvana - Borisa,

1590 m, tik pod vrhom, ki je predelana star italijanski objekt, telefon 05 994 47 59, mobilni telefon 031 615 245, odprta vse leto ob lepih

od petka od 16. ure do nedelje do 19. ure ter ob praznikih.

Časi: Izhodišče–Pirnatova koča 1.30 h

Pirnatova koča–Javornik 15 min

Sestop 1.30 h

Skupaj 4 h

Sezona: Vse leto.

Vodnika: Marica Breza-všček (ur.): *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*, PD Cerklje, Idrija in Javornik, 2008; Rafael Terpin: *Klanec do doma*. Samozaložba, 2007.

Zemljevidi: *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*, PD Cerklje, Idrija in Javornik, 1 : 55.000; *Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje*, PZS, 1 : 50.000; *Idrijsko in Cerkljansko*, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška

karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča nadaljujemo desno po markirani poti med gospodarskim poslopjem in stanovanjsko hišo. Po kolovozu se dvignemo do križpotja in nadaljujemo levo v gozd. Višje gremo čez zaraščajoče se senožeti, mimo podrte domačije ter se ob

Habatovemu vrhu, 1176 m, priključimo makadamski cesti, ki ji sledimo desno. Pot se izravna, celo malo spusti, ko nad kmetijo pri Polharju cesto zapustimo in po kolovozu nadaljujemo do koče. Na istem mestu se s ceste odcepi strmejša steza tudi na sam vrh, ki ga dosežemo v 20 min. Tik pod vrhom je tudi geo zakladek.

Sestop: Od koče sestopimo desno po označenem kolovozu za Šajsno Ravan proti severozahodu. Kmalu stopimo na makadamsko cesto, ki ji sledimo v levo, po 3 km smo na izhodišču.

Anka Vončina

Porezen, 1630 m, z Razpéta

koncih tedna, od junija do avgusta pa neprekinjeno.

Časi: Izhodišče–planinska koča Andreja Žvana 2.30 h
Planinska koča Andreja Žvana–Porezen 10 min
Porezen–izhodišče 2.30 h
Skupaj: 6 h

Sezona: Vse leto.

Vodnika: Marica Breza-všček (ur.): *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*, PD Cerklje, Idrija in Javornik, 2008; Rafael Terpin: *Klanec do doma*. Samozaložba, 2007.

Zemljevidi: *Idrijsko-cerkljanska planinska pot (ICPP)*, PD Cerklje, Idrija in Javornik, 1 : 55.000; *Idrijsko in Cerkljansko*, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000; *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje*, izletniška karta, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča nadaljujemo desno po cesti mimo kmetije v gozd. Cesta se zlagoma vzpenja po severnih pobočjih grebena Prviča, 1253 m, Cimprove in Počenske gore. Prečimo senožeti in pašnike, razgledi so vse širši. Na sedlu Velbnik, 1313 m, se lahko s kratkim skokom na rob razgledamo

še po Primorski. Nadaljujemo po cesti, še vedno po gorenjski strani razvodnice, dokler ne stopimo na Poreznov greben, kjer se nam s desne priključi pot s Petrovega Brda. Do koče je le še nekaj minut. Po vojaški mulatjeri smo od nje na vrhu v 10 min. Tik pod vrhom lahko poiščemo geo zakladek.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Spretnejši (malo večji otroci) pa lahko z vrha sledijo markirani poti po vzhodnem robu Poreznove piramide čez Medrce, 1410 m, do sedla Velbnik, kjer se priključimo že poznani poti.

Anka Vončina

Konzerva

Pa samo v hribe sem šel

Bilo je pred nekaj leti sredi junija, ko sem se spravil na manj obiskano pot v Kamniške Alpe. Šel sem na Tursko goro skozi Žmavcarje po nemarkirani lovski poti. Bila naj bi popolnoma nekomplcirana tura, vreme je bilo že vsaj dva tedna neprekinjeno jasno in tudi napoved je bila stabilna. Le kaj bi lahko bilo narobe? Iz omare sem potegnil mali kolesarski nahrbtnik, ki ga občasno uporabim tudi za poletne sprehode v sredogorje in je uporaben za prenašanje anoraka, sendviča, fotoaparata in vode, česa drugega pa običajno niti ne rabim. Tako naj bi bilo tudi tokrat.

Avto sem parkiral pri Žagani peči in jo mahnil po cesti ter poiskal začetek potke, ki se vzpenja po strmih bukovem gozdu. Bilo je že kar precej vroče, ko sem prišel nad gozdno mejo, ker je pobočje obrnjeno proti jugu in se sonce vanj lepo upira. Pot se vleče in res sem porabil skoraj tri ure, preden sem prišel do bivaka pod Skuto. Ampak saj se mi ne mudi. Malo posedim in se odžejam, sklenem tudi nekaj pojesti. Za hribe sem se odločil zelo na hitro in tako kot za pripravo nahrbtnika si tudi za malico nisem vzel skoraj nobenega časa. Ker se zaradi zgodnje ure nisem mogel ustavljati v trgovini, sem v vrečko vtaknil le krajec včerajšnjega kruha in – ker v hladilniku ni bilo ničesar pametnega – iz shrambe še konzervo tunine v olju, priložil plastične vilice in za žejo nalil dva litra vode v vodni meh nahrbtnika. Bo že nekako,

Očitno je najmočnejša točka vsake konzerve ravno tam, kjer jo hočeš odpreti. A če si lačen, se boš potrudil z vsem, kar imaš! Ilustracija: Milan Plužarev

zgoraj bo pa tudi koča, če bo sila, sem razmišljal.

Kaj imata skupnega konzerva in skrivnost

Poleg bivaka sedem na ravno skalo in izvlečem vrečko z malico. Potegnem ven konzervo tunine, a glej ga zlomka! Konzervo obračam v rokah, vendar ta nima nikjer obročka za odpiranje. Pa to ni res! Kdo danes sploh še dela konzerve, za katere moraš imeti ključek? Ja, ja, saj vem, da jih še, sploh če so z nižje, cenejše police v trgovini. Ampak zakaj sem moral zgrabiti zjutraj ravno to konzervo? Seveda nato čisto zaman brskam po

Dušan Škodič

svojem malem kolesarskem nahrbtniku, v katerem pač nimam nobenega noža. Imam pa mazilo za ustnice, pa sončna očala, ključke ... najdem celo vžigalnik, čeprav nimam pojma, kaj počne v njem. In pa tiste plastične vilice, s katerimi se lahko sedaj praskam po glavi in iščem rešitev. Mar naj zdaj lačen s kamnom mlatim po konzervi?

Bom pogledal še v bivaku, pomislim, tam se vedno valja kaj uporabnega. Nemara celo ključek za konzerve. Odprem bivač in vstopim v zatoхло, temna notranjost. Ko se mi oči čez nekaj minut privadijo temnemu prostoru, pričnem iskati. Ni videti obetavno. Nekaj starih piskrov, nekaj napol požganih sveč, vžigalice, prazne plastenke in pивske konzerve, ki se jih nekaterim ni ljubilo odnesti v dolino. Na polički je tudi kdo ve koliko časa odprto arašidovo maslo, ki me ne mika, pa ena polna konzerva sardin. Ni čudno, da je ostala tu. Tudi tisti, ki jo je doniral sestradanim planincem, je bil pametnjakovič kot jaz! Ker tudi nekatere sardine menda še vedno pakirajo tako, da potrebuješ ključek, če verjamete ali ne. Razen če so mu te ležale kje v domači kleti še iz časa socializma, ko so bile sardine v olju še del naše planinske folklore ... Iščem naprej, najdem še nekaj kulijev in nato – evo ga! Tam pod vso nesnago je tudi čisto pravi ključek za konzerve. Ko pa si ga ogledam, razočarano ugotovim, da mora ležati tam že od bogve kdaj in ga je rja že tako napadla, da se pregibni del niti ne da več odpreti. Položim ga nazaj, da bo v svojem življenju lahko osrečil še koga drugega, in pogledam še malo naokoli. Kako bom odprl konzervo, mi je trenutno še vedno skrivnost. In presneta reč, obe se odpirata s ključem.

Čemu v standardno opremo bivakov ne sodijo noži

Žlic, vilic ali celo noža ne najdem nikjer. Seveda, le kdo bi si upal spati z neznanci, če bi bil nož vsakomur na dosegu roke? Sploh pa tu pod Skuto. Bivač je dostopen tudi s severa skozi Turski žleb in včasih se zgodi, da morajo skupaj spati Gorenjci in Štajerci, za nameček pa še kakšen Žabar. Ne, nož v standardni opremi bivakov res ni pametna stvar ... Nato še nekoliko dvignem pogled in glej, glej. V špranji lesene stenske obloge

opazim zataknen star plezalni klin. Verjetno ga je nekoč nekdo pozabil ali mu je padel za žimnico. Lastnika ni bilo nikoli ponj, sedaj pa menda tu opravlja funkcijo obešalnika. Ker se mi zazdi tako večnamenski in v tem trenutku še najbolj uporaben predmet, ga izpulim iz špranje. Res zanimivo, kako lakota človeka pripravi do razmišljanja in tudi do tega, da na vsak način nekaj ukrene. Zunaj spet sedem na skalo in hitro spoznam, da je top plezalni klin precej neuporabna zadeva za vsakdanja gospodinjska opravila. Z eno roko moram namreč držati konzervo, v drugi imam klin ... ampak po njem bi moral tudi mahiniti s kakšnim kamnom! Položim konzervo na tla in poskusim narahlo udariti po klinu, pa je premalo stabilna in se takoj prevrne. Nazadnje (le kako neumno je bilo to videti) jo sedeč na tleh držim med nogami z obema gozdarjema, ob rob konzerve nastavim klin in po njem počim s pestnjakom. Nič. Udarim močnejše in tokrat tanka pločevina popusti, olje iz konzerve pa mi špricne po obutvi in spodnjem delu hlačnic. No, lepa reč. Toda glavno, da odprem tega hudiča! In tu sem na dobri poti, saj sem že naredil luknjo, sem razmišljal. Pa kako sem se zmotil.

Ena luknja še ne prinese malice

Luknja je bila res narejena, a najprej bi moral skoznjo iztočiti vse olje. Tako pa mi je skoznjo, ko sem naslednjič udaril s kamnom, ribje olje špricnilo v obraz, lase, po majici in imel sem ga tudi povsod po rokah. Kako so lahko nekatere stvari v določenih primerih tako ogabne? Podobno kot pivo. Ko ga piješ žejen, je čudovito, polito po obleki pa smrdi kot dihur. Ampak zdaj je, kar je, do vsebine moram priti, če je že bila taka žrtev. Odlijem preostalo olje in po nekaj minutah mučenja je izmaličena konzerva že približno odprta. Zanimivo, ko konzervo dvignem, opazim, da je vsa na drobno prebodena tudi po dnu. Upam, da zaradi tega vsaj pesek ni prišel noter – če že ribe nočejo ven. Kajti očitno je najmočnejša točka vsake konzerve ravno tam, kjer jo hočeš odpreti. Nato primem za grobo presekani pokrov, potegnem in konzervo končno odprem, a ob tem prsti zaradi politega olja zdrsejo. In ja! Ob ostrem robu se za nagrado še krasno urežem v prst. Vendar sem nazadnje le uspel priti do svoje malice in použiti tisto ne ravno okusno tunino z včerajšnjim kruhom, ki sem jo dopolnil še z oblizovanjem okrvavljenega prsta. Še danes imam v ustih tisti okus ...

Viharjev jeznih mrzle domačije

Že po nekaj minutah hoje me je na Malih podih presenetil hladen severnik. Spodaj sem bil še v zatišju in sem se ukvarjal z vročino, sedaj pa kar naenkrat mraz! Skušal sem se ogreti s hitrejšim korakom in je kar lepo delovalo, že po nekaj minutah mi je bilo spet lepo toplo, le v ušesa in prste na rokah je še vedno malo ščipalo. Pa sit sem bil, kar je pomembno za boljše počutje. In tudi porézani prst me ni preveč motil, v bivaku je bila na srečo prva pomoč in v njej nekaj starih obližev, s katerimi sem si ga lepo povil. Prav v škatli prve pomoči me je presenetil tudi čisto spodoben ključek za konzerve. Nekdo ga je sicer dobro misleč shranil vanjo, na najbolj suho mesto v bivaku, vendar jaz tja, dokler se seveda nisem urezal, nisem šel pogledat. Ampak kaj bi sedaj ta malenkost, saj nas stare hribovce zlepa nič ne vrže iz tira. Po dobri uri hoje končno dosežem vrh Turske gore. Nebo je popolnoma jasno in modro kot indigo, toda tu morilsko mrzli severnik vleče kot sam hudič in jaz sem še vedno v majici. Mraz je neznosen kljub junijskemu soncu, ki bleščeče razsvetljuje nebo. Le od kod se je res vzela ta mrzli veter?

V sili hudič muhe žre – če jih najde

Končno sem v slabem zavetju skal s hrbta snel mali nahrbtnik in pobrskal po njegovi vsebini. Tisto, kar sem prej sicer slutil, se je izkazalo za resnično. V njem sploh nimam svojega tankega kolesarskega anoraka! Pa kako je to možno? Saj ga načelno sploh nikoli ne jemljem ven. Brskam po spominu, kaj za vraga se je zgodilo, da sem ga pustil zunaj, in v nejeveri še dvakrat pogledam noter, kjer ga seveda ni, saj ni šivanka. In nato v stranskem žepu najdem neki mali ploski paketek, ki se ga resnično razveselim. Juhu! V rokah imam polivinilni pončo, tisto zasilno dežno pelerinico, ki je res zasilna zadevica in je (samo dokler je nova) zložena na pol manjšo velikost, kot jo ima cigaretna škatlica. Polivinil bi se lahko izkazal za precej solidno zaščito pred mrzlim vetrom. Izvlečem pončo iz ovitka in niti preveč me ne moti, ko ugotovim, da je živo oranžne barve. Le o čem je razmišljala žena, ko je kupovala te drobnarije in jih nato potaknila po enega v vse nahrbtnike, ki jih imamo doma? Za vsak primer! In to se je zgodilo prav sedaj, zato sem hvaležen za ta polivinil, pa čeprav nima rokavov in iz oranžnega ovoja še vedno molim roke v kratkih rokavih. A ko frfotajoči pončo umirim tako, da pri

nahrbtniku spnem bočni in prsni pašček, telo ni več izpostavljeno neposrednemu mrzlemu vetru, zato postanem že skoraj zadovoljen. Saj, v kakšni uri bom že na Kamniškem sedlu, do tam pa verjetno ne bom imel nobenega občinstva, ki bi me lahko občudovalo v tej izbrani opremi. Že pod Brano ga bom zbasal v nahrbtnik, da se mi ne bodo smejali.

Boštjanca ni prijazna, samo njeno ime je prijazno

Spustim se skozi zanimiv preduh, ki ga zemljevidi imenujejo Sod brez dna, in v slabe pol ure po slabi, krušljivi poti sestopim do Kotličev. Šele tu se zavem, koliko je po prejšnji zimi na severnih straneh še snega. Kotliški graben proti Kamniški Bistrici je suh kot puščava, takoj za robom, kamor ne posije sonce, pa je nasprotna grapa povsem bela. Njen dolgi jezik sega globoko proti Okrešlju. Moram se vzpeti le še preko Boštjanca, nekoliko zoprne, a zavarovane grape, nato pa dalje, ker bom imel do sedla le še sprehod. Zagrizem v strmino in ko pridem do snega, že pri prvem koraku ugotovim, da je trd kot stara štruca. Stopinj kakšnega predhodnika ne vidim nikjer. Ko z robom gozdarja skušam delati stopinje, kmalu odneham, ker ni nobenega učinka. Deset metrov nad seboj že vidim varovala, ki so na suhem, a kako do njih? In v nadaljevanju je še nekaj krajših odsekov, strmih snežnih plošč, na katerih bi bil ponovno v takšni situaciji kot sedaj, in sem razmišljal, kako naj pridem do naslednjega klina. Brez derez sem, a tudi če bi jih imel, bi bilo nevarno brez cepina, se tolažim. Pa saj je vendar junij in v dolini se že od ne vem kdaj vozim s kolesom. Mar bi se še danes, nergam jezen sam nad seboj, ko mi postane jasno, da je pot do Kamniškega sedla odrezana. Če bi nadaljeval in više prišel v težave, se ne bi mogel več vrniti, zdras pa bi se končal na pol poti proti Okrešlju.

Včasih moraš dol, če hočeš gor

Razočarano obrnem in se vrnem nazaj do Kotličev. Kotliški graben v zgornjem delu s svojo širino in položnostjo vabi, a dobro vem, da je preveč razbit za sestop, zato mi ne kaže drugega, kot da bom moral spet nazaj na vrh Turske gore in nato preko podov do bivaka in po isti poti v dolino. Nič ni narobe odnehati, pa vendar, od Kamniškega sedla sem oddaljen le še dobre pol ure, tam pa bi si lepo privoščil čaj in se nasimihal že pozabljenim težavam ... Močan veter mi jemlje sapo, da še na glas zakleti ne morem, pa zato v mislih vse nadoknadim.

Oziram se navzdol proti Okrešlju in skušam določiti mesto, kamor bi lahko priletel, če bi trmoglavil dalje. Ugotovim, da to sploh ni brez koristi, saj si s tem krasno olajšaš slabo vest, ker si odnehal! Spodaj opazim nekaj ljudi, pet jih je, pomikajo se navzgor. Gotovo so na poti na Kamniško sedlo. Snega tam ni in težav ne bodo imeli.

Hmmm? Kaj pa če? Grapa, ki se spušča proti Okrešlju, ni videti prav strma in kar je najpomembneje, za razliko od Boštjance, ki se izteče preko prepadnih skokov, ima čisto lep iztek na melišču. Če le sneg ni pretrd, bi se lahko po njej spustil navzdol in se čisto varno pridrčal do tiste poti. Izgubil bi le dobrih sto višincev. Ampak kaj, to je vendar prava malenkost in še rešena tura povrh! Z veseljem ugotovim, da je sneg v grapi napihan, ne pa spihan in trd kot v strmi Boštjanci. Ugreza se preko gležnjev in lepo drži. Končno nekaj dobrega danes, se mi smeji in že z dolgimi koraki brzim navzdol. Poti proti Kamniškemu sedlu se priključim le nekaj deset metrov za tisto skupinico, ki sedaj začudeno gleda, od kod sem se jim naenkrat pridrsal za hrbet. Dobra volja mi da zalet in kmalu jih dohitim.

Koga vidi opica v ogledalu?

Vsi so opremljeni, kot je treba, na polnih nahrbtnikih imajo pritrjene kratke cepine, na glavah pa čelade. Prvi je starejši, kmalu mi je jasno, da imajo alpinistični pripravniki skupno turo, morda so včeraj prespali na Okrešlju in se danes vračajo domov ... Pozdravim, najstarejši mi rahlo prikima, mladiči pa me le čukasto gledajo. Vzgoja pa taka, si mislim in najraje bi njihovemu inštruktorju kar rekel, naj jih poleg plezanja pouči še o osnovni kulturi obnašanja v hribih. Tudi ta jim ne bi škodila pri teoretičnem delu, poleg zgodovine alpinizma seveda – in pri tem se nasmejem, ker se spomnim anekdote. Nekoč je namreč neki obetaven pripravnik vprašal legendarnega Toneta Sazonova - Tonača, čemu se morajo učiti dolgočasne zgodovine alpinizma, če pa on že sedaj zmore plezati *sedmice*. Tonač mu je pa odvrnil: "Zato, da ne boste opice!" S temi mislimi grem mimo njih, ki še kar buljijo vame kot lipovi bogovi, ampak dobro, očitno so se odločili, da me spustijo naprej, ker sem hitrejši. Nahrbtnik imam res precej lažji od njihovih, pomislim, in nato – uhh, ko pogledam, mi kapne, zakaj buljijo.

Pa se oglasi edina punca med njimi izpod čelade: "Oprostite. A vas lahko vprašam, od kje ste prišli?" Ilustracija: Milan Plužarev

Iz oranžnega ponča mi gledajo gole roke, opremljen z malim nahrbtničkom in gologlav jo maham mimo, kot bi šel doma na sprehod s psom, ne pa v hribe. Nemara so celo zavohali smrad po ribah, ampak prepričan sem, da jim domišljija pri tem zagotovo ni dala nobenega pametnega odgovora.

Presenečenje hitro pospravim pod krinko brezbriznosti, da je videti, kot da tak pač že vse življenje hodim po gorah, in se zahvalim, ker so me spustili naprej. Pa se oglasi edina punca med njimi izpod čelade: "Oprostite. Ali vas lahko vprašam, od kod ste prišli?"

"Iz Kamniške Bistrice," butnem kot iz topa in odhitim naprej. Jim pobegnem. Seveda, debate nočem nadaljevati, saj mi je popolnoma jasno, da ne nje ne vseh ostalih ne zanima, od kod natančno sem se privlekel, ampak kako sem se, napravljen kot klovn, privlekel sem gor. Presneta smrklja, pa še kako prav je imela! ●

Društva in njihove koče, trnova pot

65 let Doma na Smrekovcu

Naravne posebnosti in lepote Smrekovškega pogorja, relativno lahka dostopnost, potek Slovenske planinske poti in krasni smučarski tereni so na Smrekovec vedno privlačili številne obiskovalce. Prvo kočo na Smrekovcu je zgradila Šaleška podružnica Slovenskega planinskega društva (SPD), letos pa mineva 65 let, odkar so planinci iz Žerjava in Črne zgradili Kočo na Smrekovcu. Ta je kasneje prerasla v Dom na Smrekovcu, ki je edina planinska koča, s katero upravlja PD Črna na Koroškem.

Prevzem pogorišča Šoštanjske koče

Po 2. svetovni vojni so planinski delavci ves trud in energijo usmerili v gradnjo ali obnovo koč, ki so bile med vojno uničene. Tako je bilo tudi v Zgornji Mežiški dolini. Požgani sta bili Uletova koča na Peci in Koča na Uršlji gori. Planinci iz Mežice, Žerjava in Črne, pred vojno združeni v podružnici SPD Peca Mežica - Črna, so januarja 1946 ustanovili planinsko društvo Mežica - Črna. Želja po lastni planinski postojanki je planince iz Žerjava in Črne vodila na

samostojno društveno pot. S PD Šoštanj in Planinsko zvezo Slovenije (PZS) se jim je uspelo dogovoriti, da bodo prevzeli pogorišče Šoštanjske koče na Smrekovcu, ki jo je na robu planine Roma zgradila in leta 1933 odprla Šaleška podružnica SPD. Štiriindvajset ustanovnih članov je na ustanovnem občnem zboru Podružnice planinsko-alpinističnega društva Žerjav 21. decembra 1948 v fizikalnem domu v Žerjavu sklenilo, da se ločijo od mežiškega PD in v letu 1949

Peter Tomše

ustanovijo PD Žerjav. Sprejeli so tudi sklep o gradnji koče na Smrekovcu. Žerjavčani so bili v letih pred vojno in tik po njej v Mežiški dolini med najagilnejšimi družbenopolitičnimi in športnimi delavci. Na to je ključno vplivala povezanost z Rudnikom svinca in cinka Mežica in podpora rudnika tem aktivnostim. Ta je bila tudi odločilna pri gradnji koče, ki so jo končali v dveh letih in pol. PD Žerjav se je z leti preimenovalo v PD Žerjav - Črna in nazadnje v PD Črna na Koroškem, koča in kasneje Dom na Smrekovcu pa je v veliki meri zaznamoval celotno obdobje delovanja društva.

Gradnja koče

Predstavniki društva so 13. februarja 1949 na regionalnem sestanku pohor-skih planinskih društev v Mariboru v okviru obravnave gospodarskih vprašanj navzoče seznanili z namero o gradnji koče na Smrekovcu. Novoustanovljeno društvo je tako ves

1

2

svoj trud usmerilo h gradnji koč, članstvo pa je v letu 1949 naraslo od ustanovnih 24 kar na 490 članov. Že spomladi 1949 so najprej na pogorišču dokončali zasilno, malo Koroško koč. Vzporedno z začetkom gradnje so pri kmetu Silvestru pod Kramarico v Ludranskem vrhu odprli tudi Zavetišče pri Silvestru, ki je obratovalo do leta 1952. Večina dela pri gradnji je bilo opravljenega udarniško, gradbeni material pa so dovozili s konjsko in volovsko vprego ali znosili na ramenih in v nahrbtnikih.

Člani Ljudske tehnike iz Črne so svoj prvi avtomobil tatra preuredili tako, da so v letu 1950 lahko z njim prišli čez Sleme in Kramarico po stari laški cesti do male Koroške koč. Tako so uspeli dostaviti dizel motor za pogon žage, ki so jo postavili na travniku pod gradbiščem in tam iz lesa, ki so ga večinoma donirali okoliški kmetje, obdelali bruna in deske za koč. Skupaj so člani PD v letih 1949–1951 za gradnjo koč

1 3. septembra 1933 je Šaleška podružnica SPD iz Šoštanja, ki jo je vodil Lucijan Koritzky, na planini Roma odprla koč, ki so jo poimenovali po svojem načelniku, rekli so ji tudi Šoštanjka koč. Med vojno je bila požgana.

Osebn arhiv Rože Repanšek

2 Dom na Smrekovcu

Arhiv Milana Savellija

3 Koča na Smrekovcu leta 1954

Osebn arhiv Rože Repanšek

prispevali 32.320 prostovoljnih delovnih ur, kar je znašalo nekaj več kot 30 odstotkov celotne naložbe. Čeprav jim je finančno pomagal sindikat rudnika, glavni odbor Zveze sindikatov in PZS, so finančna sredstva zagotavljali tudi s posojili članov društva.

Težko pričakovano postojanko so svečano odprli 30. septembra 1951, ko sta zbrano množico, ki jo je zabavala rudarska godba, z okna koč nagovorila predsednik društva Franjo Mauhler in direktor Rudnika svinca in cinka Mežica Valentin Marinko.

Od finančnih težav do rekordnega obiska

Graditelje je čakala še nabava inventarja in urejanje notranjosti koč. Pomagala sta rudniški sindikat, ki je na svoje stroške opremil nekaj sob, in PZS. Najprizadevnejše udarnike je društvo nagrajevalo tako, da jim je za čas letovanja na Smrekovcu prispevalo pokritje dela stroškov, prav tako so bili člani rudniškega sindikata v koči upravičeni do nižje cene penziona. Kmalu po odprtju pa so se soočili s finančno izgubo, ki jo je ustvarjala koč. Leta 1953 so se že našli pred vprašanjem, ali koč zapreti ali poiskati vir za kritje izgube. Odprli so še dolinsko postojanko Pri Mihevu na Pristavi in od občine v najem prejeli še gostišče Turist v Črni z namenom, da ju oskrbujejo, dokler povsem ne dogradijo in opremijo koč na Smrekovcu. Začeli so tudi z gradnjo ceste Kramarica–Smrekovec in mostov na

tem odseku, do Kramarice pa je cesto zgradila občina. Nujna sredstva so si zagotavljali tudi s prodajo lesa, ki ga je uspelo društvu pridobiti od okoliških kmetov, in raznimi dotacijami. Finančne rezerve od prodaje lesa so bile kmalu porabljene, dolinski postojanki pa nista zmogli pokriti bremena. Društvo je na vse načine poskušalo najti rešitve za premostitev težav zaradi naložb in obratovanja koč in se obenem trudilo zagotoviti čim večji obisk. Ob potoku Krupah so zgradili malo elektrarno in zagotovili elektrifikacijo koč, ob njej pa zgradili kopalni bazen in pet počitniških hišic ter se trudili, da bi sindikalna podružnica in uprava Rudnika Mežica priporočala svojim članom letni oddih v Koči na Smrekovcu.

Leta 1962 so zgradili sodobnejše sanitarije z umivalnico in povečali kapaciteto ležišč s 44 na 74 ter v naslednjih letih zabeležili rekorden obisk v koči. Število registriranih nočitev, zabeleženih pri PZS, je naraslo od 1312 v letu 1960 do rekordnih 4482 v letu 1964!¹ Leta 1963 je v koči preživel svoj letni dopust 133 odraslih s 26 otroki (skupaj 1148 pensionov), leta 1964 pa 169 zaposlenih iz Rudnika Mežica, TEP Celje, LIP Nazarje in Ljubljana Transport. Prihodki so leta 1964 v primerjavi z letom prej porastli kar za 60 odstotkov.

¹ Podatki o številu nočitev so povzeti po letnih Pregledih kapacitete, obiskov in nočitev planinskih postojank, objavljenih v PV.

4 Člani prvega UO PD Žerjav in glavni graditelji Koče na Smrekovcu. Od leve: Maks Kočan, Alojz Lagoja, Franjo Mauhler (prvi predsednik), Herbert Kališ, Ivan Vodovnik (glavni pobudnik gradnje), Ivan Uršej, Jože Lesjak. Spodaj: Avgust Zmagaj, Mirko Sušel, Franc Ravlan, Rudi Kompan, Avgust Modrej. Osebni arhiv Pavla Lesjaka

5 Koča na Smrekovcu je bila vedno tesno povezana z razvojem organizirane planinske dejavnosti. Mladinski tabor PD Črna na Koroškem leta 1966. Foto: Alojz Tomše

V letih 1963 in 1964 je bila koča na osmem mestu po številu nočitev v planinskih postojankah PZS. Velik obisk in odprtje cestne povezave na Smrekovec leta 1967 sta bila razloga za pripravo okvirnega 10-letnega načrta razvoja planinske dejavnosti, ki je predvideval celo postavitev sedežnice.

Današnji Dom na Smrekovcu

Do uresničitve smelih načrtov ni prišlo. Zaradi ponovnih finančnih težav se je društvo usmerilo izključno v aktivnosti s kočo. Za razbremenitev so sprejeli

sklep o oddaji koče v zakup, saj so do takrat imeli oskrbniki z društvom pogodbeno delovno razmerje. Kljub podpori KS Črna, Gozdnega gospodarstva Nazarje in Črna ter ob tem, da jih je Občina Ravne oprostila obveznosti glede prometnega davka, se je društvo srečevalo z vedno večjimi težavami, saj so vsa sredstva vložili v kočo. Obnoviti je bilo potrebno vodovod, ki je bil še iz časov Šoštanske koče, vse bolj stroge so bile tudi zahteve sanitarne in tržne inšpekcije. Leta 1975 so sprejeli sklep o obnovi koče in julija 1977 odprli obnovljeni in s prizidkom razširjeni Dom na Smrekovcu, ki je bil nato leta 1985 priključen na električno omrežje. V zadnjih dveh desetletjih je dom dobil novo vodno zajetje, streho in okna, centralno ogrevanje in izolacijo ter s tem novo zunanjo podobo. Postal je družinam prijazna postojanka, v njegovi bližini je zrasla info točka Geoparka Karavanke. Vzdrževanje, obnavljanje, večanje kapacitet in bivalnih standardov je terjalo ogromno truda in sredstev, zaradi česar je Dom na Smrekovcu danes eden lepših v naših gorah. Vse to ne bi bilo možno tudi brez pomoči številnih donatorjev, prva desetletja predvsem Rudnika Mežica in gozdnih gospodarstev s koroške in savinjske strani, kasneje tudi podjetij in posameznikov ter bližnjih kmetov.

Leta 2012 je bila s podpisom tripartitne pogodbe med PZS, PD Črna na Koroškem in PD Šoštanj glede lastništva in upravljanja doma tudi formalno urejena zgodba, ki se je začela z dogovorom o prevzemu pogorišča Šoštanske koče pred skoraj sedemdesetimi leti.

Zanimivo je, da je v 65 letih obstoja kočo oskrbovalo zgolj dvanajst oskrbnikov, od tega legendarni Viktor Povsod - Fika kar 22 let (od 1991 do 2013).

Koča je bila ves čas tesno povezana z razvojem društva in planinske dejavnosti. Ob koči je bil leta 1955 prvi pionirski planinski tabor, ki so mu kasneje sledili mladinski tabori, z njo so povezani prvi tečaji za mladinske vodnike KO MO Koroške in Dravske doline, tradicionalni turni smuki v organizaciji KO MO Koroške kot tudi Mladinske komisije PZS, PD Črna na Koroškem pa je ob koči tudi slovesno razvilo svoj društveni prapor. ●

Viri:

P. Tomše, P. Lesjak: 65 let PD Črna na Koroškem – Pogled nazaj za naprej! Gradivo za razstavo ob 65-letnici društva.

Arhiv PD Črna na Koroškem
Arhiv *Planinskega vestnika*

Iz česa pa vi pijete?

Čutara, moja prijateljica

Peter Muck

Planinske čutare so namenjene pretežno za tekočine, ki jih človek nosi s seboj v naravna območja, kjer ni vode ali drugih prehrabnih tekočin. Taki predeli so tudi gorska prostranstva, kjer se pri intenzivnem gibanju izgublja veliko več tekočine kot običajno. Čutara je najbolj samoumeven del planinske opreme, tako kot recimo gorski čevlji ali nahrbtnik.

D o čutare, ki je dolgo časa zdržala ob tebi in je že vsa obtolčena, imaš poseben odnos. "Ja, kaj pa vlačiš s seboj to povoženo *feltno*, ki je že zdavnaj za v kanto," modruje prijatelj. To pa ne! Ta poseben odnos se je izoblikoval z leti, ko si se iz nje napil, kadar te je mučila žeja, ali pa si se zatekel k njej po težkih telesnih naporih. Če polniš zvečer nahrbtnik za naslednji dan ali če zjutraj na hitrico zmečeš vanj, kar ti pade na pamet, na nekaj zagotovo ne boš pozabil. To je čutara. Čeprav nimaš pri roki ustrezne tekočine, jo vržeš v nahrbtnik prazno z mislijo: "Jo bom že pri kakšnem izviru ali potočku napolnil s svežo hladno studenčnico."

A nato nastopi Murphyjev zakon:

- Ob poti verjetno ni nikjer studenca.
- Studenec je, vendar je presahnil, ker že dolgo ni bilo dežja.

- Studenec ima majhen padec, vode je pa tako malo, da je ne moreš zajeti; napiješ se lahko le s slamico.
- Voda je kalna.
- Potoček se vije po pašnikih, kjer se pase živina. V Alpah so pogosto tudi napisi, da voda iz potočka ni pitna, čeprav je na pogled popolnoma čista.
- Potoček priteče izpod naselja ali onesnaženega območja.

Najboljša čutara je polna čutara

Gorniki vemo, kako zoprno je občutek, če je čutara prazna. Ima tudi lastnost, da se hitro izprazni, posebno če pride do kavalirskih ponudb med planinci. Njena notranjost presuši tudi v primerih, ko pride do prijateljskih menjav: "Poskusi moj čajček, ti daj pa meni malo tvojega, da ocenim brozgo, ki jo tako ljubosumno tiščiš v nahrbtniku." Pri takih menjavah potegne tvoja čutara običajno kratko in si jezen, ker

si bil preveč galanten. V resnici vsebina običajne čutare za enodnevno naporno pot niti ne zadošča.

Tekočine v čutari so v hribih prvenstveno namenjene gašenju žeje. Najpogostejše je to voda, domači sokovi in čaj. Nikakor ne spada v planinsko čutaro tekočina, s katero se priveže dušo. O posledicah vpliva te tekočine bom še napisal poseben prispevek ... Kraljica med tekočinami v hribovski čutari je čaj. Ima to dobro lastnost, da ga lahko piješ vročega, mlačnega ali hladnega. Z njim ti lahko napolni čutaro tudi oskrbnik v koči. Za sokove in čaj imamo danes plastično embalažo, ampak to dobre stare čutare ne odtehta. Iz čutare lahko srebaš ali pa se odločiš za dolg potegljaj. V svoji čutari si lahko namešaš tudi pijačo po svoji recepturi, tisto, za katero meniš, da te bo najbolj odžejala. Seveda najbolj prija, vsaj poleti, če je vsebina hladna. V povojnih časih še nisem imel čutare, čaj sem imel kar v navadni steklenici, v kateri se je hitro

Izbor starih čutar je precej pester, vsem pa je skupna lastnost, da so bile izdelane iz aluminija. Plastične so se pojavile mnogo kasneje. Foto: Shutterstock

sparil. Da se to ne bi zgodilo, sem na kosmato mokro krpo natresel debelih kristalov morske soli. Z njo sem omotal steklenico. Vse skupaj sem dal še v nepropustno vrečko. Sol pri topljenju jemlje iz okolice toploto, zato ostaja steklenica nekaj časa hladna. S pojavom velike izbire čutar v športnih trgovinah sem ta recept opustil.

O lovskih čutarah in črni brozgi

V nahrbtniku čutaro namestimo na hladno mesto in tako, da je čim prej pri roki. Če je lepa in nova, jo nekateri obesijo celo na nahrbtnik, kjer binglja v ponos lastniku. Bingljajoče čutare so zlasti pogoste pri lovcih. Toda v njej je čisto nekaj drugega kot čaj. Bingljajoča čutara je potem hitro pri roki, če zagleda lovec medveda. Vsebina lovske čutare namreč umiri tresočo roko, podžge lovsko strast in zbistri pogled, kajti lovec mora zadeti medveda natančno v oko, da ne poškoduje kože. Zanimivo pa je še nekaj, vsebina lovske čutare lovcem pogled bistri, nam navednim ljudem pa megli.

Med potjo lahko tekočino v čutaro dodajaš, če naletiš na pitno vodo, kar je v našem kraškem gorskem svetu bolj redkost. Zato sem včasih mašil v čutaro sneg iz snežišč, ki sem ga moral skrbno izgrebsti, ker ima v poletnem času na površju črne usedline. Toda sneg se je v čutari prepočasi topil. Vendar mi je to prišlo kar prav, ker je potem brozga v čutari dalj časa trajala. Tako sem lahko od časa do časa srebral mešanico ostankov čaja in snežnice, v kateri je bilo nekaj usedlin, ki mi jih ni uspelo odstraniti. Večkrat se mi je zgodilo, da sem sneg v čutari prinesel celo do doma.

Opozarjam, da je potrebno notranjost čutare po vrnitvi domov dobro oprati. Drugače se ostanki tekočine izsušijo in prilepijo. Če tako čutaro kasneje samo izplakneš, tega ne opaziš. Ko pa naliješ vanjo vroč čaj in med hojo vsebino pridno žvrkljaš, se tanki zasušeni sloj odlepi. Taki ostanki potem zaplavajo v tvoji pijači v obliki ogabnih krpic. Ker čutara ni steklena, se tega ne vidi – se pa čuti, ko te krpice požgečkajo po grlu. Nato izliješ z žalostjo v srcu vso vsebino.

Čutara kot rešiteljica ali glasbeni inštrument

Čutara po svoji obliki ni stabilen predmet. Paziti moraš, kam jo boš odprto postavil. Že rahel dotik ali veter jo lahko prevrne in adijo tvoj skrbno

pripravljeni napitek. Še huje pa je, če zavoha odprto čutaro osa. Je neverjetno spretna v tem, kako hitro in neopazno zleze vanjo. Kaj se zgodi potem, puščam presoji bralcu teh vrstic.

Čutara je imela v svojem obstoju razen v okviru svojega osnovnega namena tudi druge posredne in neposredne pozitivne naloge. Recimo lesena čutara, obešena okoli vratu psa bernardinca na prelazu San Bernard v Švici. Dresirani bernardinci so reševali v snežnih neurjih zablodele potnike, ki so se lahko okrepčali z njeno vsebino.

Čutara včasih nastopa tudi kot glasbeni inštrument. Bilo je v bolj osamljeni planinski koči, pozabil sem že, v kateri. Duet sta sestavljala solist na orglice in bobnar. Za tolkalo je bila aluminijasta čutara. Bobnar jo je podložil s planinskim klobukom in v ritmu udarjal po leseni mizi. Bil je podoben zvok, kot ga ima veliki boben. Po goli vrhni strani pa je v ritmičnih vzorcih tolkel z leseno žlico, s katero je izvabljal iz nje zvok malega bobna. Takoj se je slišalo, da je bil bobnar glasbeno izobražen. Zraven se je družbica drla tisto znano: "Na nebu zvezde še žarijo ... " Prava planinska glasbena kulisa!

Slišal sem tudi o nekem dogodku s skupnih ležišč. Ob koncih tedna so bile koče pogosto prenapolnjene. Skupna ležišča in vsi kotički v koči so bili kot sardine na gosto naphani s spečimi gorniki. V sredini te skladovnice ljudi je nekoga močno tiščalo. Da bi se pretolkel do stranišča, ni bilo možnosti, prebudil bi regiment ljudi, ki bi mu izrekli zelo nespoštljive domislice. Odločil se je,

Čutara je bila lahko kmalu prazna, saj je načeloma držala največ liter.

Foto: Shutterstock

iz čutare je izpil še zadnji ostanek in potem previdno leže odtočil in čutaro zamašil. Odrešite.

Čutara zbuja tudi skušnjavo

Čutara je lahko na dolgih poteh tudi žleht. Opazil sem tudi, da obstaja dvojje potreb po pitju, da potem nagneš čutaro. Prva je fiziološke narave, ko telo zahteva svoj obrok tekočine, oziroma ko nastopi naravna žeja. Drugo je pa navada, da nekaj spiješ, čeprav nisi žejen, npr. v družbi ob čveku, da si poplakneš grlo. Pa si predstavljajmo dolgo pot od planine Razor do Gomiščkovega zavetišča. Greš in sploh nisi žejen, ker si se v koči na planini Razor *nalokal* kot kamela. Okolje se med hojo skoraj ne spreminja in postane dolgčas. V možganih najprej prežvekuješ svoje probleme, nato hodiš brez misli.

V nahrbtniku se od časa do časa zasliši *klok, klok*. Pa se oglasi čutara: "Kam se ti mudi, dan je še dolg, postoj in se z menoj malo *pocrkljaj*."

Potem nastopi dilema, ali bi srknil, a raje ne bi. V ritmu korakov se ponavlja: "Bi, ne bi, bi, ne bi ..." To v glavi nekaj časa neprijetno kroži. Zahteva pa postaja vedno bolj konkretna. V glavi mi začne odzvanjati: "Mukec, samo en majhen šlukec, Mukec samo en majhen šlukec ..." Končno je zmaga na strani čutare. Ustavim se, kot bi me udarila strela, in nagnem pod majhnim kotom,

ravno prav, da zgolj srebnem. Toda ko grlo začuti prijeten pretok, se zadere na ves glas: "Hočem še!" In nagnem čutaro, da bi si skoraj zlomil vrat. Čaka pa me še dooolga pot!

Lahko je vir vode za kuhanje

V nekoliko starejših letih sem dobil preganjavico, da mi bo med potjo zmanjkalo pijače. Že prej sem bil bolj žejne sorte, kajti moje znojnice so imele skoraj neposreden stik z grlom. Tako se je v nahrbtniku znašla še ena čutara, čeprav sem jo včasih tudi polno prinesel nazaj. Nekateri imajo v nahrbtniku za vsak slučaj tako imenovani "železni obrok". Potem bi se morala moja dodatna čutarica imenovati železni šluk, *rezervni drink, poslednji potegljaj, poslovilni cug ali finalni požirek*. Zaradi preganjavice, da mi zmanjka tekočine, se je kasneje v mojem

Kadilcem se je prav videlo, kako so se jim razširile nozdrvi, ko so zavohali vonj po kavi. Mrzlično so si prižigali cigarete in uživali zlekneni v planinski travi.

Čutarica kot limanice za žejne lepoticke ...

S pomočjo vode v čutari sem doživel tudi lep dogodek. Bilo je na Kalškem grebenu. Na vrh sem po svoji gorniški navadi po brezpotjih prištorkljal naravnost iz doline Kokre.

Od Krvavca se je privlekla skupinica lepotic, nič kaj planinsko opremljenih. Beseda lepoticke je premalo, da bi opredelila pravšnjo podobo teh dam. Bile so nekaj več ali pa se mi je to v planinskem okolju samo zdelo.

Presunjenega od njihove zrele lepote me sploh niso opazile, gledale so skozi mene, kot da me ni. Zato tudi nisem bil v stanju, da bi našel všečen stavek, ki bi

in nazadnje smo se razšli kot veliki prijatelji. Bilo mi je pa malo žal, da nisem izmenjal kakšnega naslova.

... in večern spomin na nehvaležne planince

Moja navezanost na vsebino čutare je razvidna tudi iz naslednjega dogodka. Na odmevnem vrhu v švicarskih Alpah sva se z Mihom seznanila z mlajšim parom iz Nemčije. Fant je imel že dobre plezalske izkušnje, dekle pa je bilo zelo utrujeno in komaj še sposobno za napore sestopa. Par je imel eno vrv, midva z Mihom pa vsak svojo. No, s tremi vrvmi se je dalo organizirati hiter in varen sestop. Fantu sem pred sestopom z veseljem ponudil svojo rezervno čutaro za šluk ali dva. Toda fant, ne bodi len, čutaro mrzlično zgrabi in že je začelo poskakovati jabolko v njegovem grlu. To jabolko je bilo zelo poskočno in se je umirilo šele, ko je bila čutara povsem prazna. Imel sem neprijeten občutek, kot da mi je to nemško bitje nekaj nepovratnega ukradlo. Kaj pa bo, če se bo sestop zavlekel? Bil sem presunjen in užaljen, pa še ostal sem brez vsake pijače. Grdo je bilo tudi, ker za deklo, ki je bilo pijače najbolj potrebno, saj sem mislil tudi nanjo, ni nič ostalo. Sestop je potem potekal brez problemov. Miha in meni osovraženi "Švaba" sta potem tako usklajeno prepenjala vrvi, da smo bili kmalu pod stenami.

Čutarice, moj dragi spomin na mlada leta

Z leti so se moji pohodi v hribe začeli krajšati. Treh čutar nisem več potreboval in potem niti nahrbtnika ne. Oprema se je zreducirala na pohodne palice in denarnico, čutare pa je žena nekam pospravila. Pri pospravljanju moje stare šare sem tako nekoč naletel na čvrsto zaprto škatlo. Nisem imel pojma, kaj je notri. Odprem in zagledam po vrsti vse moje čutare, stare prijateljice. Nisem jokava ali preveč sentimentalna oseba, vendar me je stisnilo pri srcu, ko sem jih videl lepo zložene, kakor da čakajo, da bom katero vzel s seboj na pohod. Pri pogledu nanje me je seveda zagnila obilica spominov. Pa me prešine misel: "Morda bi bilo res lepo, če bi vzel katero s seboj na sprehod. Mogoče tisto staro obtočeno v platneni vrečki, na kateri je izvezen moj monogram." Pa tega do zdaj še nisem storil, ker sem v dilemi, s kakšno tekočino bi napolnil svojo staro prijateljico. ●

Stara aluminijasta čutara. Nekatere so bile za boljšo izolacijo oblečene v filc, posebnega učinka pa ni bilo. Še največ koristi so imele za vojake, ker so jim obešene za pas zganjale manj hrupa. Foto: Shutterstock

nahrbtniku pojavila še tretja čutara vsebine 1,5 litra. Ta je bila namenjena izključno hrambi vode. Bil sem namreč naveličan suhe hrane iz nahrbtnika, ki je dobivala sčasoma neprijeten zadah. Na malem plinskem gorilniku sem si na počivališču skuhal pol litra juhe iz vrečke in vanjo nadrobil kruha. To mi je bilo zelo dobro in se mi je bolj prileglo kot suha malica, ki se je *tenstala* v nahrbtniku.

Vodo iz te čutare sem rabil tudi za kuhanje kave. Kadar sem šel z družbo v hribe, sem včasih močno pospešil in poiskal ugodno počivališče ob poti. Tu sem jih pričakal s svežo skuhano kavo.

pripomogel k razgovoru v slogu: "Ali ni lepo vreme?"

Ker sem videl, da sem zanje manj kot gamsji iztrebek, sem se lepo umaknil in na samem privlekel iz nahrbtnika čutaro z vodo, šumeče tablete z okusom pomaranče in ploščat plastični kozarec. Izdal me je šum šumeče tablete. Iz ovalnega plastičnega kozarca, ki ima večjo resonanco, se šumenje še bolj sliši. Kot na ukaz so lepoticke obrnile svoja lica proti meni, podobno kot čreda divjih živali, ki zaznajo, da jim z neke strani preti nevarnost. Pa ni bila nevarnost, le neizmerna žeja, kajti pri sebi niso imele niti kaplje tekočine.

Ker sem rojen kavalir in glede na proseče poglede sem jim pijačo ponudil. In glej, zanje sem nenadoma postal človek iz mesa in kosti, mogoče celo *lepota*.

Voda in tablete so kmalu pošle, a meni je bilo vseeno, saj je bila Cojzova kočica blizu. Začeli smo se živahno pogovarjati

Postal sem skala

Pogovor s Spirom Dalla Porta Xidiasom

Jernej Šček

Pri Sv. Jakobu v Trstu je doma droben gospod, žilav in bister devetindevetdesetletnik. Kdo ve, koliko sosedov se zaveda, kakšen velikan živi med njimi. Spiro Dalla Porta Xidias, dekan akademikov italijanskega alpinističnega društva CAI, zadnji predstavnik zgodovinske skupine Bruti della Val Rosandra, "okrutnežev" iz doline Glinščica, avtor več kot 60 knjig in častni predsednik GISM, združenja italijanskih gorniških pisateljev. In ne nazadnje, velik alpinist, avtor več kot stotih novih smeri, kolega in glasnik lika Emilia Comicija, utemeljitelj gorskega idealizma. Plezanje je duhovno približevanje Visokemu. Tako preprosto.

Začniva z vašim pojmovanjem alpinizma in gora. Ste več kot romantik, ste idealist gora.

Mislim, da je v osnovi človek vedno idealist. Tak je vsaj, če se ne pusti preplaviti žalostnemu stanju sodobnosti. Vprašajmo se, kaj je gora in kaj ta predstavlja ne le navzven, temveč človekovi notranjosti. Rodimo se namreč z nadvse zanimivim temeljem, ki nas opravičuje v samem bistvu. To je pojem Visokega. Vzemimo denimo zemljino podobo, ki se – po arbitrarni definiciji – vrti okrog svoje osi. Po tej racionalni razlagi gledamo Evropo, Italijo ali katero koli državo in morali

bi biti poševni. Ne samo to, tudi nebo bi morali videti nagnjeno. Vendar se rodimo pravokotno pod nebom na ravni podlagi. To preprosto izkustvo dokazuje naše simbolno jedro, ki mu pravim občutek Visokega. To drži v vseh smislih, tudi v vsakdanjem, materialnem, pragmatičnem. Bančni uradnik bo, a ne le iz ekonomskih razlogov, želel postati načelnik urada, predstojnik direktor itd. Nagibamo se k Visokemu tudi v banalnostih.

Kaj torej na zemeljski obli teži k Visokemu? Brez dvoma je to gora. Gora predstavlja simbolični poizkus Zemlje k povzdignjenju. Morda vlečem simbole

"za lase", vendar sem prepričan, da teženje k Visokemu obstaja. Seveda gora ni absolut. Vsakdo lahko to nagnjenje najde drugje, v prostranosti puščave, v oceanu, na primer. Jaz pač imanenco, transcendenco, simbol vidim v gori.

Kako bi sintetizirali vaše pojmovanje plezanja kot duhovnega vzpenjanja in notranjega razvoja?

Zelo preprosto. Rodil sem se z nagnjenjem k Visokemu in v gorah sem našel praktično pot k povzdignjenju ne le duha, temveč tudi materije, telesa. Plezanje oz. vzpenjanje, pa naj bo to po uhojeni stezi ali preko previsa, je fizična možnost povzdignjenja vse svoje biti, ki je duševna in do določene mere tudi telesna. Zakaj to pravim?

Ker je telo utesnjujoče, nas omejuje, nam ne zadošča?

Ni dovolj. Telo je predvsem minljivo, prej ali slej odide. To je osnovna utemeljitev človeškega oz. človeka, ki se ne rodi le telesno, temveč, kot pravi sveti Avguštin, *in creatus* – duševno. To je skupni imenovallec, stičišče vseh verskih tradicij. V krščanstvu ji pravimo duša, v islamu je to božja iskra. To je tisti "več", ki nas poganja navzgor, čez, onkraj. Višina ali visokost je podaljšek Zemlje, ki nas premika preko, onkraj vidnega. Vse duhovne tradicije trdijo, da je totransko življenje prehodne narave. Onostranstvo pa nam že tu, v konkretnosti, kaže poti iskanja in približevanja Nebu.

Spiro, med branjem vaših vrstic sem dobil občutek, da je alpinizem našel vas in ne obratno. Pred tem ste bili velik športnik, ljubezen pa vas je ponesla v svet, kjer je za šport malo prostora.

Sodobni človek je nagnjen k temu, da vse izmeri, vse razloži, vse preračuna, vse poenostavi. V takem kontekstu lahko vznikne diktat tekmovalnosti. Tekmovalnost v alpinizmu je bila, je in bo vedno posredna, indirektna. Ne mešajmo alpinizma s plezanjem v smislu športa. V mojih zlatih letih ga ni bilo, danes pa se zdi, da je športni

1 Spiro Dalla Porta Xidias

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

2 Comici v kultni knjigi Severina Casareja

L'arte di arrampicare di Emilio Comici
(*Umetnost plezanja Emilia Comicija*)

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

3 Razkorak na Hudičevem stebri

(Torre del Diavolo, Cadini di Misurina)

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

vidik postal tako pomemben, da gora sploh ni več potrebna. Imamo plastične stene in telovadnice, do katerih se lahko lagodno pripeljemo. Drug problematičen koncept je koncept preventive, ki vdira v družbo in v alpinizem. Njen cilj je izničiti vsako tveganje in nevarnost, že v štartu zagotoviti varnost v vseh situacijah. Po tem konceptu zavarujemo svoja življenja in zdravje, a v gorah to ni pošteno. Kot npr. s pritiskom na gumb sredi stene poklicati helikopter na pomoč. Iskreno mislim, da če bi bil danes mlad, tehnologije ne bi nosil s sabo v gore. Lepota je tem, da se prepustimo pustolovščini.

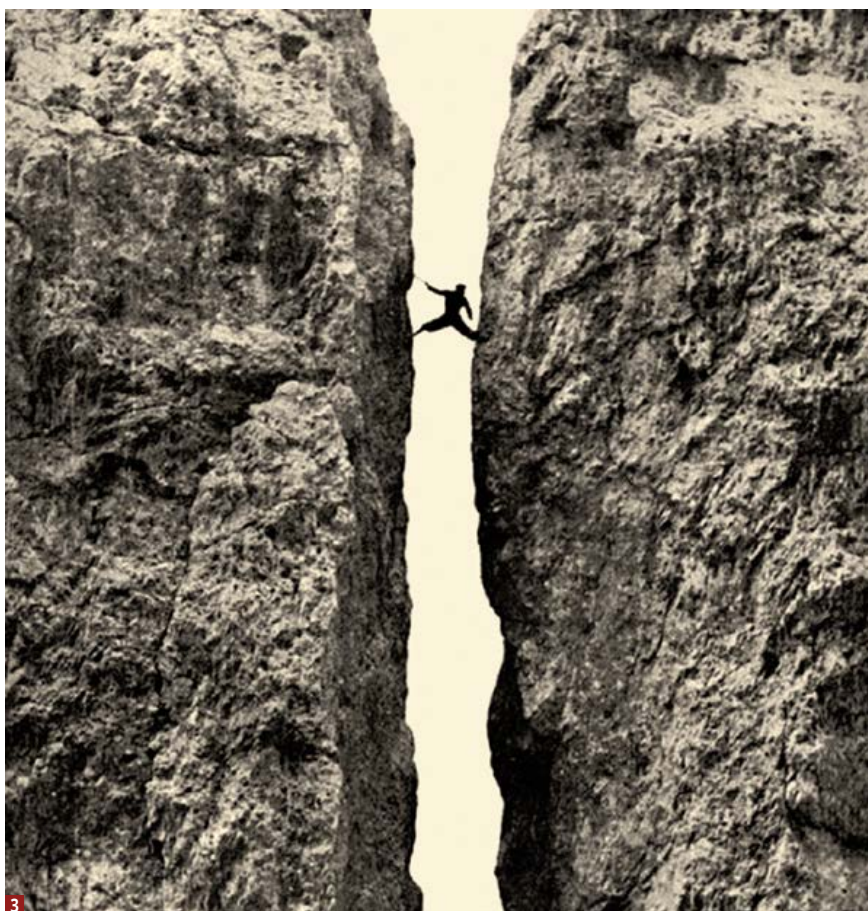
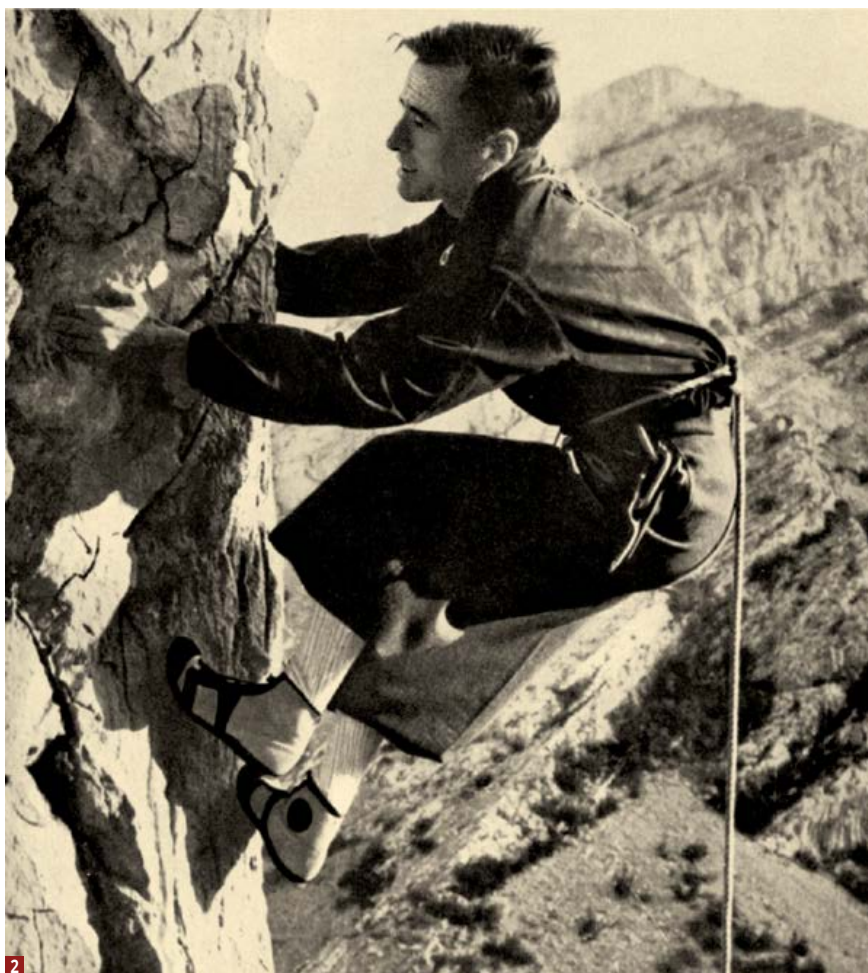
Spregovoriva o GISM, italijanskem združenju gorniških pisateljev.

Med vašimi deli izstopajo pojmi, kot so božanska gora, metafizika alpinizma, etika alpinizma. Ali bi nam lahko razložili pomen in domet italijanske gorniške literature?

So stalna rekla, ki držijo. Gorniške literature ni, obstaja samo literatura. Velikane, kot so Conrad, London ali Melville, splošna javnost pozna. Če pustimo Kugyjev fenomen ob strani, vprašajte kakega Tržačana, kdo sta bila Giuseppe Mazzotti ali Guido Rey. Žal ljudje obiskujejo gore tako kot morje – sledijo lahkemu in dostopnemu, zato se dogaja, da mesto nosijo s sabo. Sociološko lahko rečemo, da širjenja mest ne ustavi gora, temveč samo stena. Človek bo koloniziral pokrajino, vse dokler se bo ekonomsko splačalo. Gora predstavlja danes eno redkih možnosti človeka, da se vrne k naravi ali vsaj oddalji od civilizacije in njenih treh idolov: Moči, Ugodja, Bogastva. Ti trije stebri sodobnosti, ki nas spreminjajo v avtomate, pa se razblinijo pod vsemočjo narave.

Omenjali ste nekakšen mit tržaškega alpinista in pisatelja Juliusa Kugyja. Kako to mislite?

Trst je čudno mesto, v dobrem in slabem. Nekatere like je mesto posvojilo in idealiziralo, druge pa še popolnoma ignorira. Itala Sveva poznajo vsi

Tržačani, kdo pa denimo pozna besede in življenje Giannija Stuparicha? Julius Kugy je imel vse lastnosti javne osebnosti. Ta gospod je v dobi, ko je s socialnega vidika štel le blagostanje, da ne rečem bogastvo, vsak vikend osvajalno preživiljal v Julijcih. Tvegaj je zmerno, saj je vedno plezal z vodniki, potrebno pa mu je priznati metodičnost pri iskanju deviških vrhov in prvenstvenih smeri. Bil je velik raziskovalec. Kontrast med bogatašem, ki se igra klateža, je postal svetovni lik.

Trst, obmorsko mesto in mesto gora?

Trst, mesto morja, ki gleda na gore.

Kako bi to razložili turistom ali domačinom, ki tega ne vidi?

Mnogi marsičesa ne razumejo, pa vendar to delajo. Vzemimo primer obiskovanja tržaškega Krasa iz kulnaričnih namenov. Hoditi na *osmice* lahko primerjamo s hojo do koč v gorah, morda je slednje celo slabše. Tržačani se ne zavedajo kraškega klica, ki pomeni prvi korak do gora. Pogled s tržaškega nabrežja na pečine Napoleonske ceste v mrzlem in jasnem večeru – nepopisno! Še pred petdesetimi leti je vzpon na Kras predstavljal zastojniški napor, ki ga lahko primerjamo planinstvu.

Dotakniva se zgodovine, in sicer skupine Bruti della Val Rosandra,¹ ki jo kot edini še predstavljate. Kako bi "okrutneže" predstavili današnjemu bralcu, katere

politične ideje ste zastopali oz. pred katerimi idejami ste bežali?

Skupina je nastala leta 1942, čeprav smo v dolini Glinščice plezali že prej. Iz kanjona je odmeval klic. Ta kotiček Krasa je drugačen od drugih plezališč, denimo v Euganejskih gričih ali Grignetti pri Leccu, ki veljajo že za pogorja. Tržaška skala je dostopna, beli apnenec nam je oddajal klic gora. Prvi Comicijevi prijatelji – Benedetti, Prato, Fabjan, Opiglia, Stefanelli – smo vedno opevali ta mikrokozmos, kjer odmevajo gore. Prvič sem gore odkril v njenih stenah. Zаметki "klica" segajo v otroška leta, ko smo z družino še živeli v Marseillu in smo počitnikovali v Argentièreu pod Mont Blanc. Stalno smo se obežali po eratskih skalah in vsak balvan je prejel ime velikih vrhov Chamonixa: Grandes Jorasses, Velikanov zob (Dent du Géant), Mont Blanc, Auguille Rouge ... S plezanjem sem občutil vse tisto, kar prej kot športnik nisem. Kot vrhunski športnik sem imel zmotno samopodobo epskega košarkaša, tenisača, smučarskega tekača. V skali pa ni prostora za ego, samo skala obstaja. Postal sem skala.

Spiro, od Brutov k Trstu, evropskemu, srednjeevropskemu mestu. Vaše ime je pravi spomenik multietničnosti našega skupnega mesta. Kakšni so vaši odnosi s tržaškimi narodnimi skupnostmi, predvsem s slovensko?

V letih 1942–43 za nas vojna ni obstajala. Številni plezalci so bili Slovenci, moji najboljši prijatelji tistih let (med njimi Ezio Rocco, Dario Ceglar) so bili

komunisti, čeprav sam to nisem bil. Mi smo bili alpinisti, občudovali smo gore, ostalo nas ni zanimalo. Predstavljale so nam beg pred vojno, čeprav morda kot velik oklepaj, kateremu bo sledila vrnitev v realnost. Prvi zimski vzpon po previsih severne stene Campanile di Val Montanaia leta 1944 sva z učiteljem in prijateljem Ezio Rocom opravila prav zato, ker je bila norost, beg, izhod, oklepaj. Med plezanjem ni bilo politike, vojne, ideoloških nasprotij. Partizanom sem pomagal, čeprav nisem prijel za puško. *Bruti*, s katerimi smo skupaj plezali, so bili tudi delavci, komunisti, Slovenci in Italijani, edino Nemcev ni bilo.

Zaustaviva se ob mitu Emilia Comicija, katerega zgodbe ste predano zapisali v biografiji in številnih knjigah. Kaj je pomenil vam in kaj nam lahko sporoča danes?

V alpinistični praksi je bil izjemen. Če bi bil Comici mesar, bi bil najboljši med mesarji – on sam je bil osebnost! V njegovi biografiji trdim, da ga je vodil občutek za lepoto. Še danes njegove smeri občudujejo in ponavljajo, saj je vedno izbiral krasno goro, prekrasno steno in smer, ki do skrajnih možnosti sledi estetskemu merilu padajoče kapljice, kot ga je definiral Comici sam.

Rodi se *direttissima* ...

Že pred njim so alpinisti, npr. Hans Dülfer, Paul Preuss, iskali ravno smer, filozofsko definicijo in estetski kriterij pa je postavil Emilio Comici. Zapisal je takole: "Idealna smer naj bi sledila

¹ Ita.: Okrutneži iz doline Glinščica.

5

6

7

4 Campanile di Val Montanaia, 2173 m, in bivak Perugini ob vznožju; pogled s severa Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

5 Comici je svoj estetski čut udejanjal s sodobno plezalsko tehniko.

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

6 Comici pri spustu po vrvi

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

7 Zamišljeni Comici na dolomitskem vrhu

Arhiv Spira Dalla Porta Xidiasa

8 Spiro Dalla Porta Xidias je izdal več kot 60 knjig.

Campanila di Val Montanaia leta 1955, zgodovinsko pomemben zato, ker je v njej Comiciju spodletelo. Bral sem o nejasnem poročilu poizkusa Severina Casareja in ta smer me je popolnoma obnorela. Po nespodbudnih pregledih ob vznožju stene mi je dragocen nasvet nudil veliki Antonio Berti. Vzhodno steno lomi previsna poč, ki navzven visi 12 metrov v dolžini 70 metrov – norost za tiste čase! Temu moramo dodati grozno, nemogočo krušljivost.

8

zamišljeni poti, ki jo opravi kapljica vode ob padcu z vrha na vznožje gore." Koncept padajoče kapljice postane ideal alpinistične lepote.

Dolina Glinščice, Comici, Campanile di Val Montanaia. Kaj vam predstavlja ta dolomitski zvonik in kako ga predstaviti tistim, ki jih še ni očaral?

Kot rečeno, gora simbolno in idealistično predstavlja koncept povzdigovanja. Če rečete otroku, naj nariše goro, bo na list nakracal preprosto ost, konico, obrnjeno navzgor – ozko piramido. Campanile je monolitni torpedo, ki se, če vzamemo v poštev Alpe, najbolj približuje temu simbolu. Njena edinstvenost je v popolni samostojnosti sredi amfiteatra. Za tiste, ki znajo brzdati plezalski adrenalin, nudi najlepši pogled nanj severno sedlo Montanaia. Puščica sredi doline.

Nemogoče vprašanje: katera je vaša najpomembnejša smer v alpinističnem smislu?

Prvenstveni vzpon po vzhodni steni

Je to tudi vaša najljubša, najlepša smer?

Ne, bila je grozna, a danes ni več. Razvili so se obutev, oblačila, varovalni pripomočki. Alpinizem ostane vrhunsko doživetje le, če uporabljamo upravljeno sredstva, to so tista, ki povečajo varnost, ne da bi spremenili videz in značaj stene. Svedrovec mednje ne sodi. "Moje" najlepše smeri so v Grčiji, kjer razen v gorovju Olimp plezalci iščemo stene, kjer nas na vrhu čaka travnik s pastirjem in ovci na paši. Z Virgiliom Zecchinijem sva odkrila zahtevno 800-metrsko steno, ki nudi plezanje dobre šeste stopnje v prekrasni skali.

Omenjali ste Antonia Bertija, ki je leta 1948 izdal redko knjižico, pravi antološki dragulj gorske literature Gore govori (Parlano i monti).

Bil je krasna osebnost, med svojimi potovanji in konferencami sem se vedno ustavil pri njem na obisku v Padovi. Berti je vsem vrhunskim tržaškim alpinistom – Crepazu, Corsiju, Ivrei – predlagal najlepše neosvojene

gorske skupine, celo same stene v Dolomitih. Najboljše alpiniste je usmerjal v svoje ljubljene Furlanske Dolomite.

Vsakemu vzponu, v življenju in v gorah, sledi sestop, ki postane del notranjega, duhovnega in telesnega potovanja. Ali je res, da, kot pravi Mauro Corona, lahko z vrha samo sestopimo?

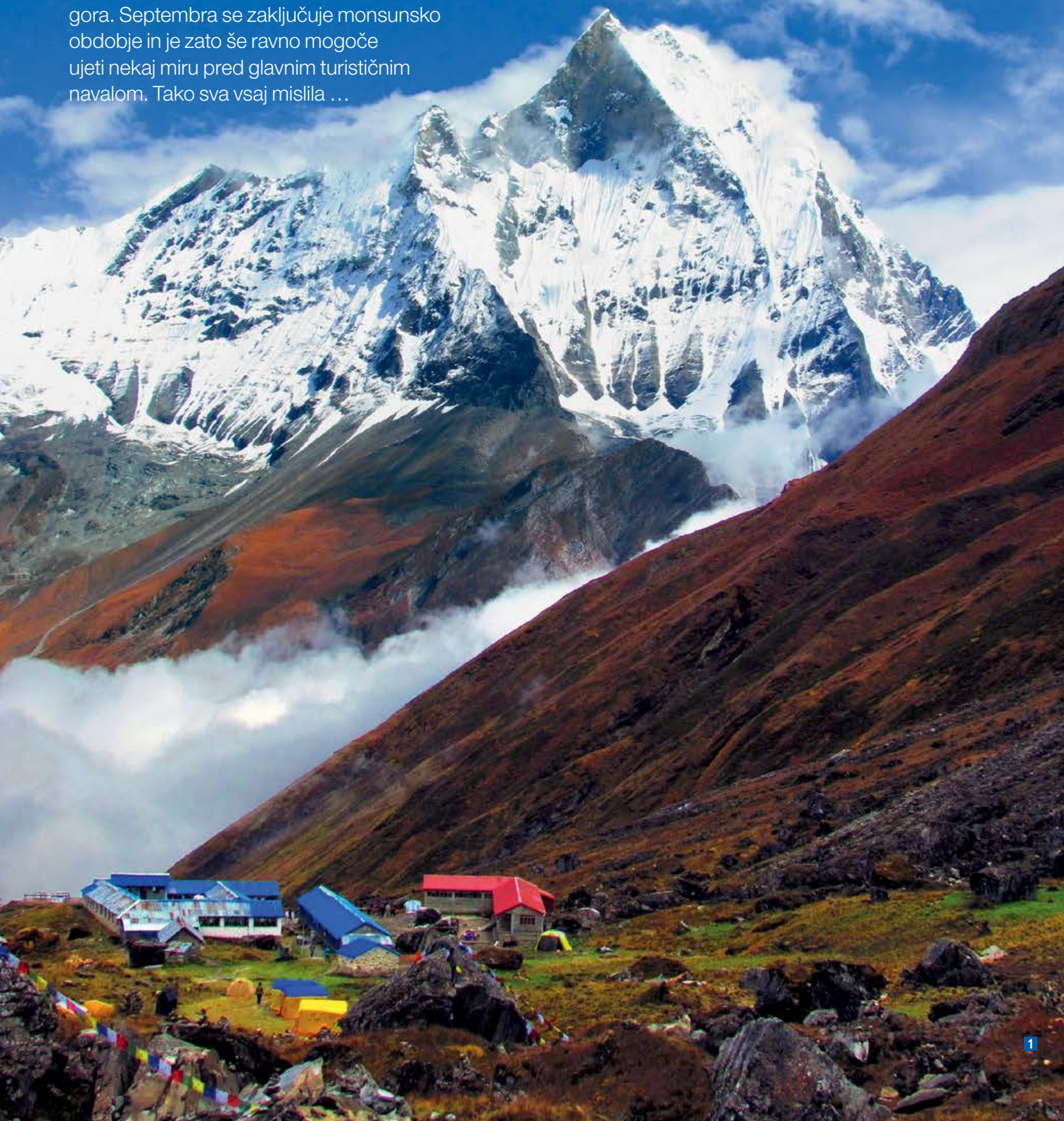
Mauro Corona je moj velik prijatelj, ta kipec mi je osebno posvetil pred leti, a na tej točki pa se z njim ne strinjam. V nas ostane najprej in predvsem vrh. Kot vsak plezalec sem večkrat zelo tvegaval prav pri sestopu, pa vendar se teh nezgod skoraj ne spomnim. Anekdotična in hecna je prigoda pri *abzajlu* (spust ob vrvi, op. ur.) v severnih previsih Zvonika, ko se nam je vrv zataknila, ker smo jo pozabili privezati na pravi klin. Veliko sem pisal o občutju gorskih vrhov in v nekem smislu se nikdar ne spustimo. Vtisnejo se slike vzpona, kak plezalski detajl in ... vrh! ○

Trinajst dni čez reke in doline

Zvezdnato nebo nad Anapurno

Renata Juko Pšenica

Nepal je dežela toplih ljudi in mogočnih gora. Septembra se zaključuje monsunsko obdobje in je zato še ravno mogoče ujeti nekaj miru pred glavnim turističnim navalom. Tako sva vsaj mislila ...

V en treking sva združila dele treh različnih samostojnih trekingov. Vsak je bil nekaj posebnega in drugačnega od drugih dveh. Najprej slavni (in obljudeni) treking *Annapurna Base Camp* ali *Annapurna Sanctuary trek*, nato (še bolj obljudeni) treking Ghandruk-Gorepani in na koncu najpristnejši, treking Mohare Danda.

Proti Anapurnam

Ob pol šestih zjutraj sva se z avtobusom odpeljala do izhodiščne točke Phedi. Ker sva zajtrk pozabila v taksiju, sva si ga privoščila v eni od redkih hiš v Phediju. Nato pa pot pod noge. Začetek je bil brutalen – takoj narediš približno 400 višinskih metrov po kamnitih stopnicah. Ob tem se moraš navajati še na težo nahrbtnika, saj to pomeni pomembno spremembo težišča. Čeprav je bila ura šele osem, je bilo vroče in predvsem vlažno. Kamnita pot se nato malce položi in vodi skozi romantične riževe terase v gozd, v džunglo. Do novih stopnic, ki jih imaš

že kmalu vrh glave. Od Dhampusa naprej je pot prijetnejša – malo gor, malo dol, ves čas po simpatični kamniti potki. Vreme je bilo bolj oblačno, tako da razgleda med potjo nisva imela. Ravno sva prišla do Tolke v eno izmed koč, ko se je ulil dež. Ko se je malo zjasnilo, se je pokazal lep razgled na okoliške hribe in vasi s terasami.

Naslednje jutro je bilo precej jasno in kmalu sva zagledala južno steno Anapurne. V jutranji svetlobi je bila naravnost čarobna. Pot gre nekaj časa po cesti, kar ni preveč zabavno in je malce pokvarilo idilo. Škoda se mi zdi, ker morajo ljudje povsod delati ceste, predvsem ker gre po navadi za kapitalistične lovke. Ko se cesta naposled konča, pelje naprej spet manjša kamnita stezica. Od Landruka dalje gre pot večinoma skozi džunglo, kjer so poleg nenavadnih glasnih džungelskih zvokov prisotne tudi pijavke. Na enem delu jih je še posebej veliko, tako da si jih pri sosednji koči vsi frcamo proč. Nagnusne so. Ena me je ugriznila skozi nogavico, a dokler jih ne vidim ali čutim na sebi, me niti ne ganejo tako zelo.

Oh, te neskončne stopnice!

Od Tolke se sicer za 400 metrov spustiš, nato imaš še kakšnih 600, 700 višinskih metrov teh večnih kamnitih stopnic. Kot ena naša Komarča, le da je še bolj vroče, vlažno in naporno. Pa še s tem težkim nahrbtnikom – kar teklo je od naju. Precej neprijetna zadeva, ki se je kar vlekla in vlekla. Po naporni hoji

sva le prišla do prvih koč, kjer sva tudi ostala. Kmalu je spet začelo deževati, a se je zvečer zgodilo nekaj res čarobnega. Ob sončnem zahodu se je sredi oblakov naredila luknja, skozi katero je pogledala sveta gora Machhapuchhre oz. Fishtail (Ribji rep). Nanjo se je prepovedano vzpeti in zato je (uradno) še edini visoki nepreplezani vrh v Nepal. V rdečkasti luči zahajajočega sonca, med morjem oblakov je bila videti pravljico, čeprav le za bežen trenutek.

Zbudila sva se v jasno jutro, v katerem so gore sijale. Kako božanski je razgled in kako zelo se spleča biti ob 6. uri pokonci! Pot se sicer takoj za 200 do 300 višinskih metrov spusti (seveda spet po stopnicah) do mostu, nato ponovno navkreber. Vmes sva dobila vodiča – kužka, ki naju je dolgo časa spremljal. Poimenovala sva ga Bapu, kar pomeni oče. Pozneje sva ga srečala tudi v baznem taboru pod Anapurno (ABC v nadaljevanju).

Pot pelje skozi gozd, kjer raste ogromno bambusa. Škoda, da ni še pand. Pa tudi rododendronov je veliko in ti naju spremljajo vso pot. V Dobhanu sva se ustavila in popoldne je spet močno deževalo. Srečkota sva. Jutra imava lepa, popoldne pa dežuje. Zanimivo, da je lahko na 2600 m višine še vedno taka džungla. Pa še ena pohvala: od Landruka naprej se ne da dobiti ustekleničene vode, to pa zato, da se ne kopiči vsa ta plastika. Ker bi jo bilo res na kupe, če si predstavljamo, da vsak porabi vsaj okrog 3 litre vode na dan. Vendar po drugi strani, kar ni ravno pohvale vredno, služijo s tem,

1 Bazni tabor Anapurna (Annapurna Base Camp), v ozadju Machhapuchhre in megla, ki je v par minutah vse prekrila.

Foto: Renata Juko Pšenica

2 Zadnji del poti do baznega tabora Anapurna, spredaj je južna stena Anapurne. Lepo vreme se je v hipu poslovalo in še preden sva prišla do ABC-ja, je bilo vse v megli, mrazu in dežju. Foto: Renata Juko Pšenica

da filtrirano vodo drago zaračunavajo. Midva sva imela s sabo steripen, majhno UV-lučko, ki v 90 sekundah prečisti liter vode. Odlična zadevica, cel treking nama je dobro služila.

Džungla se nadaljuje do višine 3000 m, nato počasi pojenja. Iglavcev ni videti nikjer. Končno sva prišla iz gozda in začutila, da sva res v hribih. Tudi lepo vreme se je iz časovnega okna od 6 do 8 ur zjutraj podaljšalo na 11 ur. Končno sva lahko posušila tudi nekaj kosov oblačil. Vlaga je lahko velik problem in oblek nikakor ne moreš posušiti, če ni sonca. Zjutraj se je zjasnilo, tako da sva spremenila načrt in se odločila, da greva še do ABC. Od Deuralija naprej se začne treking, ki je res užitek – za dušo in telo. Vzponi so zložni in ni več kamnitih stopnic. Vse naokrog so hribi, gore in vode. Machhapuchhre se je prav lepo odkrila. Se je pa že kmalu začelo oblačiti in vreme se je nato hitro slabšalo. Ko sva prišla do ABC, je ravno začelo deževati. Fiuuuu, spet sva srečkota.

Končno pogled na Anapurno

Nekdo naju ima rad. Pokosila sva in oblaki so se že začeli razpihovati. Tako sva stekla ven, na sprehod. Božanski sprehod na štiri tisoč metrih! Gora se je pokazala v vsej svoji mogočnosti. Modro nebo in pokanje ledenikov pod Anapurnama. Nepozabno. Še eden izmed

Pot do Deuralija (modra koča v ozadju). Še zadnja postojanka, preden se dolina bolj odpre in pred sabo zagledaš le še mogočne gore. Foto: Renata Juko Pšenica

tistih popolnih trenutkov v življenju, ko se vse ustavi in si enostavno srečen. Noč je bila glasna, grmelo je, se bliskalo in močno deževalo. Ob pol šestih nisem več zdržala in sem stekla ven pogledat. In zagledam ... sneg. Vau, tega pa res nisva pričakovala. S strehe so kot zavesa pozdravljale sveče. Lepo je, a izjemno mrzlo. Nekaj časa je še naletaval sneg, nato se je spremenil v dež. Bilo je čudovito, čeprav tako nepričakovano. Kako vedno znova preseneti mati narava. Še dobro, da sva imela dobri spalki in dovolj oblačil, sicer tega presenečenja ne bi bila tako vesela. Odločila sva se, da ostaneva še en dan in upava, da bova vendarle uzrla Anapurno. Ni se nama sanjalo, kakšna je videti in kako visoko sega v nebo, saj je bil pred njo le zid bele megle. Malo sva se dolgočasila, brala, jedla in kartala. Podnevi se je megla malo dvignila, a Anapurna se ni pokazala. Res je sramežljiva gospa, a upala sem, da jo bova s svojo vztrajnostjo uspela prepričati. Že zgodaj sem se zbudila in pogledala skozi okno. Tudi brez očal sem videla, da je jasno. Nisem zdržala več. Stopila sem

ven ... in takoj odhitela nazaj povedat Matiju, da mu bo celo življenje žal, če se ne odbubi iz tople spalke. Prišel je ven in stala sva pod milim nočnim nebom. Nad nama je bilo jasno nebo z nešteto zvezdami in luno. Vse naokrog pa mogočne gore, ki so bele od snega sijale v nočno nebo. Bilo je čarobno in tako lepo. Končno sva ujela Anapurno, ki je žarela v jasnini noči. Premaknila sva se stran od koč in jo občudovala. Srkala sva to poezijo, odštevala zvezde. Začelo se je daniti in zato jih je bilo vedno manj. Poslavljalje so se. Nebo je postajalo vedno bolj svetlo modro. Zgodilo se je. Magičen trenutek, ko sonce vzide in rdečkasta svetloba poboža vrh Anapurne. Še en popoln trenutek. Svetloba je prekrila Anapurno, vse obline velike gore. Lepo je, a mine. Ostane pa spomin na trenutek, ujet v večnost. Do osmih je sonce pokukalo izza Ribjega repa in postalo je toplo. Še zadnjič sva vsrkala čudovito panoramo, nato sva se iz amfiteatra sanj podala nazaj na pot.

Drugi del trekinga – proti Gorepani

Bolj ko sva se bližala naslednjemu cilju, Dobhanu, bolj je deževalo. Zadnjih nekaj sto metrov naju je res napralo. Vse sva še izkusila: dež, sneg, sonce, vlago. Oblačno, megleno vreme in spet neskončno stopnic na poti nazaj. Nič kaj prijetna hoja. Sva pa v džungli spet videla oziroma bolj slišala opice. Naslednji dan sva začela nov del poti, Ghandruk–Gorepani, najbolj obljudenega v tem koncu Nepala.

Dan mokrih mišk. Zjutraj je rosilo. Ustavila sva se na čaj, da bi se zlilo, nato pa naprej. V naslednji vasi sva ponovila vajo. Potka je sicer lepa in ob lepem vremenu mora biti čudovit razgled. Prišla sva do vasi Chuile, od koder je še 400 višinskih metrov do Tadapanija. Spet je začelo rositi, a sva se odločila, da greva naprej. Vedno bolj je deževalo in vedno bolj sva bila mokra. A nisva imela izbire, nobene strehe ni bilo v bližini. Ko sva prišla do Tadapanija, sva bila premočena. V prvi koči niso imeli več prostora za spanje, v drugi pa so naju vtaknili v najbolj neugledno sobo. Tudi prav, danes res ni najin dan. Očitno morava tudi skozi kakšno težjo preizkušnjo. Naporen dan je bil, ne toliko fizično kot psihično.

Zjutraj je bilo spet megleno in deževno. Pozajtrkovala sva, nato sva počasi odrinila na pot, čevlje sva imela tako ali tako mokre. Hoja je bila prijetna, čeprav je šla precej v klanec. Dež me ne moti več, sprejemem ga kot dejstvo. Saj

mi drugega ne preostane. Do Deuralija greš po neki dolinici, tik ob reki. Res je simpatična pot tudi v dežju. Prišla sva do Deuralija, nato pa se je začelo. Kolona turistov iz nasprotne smeri, ki ji ni bilo videti konca. Jezilo me je in frustriralo. Mudilo se nama je čim prej dol. Pihati je začel še mrzel veter. Pot pa je taka, kot bi šla po njej čreda konj – blatna je, da se kar udara. Nihče več ne pozdravlja. Tudi umika se ne. Potem vse to postane že skoraj zabavno, ko brodiš po tistem blatu in čakaš, kdaj te bo spodneslo in se boš nekam zaril. Na srečo se nama to ni zgodilo. V Gorepaniju sva našla prikupen hotel, ki mi je takoj prirastel k srcu. Tako domač, topel, pisan. Med oblaki sva ujela tudi vrh Daulagiriya. Še en orjak torej, lepo!

Mohare Danda

Še tretji trekking, ki je za zdaj še neturističen in ga ne oglašujejo. Pisan mi je na kožo. A jutraj je bilo spet megleno in deževno, kar je bilo tokrat še neprijetnejše, saj sva bila zdaj povsem sama. Pot do Mohare Danda ni markirana (vsaj ta del od Gorepanija ne, ker ni del tega trekinga). V hotelu sva povprašala za napotke in so nama jih prijazno dali, a gospod je rekel, da potrebujeva vodiča, sicer se bova zgubila. Res sva bila na kar nekaj razpotjih v negotovosti, a se nisva izgubila in na to sem res ponosna. Sva pa imela že kmalu povsem premočene čevlje, tako da nama je celo pot delalo *pljušk pljušk*. Tudi pijavke so bile na celi poti najine stalne spremljevalke. A sva očitno že tako smrdela, da naju niso ugriznile. Le še po čevljih in hlačah so tavale. Tudi trije bivoli so zbežali pred nama. Očitno sva bila res dihurčka. Preostanek dneva sva preživela v restavraciji na Mohare Danda (danda pomeni hrib), kjer je bil ogenj in sva lahko na toplem gledala belino zunaj. Megla, 100-odstotna vlaga, 5 stopinj Celzija. A notri je bilo toplo, lepo in prijetno.

Pa sama sva bila, se v miru pogovarjala, brala, pisala, razmišljala. Ogenj v veliko družbah predstavlja mesto druženja. Res je bilo prijetno in posebno.

Ob večerji se je megla na trenutke razpihnila in lahko sva ujela tisti fantastični razgled, zaradi katerega sva prišla. Res se vidi daleč! Na konec sveta skoraj. In naslednji trenutek je razgled že odpihnilo. Splačalo se je priti sem kljub tegobam, pa še neobljudeno je. Za zdaj.

Z dežno opremo na sebi vzameva pot pod noge. Pot je čudovita in naenkrat prideva iz gozda, na pot, ki gre po robu hriba in se vidi daleč naokrog.

Tudi Nangi je čudovit. Ima neko posebno energijo. Prijazne ljudi, ki srčno pozdravljajo. In ti nazaj. Res je tu lepo. Tak mir. Po tej poti bi šla takoj še enkrat, medtem ko za pot pod Anapurno tega ne morem reči.

Vse dobre in slabe strani trekinga

Zjutraj se vidi cela veriga gora v masivu Daulagiriya. Lep razgled je, čeprav je malce oblačno. Pokaže se tudi Anapurna. Gledala sva sončni vzhod na Daulagiriyo. Potem se je spet dvignila megla, midva pa sva odrinila na pot. Obetala sva si nadaljnje tri do štiri urice hoje, toda če sva imela prej nekaj sreče, naju je tokrat zapustila. Ker sva zgrešila pot, sva nato hodila 6 ur po neki trapasti kvazi cesti. Jezna sem bila. Kot bi se nekdo delal norca in me kaznoval za to jezo, mi je nato še spodrsnilo in sem se odpeljala v nižjo blatno kopel. Moja jeza je eskalirala, a nisem imela izbire, morala sem se pobrati ter blatna in mokra iti naprej. Pot bi bila verjetno lepa, saj gre skozi vasice, a meni ni bilo do lepih stvari in se mi je mudilo čim prej priti v Beni. Za zaključek sva spet naredila precej višinske

daleč od mest, betona, hrupa, onesnaženja. Je to, da se vsak dan nekam premakneš, da si na novi poti, v novi koči, med novimi ljudmi, v novi vasi in z novim vremenom. In da opazuješ življenja drugih ljudi, kultur. Tako, popotno. Je vse dobro in slabo, kar doživiš na poti, prijetna in neprijetna presenečenja. Je svoboda, ki jo imaš, čeprav si po drugi strani odvisen. So novi kraji, ki jih spoznaš in ti prirastejo k srcu: so topli ljudje, ki ti polepšajo dan. So drobni trenutki, ki te osrečijo. Malenkosti, ki očarajo, ki jih ceniš, ko jih vidiš v drugačni luči. Preprosto življenje, ki ga živiš na poti. Je pobeg iz resničnosti v neki drugi svet, svet narave in njenih presenečenj, njenih lepot in darov. To je življenje v vsej svoji enostavnosti. A vendar ni vse lepo. Včasih so poti težke in imaš neskončne hoje gor in dol že vrh glave. Včasih se naveličaš hoditi po isti poti. Problem so tudi ljudje, sploh če je gneča in ne moreš vsega doživeti v polnosti. Slednji dve stvari sta problem predvsem na ABC trekingu. Problem je tudi vreme, ki je nepredvidljivo in ti včasih pripravi neprijetno presenečenje.

Spokojni jutranji pogled iz Nangija seže vse do Daulagiriya in je čudovit uvod v zadnji dan hoje. Foto: Renata Juko Pšenica

razlike po stopnicah. Ampak uspelo nama je in zaključila sva s trekingom. Beni je sicer neko čudno mesto, čisto neturistično. Ljudje te gledajo, če je treba tudi stopijo s kolesa, postavijo se pred tebe in strmijo v obraz. Neprijetno. Med hojo sem večkrat razmišljala, v čem je čar pohodništva. Je skupek stvari. Je to, da se zjutraj zbudiš nekje v hribih,

Pa mraz, ko ne najdeš zavetja, in vlaga, ko si ne moreš posušiti oblačil in čevljev. In tudi ljudje, ki zganjajo hrup, ko bi rad spal, pa pijavke, ki ti pijejo kri ali te enostavno živcirajo. Konec koncev – ni vse bleščeče, je pa zagotovo vredno. Najboljši način, da trekking doživiš v polnosti, je, da greš v svoji režiji, če je to seveda mogoče. Da si sam nosiš stvari, ki jih želiš imeti, da nisi odvisen od nikogar in se ti ni treba prilagajati skupini ali vodiču. Tako imaš proste roke, da se premikaš, kadar in kamor hočeš, da lahko ostaneš tudi dlje, če ti je všeč. Svoboda, da zaprhušaš z lastnimi krili. ●

Mehke so, prijetne ... in hitre

Bližnjice

Jana Remic

Radi obiskujemo naravo, gibanje nam pomeni sproščanje, uživanje, nekateri smo zaljubljeni v gore. Na priljubljene poti zahajamo prav pogosto. Na planinskih poteh "polnimo baterije", vzdržujemo kondicijo, tekmujeemo, občudujemo naravo ...

Se nam ob vsem tem uživanju in naporih mudi? Moramo hiteti, prehitovati čas, iskati bližnjice? Ali nam bližnjice tako v naravi kot v različnih življenjskih položajih narekuje prehitro tempo življenja? Ali z bližnjicami res kaj pridobimo? Vprašanja, ki si jih kar prepogosto zastavljam ob prijetnih pohajanjih v gorah.

Ena resnih težav, ki jih ustvarjamo planinci, so namreč ravno bližnjice. "Super so, strme, mehke, sončne, direktne," jih pohvalimo. Pomislim, da si moram novonastalo bližnjico pogledati. In sem šla. Iskreno povem, da mi ni bilo preveč prijetno in upala sem, da ne bom koga srečala. Čeprav hkrati priznavam, da tudi sama kdaj pa kdaj popolnoma mirno pohitim po kaki bližnjici. Vendar vse manj in manj, še toliko manj po globokem občutenju Narave tistega dne. Bil je pomladni dan, rahlo je pršel dežek, ko sem se odločila in odšla na to pot. Saj ni važno, katera je bila. Vse preveč jih je

Kdo je poteptal rastline? Foto: Jana Remic

po naših gorah ... Komaj opazna sled je popeljala s steze v strm breg. Že pri prvih korakih sem jo začela spoznavati v vsej njeni lepoti, mehkobi, miru. In bolečini. Nekaj časa sem ji tiho sledila. Saj ne rečem, neskončno rada imam raziskovanja, skrite stezice in brezpotja. Toda hitro nastajajoče bližnjice razkrivajo žalostno podobo človeka in njegovega odnosa do narave.

Čez čas je spregovorila Mati Narava: "Človek, ki hodi tukaj, naj bi me imel rad? Naj povem, kakšnega človeka vidim

in občutim jaz. Sebičnež je. Le nase misli in na svoje dosežke. Tako smešen je: želi se pripeljati čim više, da se potem hvali, da je dosegel neko točko. Želi hoditi po bližnjicah, da se lahko hvali, da je dosegel neki vrh. Kaj ne bi bila želja resničnega ljubitelja narave, da se čim dalj zadrži na gozdnih stezicah, da jih podaljša, da se odpravi na pot iz doline? Bi nekdo, ki ima rad naravo, povzročil strmemu gozdu take rane? Tanek sloj zemlje, ki se s težavo obdrži na strmem pobočju, je že začel drseti, in to vse do korenin dreves. Res, mehka so gozdna tla in ta mehka in tanka plast zemlje je nastajala nekaj let. V njej so semena rastlin, hrana za male živalce, z njo se hranijo mogočna drevesa in z njo se pokrivajo tanke korenine rastlin v gozdu. V nekaj tednih je odrinjena, oblikuje se steza, ki jo bo ob nekem naliivu odnesla voda. Ne, ne bo prav dolgo ta stezica mehka in udobna. Ponekod se že kažejo rebra skal, kamenja. Včasih brezobzirni ljudje v strmini iščejo drug, udobnejši korak in pogled, poškodovani deli pobočja so ponekod že strašno široki! Človek pa, ki se imenuje prijatelj narave, vsega tega ne vidi in nadaljuje z iskanjem novih prehodov, udobnih, mehkih in hitrih. Za sabo pušča razdejanje, rane, ki si jih bom jaz, Narava, celila več let, desetletja! Človek, prav tako si otrok Zemlje kot vsa živa bitja, kot mravlje, polži, drevesa, trave ali ptice. Le da si jemlješ preveč! Mlada sem, pa vendar si le še s težavo celim rane. Jemlješ si vse, kar si zaželiš. Zemljo si želiš podrediti, vse le za svoje udobje in bogastvo. Toda kaj, ko ne bom več zmogla? Boš svojim otrokom in vnukom razlagal, da si ljubil naravo in jim hkrati pokazal opustošena pobočja? Ne verjameš, ker še vzdržim. Ker ta trenutek tukaj še ne čutiš posledic ... Toda vsaka travna bilka je pomembna za življenje na Zemlji! Vsak drobní cvet, vsako drevo. Pomembna so mala živa bitja, ki si jih poteptal, pomembna je plast listja in iglic, ki se je počasi, z leti spreminjala nazaj v zemljo. Potrebni so ravno tam, kjer so bili. Zdaj pa jočem, ker

so razgaljene korenine, ker je poteptano drobno gozdno cvetje ...
Kaj ni dovolj poti? Kaj ni dovolj cest, dovolj vsega za tvoje udobje? Ti pa le nadaljuješ, uničuješ, slep v svoji sebični želji, da boš prvi, najboljši, najhitrejši, najbogatejši! Prosim, sporoči vsem tistim, ki se imenujejo ljubitelji narave in gora, naj pazijo name, na Naravo, na strmine, gozdove, travnike. Naj še oni opozorijo vse tiste, ki so slepi in gluhi za moje prošnje. Kjerkoli. Takoj, danes, zdaj!"

Kaj lahko storimo?

Žalostna in dokaj pretresena ob vidnem sem se končno pognala na označeno planinsko pot in si oddahnila. Začutila sem, da na označeni stezi ne bom slišala tihe prošnje gozda, dreves, cvetja. Narave. Je sploh treba še kaj dodati? Poiskala sem dolgo vejo, ki je ležala na gozdnih tleh, in jo potegnila na rob steze, da bi bila bližnjica manj opazna. Hkrati sem se spomnila zapisa Toneta Tomšeta v poročilu markacijskega odseka PD Radovljica za leto 2004: "Poleg markiranja, porezovanja vejevja in odstranitve padlih dreves je bila na posameznih delih poti narejena tudi sanacija hodnih površin. S tem smo posamezne dele poti naredili prijetnejše in varnejše za hojo. Člani Ljubiteljev Roblekovega doma in člani Krožka za varstvo narave iz leške šole so na posameznih bližnjicah do Roblekovega in Valvasorjevega doma postavili fizične prepreke, a žal je zavest nekaterih posameznikov še na ekološko tako nizki ravni, da so vse te prepreke že v nekaj dneh odstranili in uničili."

Ali smo planinci dobro desetletje po tem zapisu kaj bolj zainteresirani za ohranitev zdravih gorskih pobočij? Ali kaj naredimo, da ne bi stopnjevali erozije? Desetletja so bila potrebna, da smo ljudje končno spoznali, da je odlaganje odpadkov v naravi nedopustno. Bo znova trajalo desetletja, da bomo doumeli, kakšno škodo povzročamo z nadelavo novih bližnjic? Tokrat bi morali skrb za to prevzeti vsi, čim prej. Seveda je treba začeti z vzgojo najmlajših. Največ pa je odvisno od nas samih, od planincev, od prijateljev gora. Kaj ni dovolj stezic? Kaj ni dovolj nadelanih gozdnih cest, razgledov, različnih dostopov na vrhove? Zakaj tako malo cenimo, kar imamo? Želim, da bi se ljubitelji narave, planinci, pohodniki, tekači in vsi drugi, ki zahajajo v naše gozdove, gore in na vrhove, zamislili, želim, da bi gledali Naravo kot svojo dnevno sobo, za katero ne dovolijo, da jo nekdo uničuje. Naj bodo bujni, zdravi gozdovi in travniki v ponos in veselje tudi našim potomcem! ●

Užitek mi je deliti zgodbe

Predstavitev stalnih sodelavcev revije

Bor Šumrada

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate (oz. kaj bi najraje počeli za preživljanje)?

Po izobrazbi sem inženir elektrotehnike, med študijem pa sem se strokovno usmeril v telekomunikacije, koder sem tudi našel službo, v kateri uživam. Preživljal bi se najraje z nečim, kar bi mi ponujalo toliko prostega časa, kot bi ga potreboval.

Kaj najraje počnete v prostem času?

V prostem času se najraje odpravim v odmaknjene predele naših gora bodisi plezat bodisi hodit. Če mi čas dopušča za sprostitev, tudi pred službo ali po službi, če ne, pa med tednom v jutranjem ali popoldanskem času najraje v okolici Ljubljane na cestno ali gorsko kolo.

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Gore mi ponujajo odklop od vsakodnevnega vrveža. Če so dnevi še tako naporni in glava polna misli, hitrejši tempo poskrbi za preusmeritev koncentracije na dihanje in korak pred menoj.

Vaš najljubši kotichek/najljubša aktivnost v gorah?

Najljubši kotichek je jutranji mir nad megleno dolino visoko v gorah, poleti

ali pozimi. Vsako aktivnost v gorah imam rad. Pred nekaj leti bi na prvo mesto postavil plezanje, danes turno smučanje.

Vaš moto v življenju je ...?

Ni samo en, je pa vsem skupno nekaj v slogu – uživati življenje in izkoristiti vsak trenutek, saj vem, da bi mi bilo na stara leta žal, če bi posedal doma.

Kako ste začeli sodelovati s Planinskim vestnikom?

Mislil, da sem že pred nekaj leti omenil Vladimirju, da bi kaj napisal za *Planinski vestnik*, iz česar se je potem razpletlo, da sodelujem še zdaj.

Zakaj radi sodelujete z našo revijo?

Ker mi je v užitek pisati in deliti zgodbe ter nasvete z ostalimi bralci. ●

Korak s poti ...

Polona Gorišek

Kozjansko je mozaična, gričevnata pokrajina, ki v sebi skriva lepote gozdov, rek, ekstenzivne kulturne krajine s polji, mejicami in visokodebelnimi sadovnjaki. Razgled seže do Velikega Kozjega.

Lesna sova v duplu bukve. Vitalnost gozda naravoslovno oko ne ocenjuje po številu ravnih smrek, ampak po ohranjenosti starih dreves z dupli, ki živalskim vrstam nudijo zavetje in možnost za razvoj novih generacij.

Po čem hodimo in plezamo?

Gradiška Tura

Jernej Jež

Vipava (Gradiška Tura) je plezališče na zahodnih obronkih Nanosa nad vasjo Gradišče v Vipavski dolini. Med športnimi plezalcji je priljubljeno zlasti v hladnejših mesecih, saj zaradi svoje sončne in zavetrne lege omogoča prstnim blazinicam prijetne razmere. Čez strmo steno je speljana tudi dobro poznana in obiskana zelo zahtevna zavarovana pot, ki vodi na Gradiško Turo, 793 m.

Visoke navpične stene na prvi pogled niso nič posebnega, saj je v Sloveniji mnogo (celo daleč največ) plezališč v apnencu. Kljub temu imajo skladi apnenca posebno lego in pestro geološko zgodovino. Ta se je začela pred približno 80 milijoni let v obdobju krede, zadnjem geološkem obdobju, v katerem so živeli dinosavri. Apnenci so se usedali v plitvem in toplém morju, v zelo podobnih razmerah, kakršne so danes na Bahamih. Na morskotno dno se je odlagalo karbonatno blato, pomešano s številnimi ostanki lupinic takrat živčih morskih organizmov, ki so danes ohranjeni kot fosili. Odloženi morski sediment se je postopno strdil v apnenec. Kamnina se danes pojavlja v jasno izraženih plasteh, debelih od nekaj deset centimetrov do več kot en meter. Na njihov nastanek je vplivalo odlaganje različno debelih zrn, prekinitve odlaganja ter pretakanje vode skozi v kasnejših procesih strjevanja.

S tem se geološka zgodba apnencev na tem območju še ni končala. Skozi kasnejše burne tektonske procese pred 40 do 20 milijoni let so se te kamnine stiskale, gubale, prelamljale, dvigale in postopno narivale druga preko druge. Tektonsko stiskanje ozemlja je

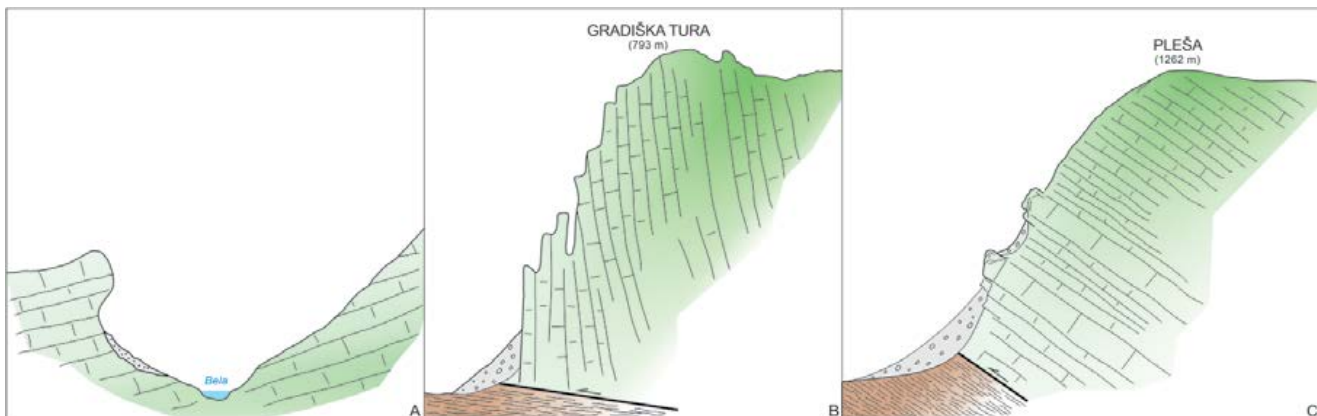

bilo povezano s pomikanjem Afriške plošče proti Evropski, kar se dogaja še danes, vendar manj intenzivno. Apnenci Nanosa so bili ob tem porinjeni za več 10 kilometrov proti jugozahodu in so pristali v današnji legi na mehkejših flišnih kamninah Vipavske doline. Po vseh procesih gubanja, dviganja in prevračanja je apnenec ostal v plezalcem zanimivi legi ravno na območju med Gradiško in Šentviško Turo, 963 m. Tu so plasti navpične (prvotno so bile horizontalne), pri čemer plošče, ki gledajo proti dolini, predstavljajo zgornje in mlajše plasti. V smeri proti Pleši (Razdrtemu) so plasti apnenca celo povsem prevrnjene (spodaj mlajše, zgoraj starejše), medtem ko plasti v smeri Vrhpolja in plezališča Vipavska Bela vpadajo položno vzporedno s pobočji. Za nadelavo plezalnih smeri so zaželeno primerno razčlenjene, navpične ali previsne stene. Te so v apnencih posledica različnih naravnih procesov, ki oblikujejo kamnino. Nastanejo lahko kot posledica vrezovanja reke (primer soteske v plezališču Vipavska Bela), prelomne ploskve, ki

Plezanje v gladkih ploščah Gradiške Ture. Če bi kamnino in plezalca postavili v položaj, kakršnega je imela kamnina v času svojega nastajanja, bi se plezalec plazil po morskem dnu. Foto: B. Rosa

odreže in zamakne kamnino (plezališče na ploskvi preloma je Retovje pri Vrhniku), kombinacije tektonskih in kraških procesov raztapljanja kamnine (na primer Osp ali Mišja peč), redkeje pa stene določajo vertikalne plasti kamnine, kot je opisani primer Gradiške Ture. ●

Skica položaja apnenčevih plasti na zahodnem in južnem obrobju Nanosa
A) Blag vpad plasti na območju plezališča Vipavska Bela nad Vrhpoljem
B) Vertikalne plasti apnenca na območju plezališča Vipava (Gradiška Tura)
C) Prevrnjene plasti apnenca med Plešo in Razdrtem (spodaj mlajše, na vrhu starejše plasti). V rjavi barvi spodaj so prikazane flišne kamnine.

V hribe po dalmatinsko

Prebujajoča se dalmatinska Trnuljčica

Jasmina Peklar

Pika na i lanskega leta je bilo dopustovanje na prečudovitem hrvaškem otoku, ki se je v juniju pokazal v vsej svoji naravni lepoti. Arhipelag Lastovo je štirinajsti največji hrvaški otok, sestavljen iz 46 otokov in čeri. Istoimenski glavni otok arhipelaga je velik približno 47 km² in je bil glavni cilj našega potepa. V dobrih šestih dneh bivanja v edinem hotelu na otoku smo spoznali in prehodili dobre tri četrtine otoka, izkoristili prosti čas ter uživali v mirnih zalivčkih v borovih sencah.

Na otoku je naseljenih okrog 800 prebivalcev, ki se v večini ukvarjajo z ribolovom in vinogradništvom, turizem pa se šele razvija. Domačini v večjih obalnih mestih, Pasadur, Skrivena Luka, Zaklopatica, oddajajo apartmaje in ponujajo turistom svoje domače izdelke (olivno olje, rakija, slaniki, domače vino, razne marmelade). Otok je poleg Mljeta najbolj gozdnat hrvaški otok in ta zelena barva je na nas delovala zelo umirjeno, saj smo vsi uživali v objemu gozdov, po katerih smo se sprehajali, ter v zavetju senc, ki so jih nudili stoletni

borovci in druga drevesa. Pozimi pa na otoku vlada zatišje.

Bil je junijski ponedeljek, ko smo se odpravili na pot do Splita, kjer smo do odhoda trajekta imeli še nekaj prostega časa za sprehod po mestu. Ob odhodu iz luke je trajekt spremljalo veliko galebov, ki so se sčasoma porazgubili, potniki pa smo nato uživali ob pogledih na otoke, ki smo jih obpluli. Mračilo se je, ko smo se z vmesnim postankom ustavili v Veli luki, v temi pa je trajekt mirno priplul v lastovsko luko Ubli. Ob prihodu na otok nismo videli lepot, ki so nas mamile v svoj objem, smo pa bili navdušeni nad vonjavami mediteranskega grmovja, rož, borovcev in lip ter toplim ozračjem, ki nas je obkrožalo. Vse ostalo smo prepustili dnem, ki so sledili.

Najstarejša cerkva svetega Luke na otoku iz 11. stoletja Foto: Jasmina Peklar

Hotel Solitudo na severozahodni obali v kraju Pasadur je z mostičkom povezan s sosednjim otokom Prežba. Pred hotelom se nahaja zaliv Vejo Lago, ki je raj za jadralce, saj so bili skoraj vsi privezi že v času našega bivanja zasedeni. Pred vhodom v zaliv je otok Svetega Rafaela, na katerem so še vidni ostanki istoimenske cerkvice. Ta otok smo si plavalci vzeli za svoj vsakodnevni cilj, kar je po prehojenih trasah zelo ugajalo pregretim telesom.

Planinske poti po glavnem otoku in po otoku Prežba so lepo urejene in dobro markirane. Že prvi dan našega potepa smo se izpred hotela odpravili proti zaselku Prehodišče in proti čudoviti plaži Kručica, od tam pa do razglednega vrha Sozanj, ki s svoje nadmorske višine 231 metrov ponuja razglede vse tja do črnogorskih gora, velebitskih vrhov, pogled na celoten otok in otočke ter nebeško modrino neba in morja. Pot do hotela nas je vodila mimo cerkvice Svetega Luke, ki je bila zgrajena v 11. stoletju ob t. i. Stari poti, ki povezuje največji mesti otoka – Lastovo in Ubli. Naslednji dan smo se odpravili raziskovat otok Prežba. Že v Jurjevi luki smo naleteli na propadajoče vojaške objekte in cerkvico Svetega Juraja. V času SFRJ

sta bila Lastovo in Vis za turiste zaprta, saj je bilo vse urejeno oziroma podrejeno vojaško-pomorskim potrebam in po celotnih otokih so bile postavljene baze. Najvišji vrh otoka, 164 metrov visok Jurjev vrh, ponuja pogled proti ostalim otokom arhipelaga: Mrčara, Vlačnik in Bratin, na sam otok Lastovo in proti celini. Do hotela smo se nato vrnili po drugi, prav tako markirani poti. Ker meni še ni bilo dovolj hoje za ta dan, se nas je trojica odpravila peš do pristanišča Ubli. Ni nam bila dovolj pot oziroma cesta, ki je lepo speljana ob morju, ampak smo se do mesta sprehodili čez hrib. Na poti je mrgolelo martinčkov, kuščarjev in pajkov, tako da sem si resnično oddahnila od strahu, ko smo prišle do Ublija, da vmes ne bi naletele še na kakšnega drugega plazilca. Mesto se ponaša z baziliko Svetega Petra, ki je bila postavljena v obdobju med 5. in 6. stoletjem, do hotela pa smo se nato počasi, lahkotno, vedro in nasmejano sprehodile ob obali, ki ti v tistih treh kilometrih jemlje dih ob pogledih na čudovite zalivčke, otočke in nebeško barvo morja.

O tem, da bomo osvojili najvišji vrh otoka, 417 metrov visok Hum, nismo dvomili. Na pot smo se podali iz kraja

Ubli-Vino polje, po markirani poti, ki se malce višje odcepi levo proti Lastovu, mi smo pa nadaljevali proti vrhu. Kot vsak osvojen vrh, nas je tudi ta fascinal s svojim razgledom, ki sega vse tja do Palagruže, Mljeta, Pelješca, Korčule, Visa ... Pot do vrha je lepo speljana, ob poti se na nekaterih mestih prav lepo vidi mesto Lastovo. Na samem vrhu je postavljen kamen, ki obeležuje najvišji vrh, zraven pa stoji cerkva Svetega Juraja. Ob poti sestopa smo zaobšli še dva vrhova – Veji greben (416 m) in Pleševo brdo (415 m), ustavili pa smo se na slikoviti razgledni ploščadi, kjer pristajajo helikopterji in od koder se prelepo vidi Skrivena Luka z rtom Struga, ki je bil naš cilj prihodnjega dne. Za izhodišče poti do Skrivena Luke in svetilnika Struga smo si izbrali markirano pot, ki je speljana skoraj iz mesta Lastovo. Pot je nekaj časa lepo tlakovana, obdajali so nas vinogradi, urejena polja, oljčni nasadi in zanimive skalnate tvorbe. Ob prihodu v Skriveno Luko smo se sprehodili do svetilnika Struge, ki je eden od treh najstarejših svetilnikov na Jadranu, zgrajen leta 1839.

Zadnji dan našega bivanja na otoku smo raziskovali glavno mesto in obiskali zaliv Zaklopatica. Mesto leži

Pogled z vrha Sozanj na zaliv Zaklopatica in preostali otok Foto: Jasmina Peklar

v notranjosti, na severnem delu otoka. Ob sprehodu skozi mesto po slikovitih kamnitih uličicah smo videli čudovite stare družinske hiške iz obdobja med 15. in 16. stoletjem, ki so okrašene z znamenitimi lastovskimi dimniki, imenovanimi "fumari". So neobičajni, zanimivi, različnih videzov in visoki. Nad mestom se dviga Kaštel na hribu Glavica, ki danes služi kot meteorološka postaja, s katere se ponuja božanski pogled na otok. Nato pa še spust do zaliva Zaklopatica, ki me je bolj fascinal, ko sem ga opazovala in občudovala z osvojenih vrhov. Enako lahko trdim za Skriveno Luko, a to je prepuščeno subjektivnim presojam.

Zadnji jutranji skok v osvežujoče, mirno morje in plavanje do otoka Svetega Rafaela, zadnji sprehod do pristanišča. Vkrcanje. Cmok v grlu. Tišina, mirnost otoka, pomirjajoče barve ostajajo za nami. Čez nekaj ur – spet v realnosti. Čarobnost otoka, ki nam ga je vodnik Renato skušal približati na najbolj pristen način, bo zagotovo ostala v vsakem izmed udeležencev. ●

Imam celiakijo. Kaj lahko pri vas pojem?

S sodelovanjem do zadovoljnega gosta

Alenka Pipan

Slovensko društvo za celiakijo v maju obeležuje mednarodni dan celiakije. Ker je raznovrstna prehrana pomembna tudi za planince s celiakijo, sem se odločila, da opišem svoje izkušnje. Z ozaveščanjem in opozarjanjem na naše težave lahko izboljšamo ponudbo planinskih postojank, saj celiakija danes ni več tako nepoznana in redka bolezen, čeprav prizadene enega oz. dva na sto ljudi, tako da je razširjenost celiakije eno- do dvoodstotna.

Celiakija je trajna preobčutljivost na gluten, lepljivo beljakovino, ki jo najdemo v različnih vrstah žit, kot so pšenica, rž, ječmen, pira, kamut. Če ljudje s tako genetsko nagnjenostjo zaužijejo živilo z glutenom, četudi le v sledovih, pride do neustrezne imunske reakcije v črevesju. Gluten povzroči okvaro sluznice tankega črevesa, kar vodi do motnje v absorpciji hrane in zmanjšane funkcije črevesa. S strogo brezglutensko dieto, ki je edino zdravilo, se zdravstveno stanje bolnika s celiakijo izboljša, tako da začne pridobivati pri teži, krvna slika se normalizira in prizadeta sluznica

se ne razlikuje več od zdrave. Celiakija je bolezen, s katero lahko bolnik živi kakovostno življenje, a le s strogo dieto brez glutena, ki ni tako preprosta, kot se zdi na prvi pogled, saj je v živilih veliko skritega glutena. Že najmanjša količina je škodljiva, saj lahko na dolgi rok pride do ponovne prizadetosti črevesne sluznice in drugih resnejših zdravstvenih zapletov (celo v maligne bolezni prebavil). Zato je pomembno, da so pri izbiri in uživanju živil previdni. Na policah bolje založenih trgovin so posebni izdelki, ki so označeni z napisom brez glutena in/ali s simbolom prečrtanega klasa, kar olajša nakup. Problem se pojavi pri izdelkih, ki niso deklarirani kot brez glutena, in prav tu postane pomembna vloga Slovenskega društva za celiakijo, ki povezuje in izobražuje bolnike ter jim pomaga. Kot bolnica s celiakijo se moram zanašati na lastno iznajdljivost pri načrtovanju planinskih izletov. Jesenske ture, ko je večina planinskih koč zaprta, niso nobena ovira, saj se da marsikaj pogreti na priročnem kuhalniku. Odsvetujem instantne juhe in druge pripravke, za pripravo katerih

je potrebna večja količina vode, razen če bi se radi preizkusili v vlogi šerp. Ko se v poletnem času odločimo, da bomo v hribih preživeli več kot le eno noč, pri načrtovanju poti že vnaprej premislimo, kje bomo prespali, in navežemo stik z oskrbniki planinskih koč. Po večini so prilagodljivi, saj se zavedajo, da človek ne more živeti le od kuhane kranjske klobase in jajc na oko, čeprav ni z njimi prav nič narobe, a tri dni zapored ... hm. Naša prehrana

1 Članice in člani Slovenskega društva za celiakijo, Podružnica za Gorenjsko, ki se je udeležila planinskega izleta na Valvasorjev dom pod Stolom.

Foto: Jernej Mubi

2 Kuhanje toplega obroka brez glutena ob koči na Planini pri Jezeru v času, ko planinske postojanke že zaprejo svoja vrata. Foto: Alenka Pipan

3 Osebe Valvasorjevega dneva je ob obeležitvi mednarodnega dneva celiakije pripravilo okusno obaro brez moke, ki je primerna za vse, ki so alergični na gluten ali boleajo za celiakijo. Foto: Jernej Mubi

naj bo raznolika, kljub dieti. V skrbi za svoje zdravje oskrbnike opozorim ne le na sestavine, ampak tudi na pripravo obroka brez glutena, saj na primer kuhalnica za pripravo brezglutenskega obroka ne sme priti v stik z jedjo, ki vsebuje gluten.

Moram priznati, da sem pogosto dobila kurjo polt zaradi vegetarijancev, veganov in drugih sledilcev (oprostite izrazu) prehranskim modnim muham, kamor v zadnjem času sodi tudi dieta brez glutena; ti po časopisih in vsepovsod razglabljajo, kako je njihova odločitev glede prehranjevalnih navad *oh in sploh* zdrava. Z vsem spoštovanjem, a to je njihova odločitev. Ali imam kot bolnica s celiakijo izbiro? Nimam, če nočem tvegati prebavnih in drugih težav, ki lahko zaradi takšnih in drugačnih prekrškov vodijo

v resnejše zdravstvene zaplete. Še bolj tragikomično situacijo sem doživela, ko je nekdo v eni izmed planinskih koč spraševal, ali je jota brez moke. Kako sem zastrigla z ušesi, *opa*, še nekdo s celiakijo, a doživela hladen tuš, ker jote z moko ne jé, ker mu okus ni všeč. Me bo po takem gostu oskrbnik jemal resno, da ne smem zaužiti niti ščepca glutena? Ja, potrebno je biti previden, saj sodobnega človeka pestijo takšne in drugačne težave. Med nami so tudi ljudje, ki nimajo potrjene celiakije, a jim hrana, ki vsebuje gluten, povzroča hude težave. Še dobro, da so oskrbniki že toliko ozavešeni, da vse pogostejše na svoje jedilnike uvrščajo raznovrstne jedi in tako poskrbijo za izbirčneže po lastni volji in izbirčneže, ki jim je mati narava prepovedala uživati gluten.

Eno izmed boljših izkušenj sem doživela na Valvasorjevem domu pod Stolom, kamor redno zahajam, zato sem vedela, da bo ta planinska postojanka odlična izbira za praznovanje mednarodnega dneva celiakije. Gorenjska podružnica Slovenskega društva za celiakijo, ki je bila ustanovljena leta 2002, je ob tej priložnosti organizirala pohodniški izlet z brezglutensko malico. Planinski pohod je bil primeren tudi za najmlajše in starejše, med njimi nihče ni izbral vožnje do cilja z avtomobilom. Večina se nas je odpravila po lahki označeni poti skozi gozd, nekateri pa so cilj dosegli s kolesi. Oskrbnik Aleš Štefe je prisluhnil potrebam bolnikov s celiakijo in nam pripravil slastno obaro brez glutena. Po kosilu smo se udeleženci pohoda posladkali z brezglutenskimi slaščicami in si izmenjali recepte, saj smo gorenjski bolniki s celiakijo aktivni tako na izobraževalnem kot kuharskem področju. Vsi, ki bi se nam pridružili ali navezali stik, nam lahko pišete na elektronski naslov gorenjska@drustvo-celiakija.si. Pričujoči članek je nastal, da bi spodbudil bolnike s celiakijo k pogostejšemu uživanju jedi v planinskih kočah, oskrbnike planinskih koč pa k pripravi obrokov brez glutena. Brez vzajemnega odnosa bolnik – oskrbnik bomo težko ozaveščali in dosegali spremembe na področju gostinske ponudbe planinskih postojank. Ne nazadnje si vsi želimo razvijati svoje brbončice, tudi tisti, ki nam je bolezen preprečila brezskrbno prehranjevanje. Za konec še enkrat hvala vsem, ki se trudite, da planinci zadovoljni sestopamo v dolino. 🍷

Pohodniški nahrbtniki.

Pripravljene na avanturo.

Na voljo v: Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica), Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin), Trgovina Rossi Sport (Celje), Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec), Trgovina Elan (Begunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

www.factorystore.si

Opojna belina

Golica

Tatjana Cvetko

Ze cel mesec me vreme in druge obveznosti zadržujejo v dolini. Spet prihaja konec tedna, a vremenska napoved je slaba. Brskam po spletu: Slavnik, Vremščica – dež. Julijci – dež. Kališče, Jakob, Krvavec – dež. Karavanke – hopla, tukaj *vremenko* ni narisal dežnih kapelj. Poiščem Golico in še nekajkrat preverim vremensko napoved zanjo in planine pod njo. Naj bi bilo suho od osmih zjutraj do poznega popoldneva.

Ko se odpeljeva naslednje jutro ob osmih izpred moje hiše, še vedno rosi. A verjamem, da naju čaka izmenično oblačen in sončen dan. Zapeljeva se do Doma Pristava v Javorniškem Rovtu. Dom z vklesano letnico 1641 je nekdanja Zoisova pristava. Oskrbnica nama prijazno razloži, kje je prava pot proti Golici oziroma Planini pod Golico. Sproti bova izbirali pot in prilagajali cilj vremenu, se odločiva. Stopava po mokrih, svetlečih stezicah skozi Zoisov park. Obkroža naju gozd, redko se pokaže na desni še delno zasnežena Struška. Slišiva le številne potočke in jutranje ptičje petje. Nosnice zaznajo opojen vonj, skreneva s poti na travnik nad njo. O Bog, posut je s tisoči in tisoči belih, v rahlem vetru zibajočih narcis – ključavnic. Omamno dišijo. Tiho stopava, skoraj po prstih, da ne zmotiva njihovega jutranjega pozibanja. Nadaljujeva po cesti, senožeti ostanejo za nama, ob poti lahko občudujeva kalužnice, više pa je veliko lapuha s še zaprtimi

cvetovi. Oblaki se razkadijo, razgrnem zemljevid Karavank, pregledam vrisane planinske poti in s prijateljico potrdiva, da bova nadaljevali po sicer neoznačeni poti proti Pustemu rovtu. Na njegovem spodnjem delu stopiva hitreje, kot sva si mislili. Še z večjim veseljem nadaljujeva do sedla Kočna in naprej po prečni poti proti Koči na Golici. Trave tu niso več zelene, vse so še poležane od snega, suhe, rjave, skoraj mrtve na pogled. Le beli in rdeči telohi prebadajo njihov plašč in poživljajo široka pobočja. Tu in tam še leži trd sneg, pomešan s šopi trave in peskom, ostanki plazov. Zagledava kočo, ki je od daleč videti kot majhna hiška na robu pobočja. Ko prideva bliže, se tudi kočica poveča. Privoščiva si čaj in kavo, napišem nekaj razglednic svojim ljubim: svojemu dragemu stricu v Koper in dvema prijateljicama. Na ta način, s pozdravi s potepanj, ohranjamo stik, prijateljstvo, se neslišno pogovarjamo. In čeprav jim pišem z vsake svoje ture, si imamo še toliko povedati. Srebam *kofetek*, pišem, strmim v daljave. Kepo še doseže sonce in zato tudi moj pogled, Julijci so zaviti v oblake. Kako zelo sem srečna v objemu gora! Kot da z nadmorsko višino naraste tudi moja življenjska moč.

In že stopava proti vrhu. Vem, da ni daleč. Hitiva. Na vrhu se oblečeva, saj močno piha. Razgled naju preseneti. Vrbsko jezero, Drava, Beljak. Pred tednom dni sem se vozila prav po teh cestah, ko sem

Travnik je posut s tisoči in tisoči belih, v rahlem vetru zibajočih narcis – ključavnic.
Foto: Tatjana Cvetko

vnuka peljala nazaj v njegov trenutni dom, v Linz. Stečem po grebenu do konca, oči pregledajo steze, ki vodijo na Kepo. V obratni smeri se za dolgim grebenom bohota Struška, Stol pa le slutim v daljavi. Na nebu veter vrtinči svetle oblake, tu in tam izza njih pokuka sonce in že je čutiti njegovo moč. Seveda, maj je!

Vračava se po grebenu. Po njem so še postavljeni obmejni kamni, avstrijska stran pobočja je še temno rjava, z nekaj zaplatami snega, naša stran pa je tu pod vrhom na soncu močno zelena in nekaj centimetrov dolgi lističi bodejo iz trave – tudi tukaj bo kmalu belo zacvetelo in zadišalo. Previdno stopava, pot je še mokra. A sedlo Kočna doseževa hitro, sonce naju greje in na Pustem rovtu domačin potrdi najino domnevo, da je po levi strani še ena pot navzdol, bližnjica proti Javorniškem Rovtu. Molče stopava, ptice so glasnejše od naju – morda pa one slišijo utripanje najinih srečnih src? Po šestih urah hoje sva spet na belih, cvetočih senožetih. Hvaležni za dan, ki nama je podaril več, kot sva si upali verjeti. Dom Pristava vabi, a tokrat se mu molče zahvaliva in se odpeljeva, polni sonca, zvokov in vonjev rahlo utrujeni ... domov. ●

Od nas je v morje šla še Soča ...

Naravni rezervat Izliv Soče

Aleš Nosan

Devinske pečine v daljavi so bile skalno obzorje in stebri sončne luči so se pogrezali v barve.

Rdeče rastline v mokriščih so svetile kakor vresje, kakor večerno sonce, ko zaide v puščavi.

Nebo mojega dne je bilo že prazno, temnomodro in globoko.

Mimo nas je šla še Soča, v dolgi vrsti, kakor bi se zelena kača počasi zvijala po belem pesku. Črna v daljavi, polna čudnega, temnega časa, zelena ob naših neskončnih korakih. Šla je v morje, prazno, temnomodro in globoko.

Kaj vse smo videli v tem parku, še enem rezervatu, ptičjem, kakor vedno ob izlivih sladkega vodovja? Hodili smo ves dan po ravnini, ki je bila vsa polna, vsa ugreznjena v oči dolgega, vetrovnega novembrskega sonca, ki se je kakor jata svetlih galebov valilo z neba in padalo k nam. Z nami je bil prostor, velika svoboda, lepote praznine. Šla je Soča, počasi, šle so zaplate gozda s suhimi travniki, na katerih je bilo tako prijetno sedeti.

Popoldne smo hodili na jug, z desne, iznad Soče, se je vrtinčila že nizka toplota, in poslušali smo, kako dihajo peščene ledine. Armada ptic je križarila po sladkovodnem močvirju, kjer se je mešalo raznobarvno vodovje. Z lesenih opazovalnic smo jih gledali, pobrežnike in vodne ptice, mehke in lepe kot na odličnem fotografskem papirju. Nekaj zimskega, golega je bilo v tej naravi, mirno, lepo in prijazno je potovala dežela okoli naših oči in teles.

Ko smo zlezli na ozek nasip, je samo še trak večne in neznanske poti med slanim in sladkim vodovjem drdral proti cilju. Ta zemlja je drsela v mnogoličnih valovih kot Soča proti enemu cilju. Trstičja so rasla vse bolj na gosto, rumena v padajoči svetlobi, vse bolj je bila tu zemlja peščenih otočkov, muljastih tal in platojev ob morju. Med potjo so zveneli pokrajinski motivi in drug za drugim povedali svoje. Lene zatoke, modre kot globine veselja, ki so srkali kopnine proti sebi, je požiralo morje. Bili so ustvarjeni za hrepenenje in lepoto.

In jezerca ... Njihov obraz je kot nekaj svetlejšega in bogatejšega žarel med močvirnimi travniki, obrnjenimi, zdaj ko je naraščala plima, proti italijanskemu morju. Bila je ustvarjena, Soča, reka Slovenov, in njeno vedenje je bilo kakor kraj: ta kraj je bila Isola Cona, krajinski park, kamor smo prišli skozi Monfalcone, Tržič, sledeč sivim smerokazom na sivem cestišču, vedno naprej, samo proti Gradežu, naprej na zahod.

Vse je bilo tiho, tako zelo tiho, da se niso slišali ptičji glasovi, ki so peli v sozvočju

obstajalo tam. Ležala je zamišljena tišina, neznansko zapuščena, noseč prerokbo o zimi. Pa vendar, ta pokrajina je bila tako polna velikih skrivnosti. Še malo smo poskusili morje, ki je čutilo preveč mrzle tokove iz ustja reke gorskih vrhov, ki je nekaj metrov desno od kopnine počasi in skoraj nevidno svoje poslednje korake pretakala v veliko praznino. Šla je, polna skrivnih trenutkov naših življenj.

Brali smo na zemljevidu imena krajev, ta lepa imena, imena lepih krajev: Canale Quarantia, Marinetta, La Cona, Fiume

Beli kamarški konji, divji in svobodni, so umirjeno stopali po močvirnih poteh.

Foto: Aleš Nosan

s tišino, najlepšim ustvarjalcem miru. Šli smo torej peš po tej poti, ko je zlezla na ozek nasip, po Mezzo Coni in Coni, po razpotegnjenih tleh vse do Punta Spigole. Iz nikamor v nikjer. Tam, na Punti Spigoli, kljunastem rtu, je zmanjkalo kopnega, plitvo morje je drobilo obalo, vse je ležalo pod okostnjaki lesa, bleščeča luč je sijala.

Zaspana sta bil jesenski mrč in toplota. Na videz zelo daleč in v osamelosti je vse

Isonzo in rti, kanali, vse peščine in travišča. In punte, vse punte: Punta Barene, Punta del Becco, Punta Spigolo ... Vsi lepi kraji.

Na vrnitvi v svetlobi večera je indijansko rdela zarja zahoda. Beli kamarški konji, divji in svobodni, so umirjeno stopali po močvirnih poteh. Naši otroci so se igrali na pesku, plima je grizla v peščene gradove. Aj, Isola Cona, ornitološko nebo ...

Bila je otok narave, Cona, naš otok, kjer se je poslavljala reka Slovenov, in večer je vstopil v rečne valove. Odpeljali smo se že v mraku, ko je bilo naših ur konec, in luč Cone je vse življenje svetila v naših očeh. ●

Vedno dobra izbira

Planina Dolga njiva in Plešivec

Mojca Stritar Kučuk

zlet na odmaknjeni vzhodni konec Košute skoraj ne more zgrešiti. Kratek vzpon skozi gozd nas privede do travnate planšarije pod strmim grebenom. Tu je za vsakogar nekaj, za odrasle dobra domača hrana in pijača, za naraščaj pa bogat nabor domačih živali, od krav in puišov do perjadi in oslov. Nekoliko višje se dolina prijazno izteče na široki uravnavi s potokom, nekaj balvani, živalmi na paši ter obilico položnega travnatega terena za tekanje, raziskovanje ali poležavanje in crkljanje. Če najmlajši s spremstvom počakajo tam, lahko zagnani odrasli gorniške ambicije potešijo s hitrim skokom na Tolsto Košuto. Za vse pa je primerno nadaljevanje po neoznačeni, toda lahko sledljivi poti vzdolž ruševnatega grebena na Plešivec, s katerega imamo greben Košute kot na dlani. ●

Pod Košuto je dovolj položnega travnatega terena za tekanje in raziskovanje.

Foto: Mojca Stritar Kučuk

informacije

Višina: Planina Spodnja Dolga njiva, 1400 m, in Plešivec, 1801 m

Višinska razlika: 150 m (planina), 550 m
Izhodišče: Parkirišče pri majhnem kamnolomu, 1250 m.

WGS84: 46,4346°N, 14,4083°E

Iz osrednje Slovenije se peljemo proti Ljubljani, pred bencinsko črpalko v Trziču zavijemo desno in skozi center Trziča, Dovžanovo sotesko in Jelendol po makadamski cesti do Medvodja. Tam zavijemo levo (Dolga njiva, Košutnikov turn) po dobri gozdni cesti do križišča pri Košutniku, 1082 m, tu pa desno in še nekaj kilometrov po nekoliko slabši cesti do izhodišča.

Koča: Planšarija na planini Spodnja Dolga njiva, ok. 1400 m.

Časi: Izhodišče–planina Spodnja Dolga njiva 30 min

Planina Spodnja Dolga njiva–konec doline 30 min

Konec doline–Plešivec 30 min

Sestop 1 h

Skupaj 3 h

Sezona in nevarnosti: Kopni letni časi. V močnem vetru ali megli je za otroke sedveda neprimerno. Če bodo otroci raziskovali potok, računajmo na rezervna oblačila. Previdno pri srečanjih z živalmi!

Vodnik: Klemen Janša: *Karavanke*. PZS, 2010.

Zemljevid: *Karavanke – osrednji del*, PZS, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča gremo za tablam po kolovozu, ki se usmeri levo nad cesto. Prečkamo potok in pridemo v gozdno dolino. Tu gremo lahko po strmejših bližnjicah naravnost navzgor ali naokrog desno v širokem loku po kolovozu, ki nas pripelje levo na travnike. Tam se obrnemo desno do planšarije na planini Spodnja Dolga njiva.

Tu lahko izlet končamo, lahko pa nadaljujemo po široki poti po dolini navzgor. Skozi kratek gozd pridemo na pašnike planine Zgornja Dolga njiva, 1580 m, (tu ni koč), ki kar kličejo

po postanku in raziskovanju.

Če nam še to ni dovolj, zavijemo desno in poiščemo neoznačeno stezo po ruševnatem grebenu (začne se pri mejnem kamnu št. 13), ki nas pripelje na vrh Plešivca. Ta del je ponekod nekoliko strmejši, zaradi korenin, ki jih je treba prestopati, pa otroke, ki še niso popolnoma samostojni pri hoji, raje nesimo.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Dodatek za odrasle: Z Zgornje Dolge njive je slabih 500 metrov vzpona po neoznačeni poti prek strmih trav na Tolsto Košuto, 2055 m, najvzhodnejši dvatisočak v grebenu Košute.

V opisih izletov z najmlajšimi ni podatka o zahtevnosti, saj je samoumevno, da izbiramo najlažje poti. Če je kje drugače, je na to posebej opozorjeno. Navedeni časi veljajo za odraslega hodca s povprečno kondicijo, hitrost svoje družine pa si preračunajte sami.

Varovati ali preganjati?

Dušan Klenovšek

V naravnem okolju, v katerega človek le zmerno (trajnostno) posega, se rastlinske in živalske vrste uspejo ohranjati tudi na daljše časovno obdobje brez potrebe po človekovem ukrepanju. Žal je vse preveč predelov, kjer zaradi pretiranih in nepremišljenih človeških posegov prihaja do rušenja naravnega ravnotežja. Zato mnoge vrste postanejo vse redkejše, druge pa se lahko tudi pretirano namnože. Med zadnjimi so lahko domorodne vrste ali pa prišleki z drugih koncev sveta. Niti ni tako redek primer, da isto vrsto nekje ohranjamo, drugje pa celo preganjamo.

Mali hrastov kozliček ali Scopolijev kozliček (*Cerambyx scopolii*) je tovrsten primer. Pri nas je na rdečem seznamu ogroženih vrst in zavarovan, v Severni Ameriki pa invazivna vrsta, zaradi katere lahko nastaja celo gospodarska škoda. Za slovenski narod ima ta vrsta dodaten pomen zaradi poimenovanja po Scopoliju, ki je bil rudniški zdravnik v Idriji (1754–1769). Velja za prvega velikega naravoslovca, ki je deloval na Slovenskem. Njegova dela, med katerimi sta *Flora carniolica* (1760, temelj našega rastlinoslovja) in *Entomologica carniolica* (1763, prva monografija o žuželkah našega ozemlja), imajo še danes veliko znanstveno vrednost.

Zaradi vseh njegovih zaslug so mnogi kasnejši raziskovalci novo odkrite vrste poimenovali po njem. Ena takih vrst je že omenjeni Scopolijev kozliček.

V Sloveniji velja za pogosto vrsto listnatih gozdov gričevja in hribov. Črno obarvane odrasle hrošče vidimo podnevi od maja do začetka julija predvsem na cvetočih grmovnicah (kloček, bezeg, glog ...) in zeleh (kobulnice, rožnice ...), kjer se hranijo. Žal jih velikokrat vidimo tudi na hlohah gozdnih deponij. Obilica mrtvega, še ne trohnečega lesa jim daje lažno upanje, da so tu za njihove potomce idealni pogoji za razvoj. Ličinke se namreč dve do tri leta hranijo prav z vrstnim lesom mnogih drevesnih vrst (gaber, lipa, brest, hrast, kostanj ...). V gozdnem prostoru se na ležeče hlode tako odloži večina zaroda, ki potem žalostno konča na žagi ali v kurilnici. S pravočasnim

odstranjevanjem posekanega lesa iz gozda lahko vsak lastnik ali izvajalec sečnje veliko prispeva k ohranjanju tako Scopolijevega kozlička kot še nekaterih drugih vrst hroščev, ki imajo podoben življenjski cikel. Da so deponije hlohovine tako dobro obiskane (sam sem v tem letu na eni deponiji opazoval tudi prek trideset osebkov), je krivo tudi pretirano odstranjevanje suhe lesne biomase iz gozdnega prostora. Pri nas torej zavarovana vrsta, brskanje po spletnih straneh pa hitro pokaže, da je v Severni Ameriki invazivna vrsta. Še en podatek več o negativnem vplivu globalizacije, transporta in trgovanja. Zaradi invazivnih vrst iz Severne Amerike in Azije (večina "naših" invazivnih vrst je od tam) ne trpi samo evropska narava, tudi obratni primeri niso tako redki. Človeška želja po posedovanju vrst, hrane in drugih

Scopolijeva kozlička (*Cerambyx scopolii*) v Bistrem Grabnu, Kozje
Foto: Dušan Klenovšek

dobrin iz drugih krajev ima mnogokrat tudi temno plat. Če mi vlagamo trud (in denar) za ohranjanje Scopolijevega kozlička, pa se lahko zgodi, da ga bodo morali na drugi strani luže vlagati v omejevanje njegove številčnosti. Iz tujih krajev zato raje nosimo lepe vtise ter njihove digitalizirane podobe. ●

Vira:
Brelj S., Drovenik B., Pirnat A.: *Gradivo za javno hroščev (Coleoptera) Slovenije*. Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana: 2006.
https://en.wikipedia.org/wiki/Cerambyx_scopolii.

Očitno je jadikovanje glede vremena obrodilo sadove, kajti v preteklih mesecih se je veliko plezalo. Pravzaprav ogromno in za teh skromnih nekaj strani celo preveč, tako da bo marsikateri vzpon ostal pred durmi objave v *Vestniku*. Ostal samo kot zaprašeni zapis na spletni strani odseka, pozabljen in spregledan. A nič ne de, saj plezamo zaradi nas samih in dušnega miru, ne pa zaradi objav, kajne?

Bi se pa tokrat nekoliko dotaknil etike med našo *bando* bratov v orožju. Ko sem še kot mali *gringo* sedel na predavanjih alpinistične šole, sem se naučil, da je prosti vzpon samo tisti, ko plezalec pleza brez tehničnih pomagala. Slednja so namenjena izključno varovanju. Tako kot je smer ponovljena takrat, ko je preplezana v celoti. Če si pred robom stene pobegnul ven po polici, ker te je lovila noč, smeri nisi preplezal. Nisi je preplezal niti, če si se obrnil meter pred koncem. Žal. Tako je to. S tem, ko kronisti napačno povzamemo opis nekega vzpona, nehote začnemo sami sebi kopati luknjo, iz katere ni več mogoče izplezati. Ob tem pa v ožjo (alpinistično) in širšo (laično) javnost pošiljamo sporočilo, da je majčkeno prirejanje dejstev dovoljeno v imenu teh in onih višjih idealov. A tak pristop je napačen, saj načenjamo ugled alpinizma. In vsi vemo, kam v končni fazi pripelje prva razpoka v skali. Točno. Do podora v Severnem razu Male Mojstrovke. V času, ko je konkurenca za medijski prostor tako ostra in ko si vsak želi izboriti svoj košček pogače in prostora pod soncem, so

taka sporočila škodljiva za ugled alpinizma v javnosti. Čeprav po drugi strani, ali si sploh želimo alpinizem na prvih straneh časopisov? Z debelimi, mastnimi naslovi opremljeni članki o naših "herojskih" podvigih? Si res želimo biti živali v kletki pokroviteljev, nalepk, *selfijev* in druge navlake?

Pestro dogajanje v domačih stenah

V soboto, 2. julija, je Draški vrh nepričakovano dobil številni obisk. Poleg plezanja v **Spominski smeri dr. Tomaža Ažmana (400 m, VI+/V-VI)**, ki je pogosti cilj naših alpinistov, sta pajčevino z oprimkov očistila Miha Zupan (AO Tržič) in Gregor Klančar (AO Novo mesto) v **Slaparski smeri (400 m, VII-)**. Tako je Miha poravnal stari dolg izpred nekaj let, ko mu je čez najtežje mesto pomagala tehnika. Nekoliko desno, v vpadnici velike strehe pa sta Matija Volontar (AO Jesenica) in Anže Klarič (AO Ljubljana - Matica) vstopila v smer **Nebeška streha (205 + 100 m, VIII+/IX-)**. Smeli načrt je ogrožala samo vremenska napoved, ki je popoldne obljubljala nevihte. Matija je pogumno vstopil v detajl smeri, streho, in jo v drugem poskusu tudi prosto preplezal. Žal je v naslednjem raztežaju (VII+) utrujenost pustila nekaj posledic in čezenj je šlo z AO.¹ Nekaj je k temu pripomogla tudi voda, ki se je iz oblaka zlivala čez steno. Tako sta fanta kljub temu opravila prvo ponovitev smeri iz leta 2011, avtorjev Urbana Ažmana in Jurija Hladnika (oba AO Radovljica). Žal pa nista opravila tudi proste ponovitve,

¹ S pomočjo tehničnih varoval; AO pomeni, da plezalec za napredovanje uporabi varovalo, tako da se prime zanj.

kot so napačno poročali nekateri kronisti alpinističnega dogajanja. Luka Kranjc (AO Celje - Matica) in Marko Mavhar (AO Grmada Celje) sta 30. junija plezala v Križevniku, in sicer v kombinaciji smeri **Ptičja pesem in Resnikova (350 m, XI-, VI)**. Luka je smer zmoغل na pogled. Ob obisku sta še počistila bivak, odnesla smeri ter pustila nove *armaflekse*. Poskrbimo, da bivak ostane čist, ležalne podloge pa cele. Tudi Žiga Oražem (AO Kamnik) in Matej Balažic (AO TAM) sta si izbrala nekoliko manj obiskano, a bolj domačo steno. Zavila sta namreč v S steno Planjave, kjer sta želela preplezati smer **Rubin (600 m, VII)**. No, smeri sta se držala nekje do polovice, ko je zmanjkalo malček poguma za plezanje proti zajedi. Sicer bi lahko rekli, da je glede na podrtijo, ki počiva tam gor, res treba precej poguma, a pustimo to ob strani. Torej, fanta nista vrgla klina v koprive in sta začela prečiti proti desni ter tako preplezala svojo izstopno varianto, imenovano **Rubio (približno 300 m)**, v kateri težave ne sežejo preko dobre stare klasične V. stopnje. Gregor Malenšek in Neda Podergajs (oba AO Ljubljana - Matica) sta v iskanju trdnih oprimkov ter kakovostne *plezarije* zavila pod Vežico, kjer sta ponovila **Zajedo usmiljenja (200 m, VII/IV)**. Očitno je bila do njiju res usmiljena, saj ju je pričakala s suho skalo, kar za druge smeri v steni ne bi mogli reči. Dober vzpon sta v S steni Triglava opravila Tjaša Jelovčan in Janez Svolfšak (oba AO Kranj), in sicer sta preplezala **Metropolis (350 m, VIII/VII+)**. Janezu je kljub nekoliko hladnejšemu vremenu smer uspelo preplezati prosto.

Žiga Oražem (AO Kamnik) in Nejc Klemenčič (AO Tržič) sta plezala v S steni Šit, in sicer **Smer norčkov (350 m, IX+/X-)**, ki sta jo leta 1993 prva preplezala Silvo Karo in Janez Jeglič. Prvo prosto ponovitev sta 25. junija 2003 opravila Marko Lukič in Andrej Grmovšek. To je bila prva smer v naših *bregih* s tako oceno. Ob vzponu Žige in Nejca je v globino padlo kar nekaj oprimkov in pravita, da zna v prihodnosti še kateri podleči sili težnosti. Sicer pa sta pohvalila *plezarijo* in seveda kolesarski izlet v Tamar. Matic Košir (AO Jesenice) in Marija Jeglič (AO Ljubljana - Matica) sta 9. julija v Sfingi preplezala smer **Kunaver-Drašler (280 m, VII+/VI-VII)**. Dostopila sta po Skalaški in po Zlatorogovih policah. K sreči ju na dostopu do smeri ni ustavila velika količina snega, ki bo verjetno počakala vse do zime. Oba sta pohvalila lepoto smeri in se nekoliko pritožila čez kratkotrajno strmo izpostavljenost. Dva dni kasneje je pod steno stala zdaj že ustaljena naveza – Matija Volontar (AO Jesenice) in Anže Klarič (AO Ljubljana - Matica). Pri listanju vodnička se jima je pogled ustavil na Knezovi smeri **Roža vetrov (450 + 250 m, VI+)** v zahodnem delu stene. Fanta je najbolj presenetil prvi raztežaj, za katerega predlagata oceno vsaj VII+. Tudi naprej smer glede na oceno ni lahka. Na robu stene sta bila po osmih urah z opravljeno prvo ponovitvijo. Marko Mavhar in Miran Šumah (oba AO Grmada Celje) sta v Mrzli gori ponovila smer **Zadoščenje (200 m, VII, VI)**. Marko je pokomentiral, da je bil po smeri popolnoma zadoščen, mogoče celo preveč. Kaj je s tem mislil, ostaja uganka.

Marko je nekaj dni kasneje z Andrejem Grmovškom (AO Kozjak) v Triglavu preplezal **Na drugi strani časa (400 m, VIII)**. Prosti vzpon se mu je izmuznil že takoj ob vstopu v smer, ko ga je na cedilu pustil oprimek, ki je raje kot v steni ostal v njegovi roki. V Vršacu sta Matic Košir (AO Jesenice) in Nejc Marčič (AO Radovljica) preplezala **Centralno smer (350 m, VI)** z dostopom po Ceklinovi. Pohvalila sta njeno lepoto, a dodala, da gre skupaj z dostopom po Ceklinovi za dolgo in resno smer. Svojo zalogo klinov sta opeharila za dva klina, ki sta našla nov dom v poklinah Centralne smeri. V Veliki Mojstrovki sta Miha Zupan (AO Tržič) in Gregor Klančar (AO Novo mesto) preplezala **Zajedo (500 m, VI+, AO/IV-V)**, ki je precej strma, a k sreči zelo prijazna do uporabe *metuljev*. Miha pravi, da je smer po krivici zapostavljena. Matic Košir (AO Jesenice) in Nejc Marčič (AO Radovljica) sta se podala v Mlinarico, in sicer sta v Planji ponovila **Spominsko smer Metoda Grošlja (500 m, VII/VI+)**, ki sta jo prva preplezala Boris Krivic - Boro in Danilo Cedilnik - Den leta 1971. Bora verjetno bolj poznate po znamenitejši smeri JLA v Šitah. Nad njo sta bila navdušena, saj gre za zelo lepo in strmo smer z večinoma dobro skalo. Morebitni ponavljavci se bodo razveselili štirih novih klinov, ki tičijo v njej. Tjaša Jelovčan in Klemen Gerbec (oba AO Kranj) sta plezala v Sfingi, in sicer **Raz mojstranških veveric (280 m, VIII+/IV-V)**. Očitno je Tjaša letos razvila določeno afiniteto do razov in veveric. Najtežji raztežaj ji je uspelo prosto preplezati v tretjem poskusu, Klemnu pa je s tehniko uspelo priti čez v prvem. Pohvalila je

bogato opremljenost tega raztežaja s klini. V Dolgem hrbtu pa je z Miho Zupinom (AO Kranj) opravila 1. ponovitev smeri **Pot (300 + 200 m, VII+/VII-V)**, ki vstopi po Jernejem stebru ter izstopi po Trikotu. Tjaša je bila navdušena nad vrhunskimi in strmimi raztežaji. Smer je bogatejša, Tjaša pa revnejša za dva klina.

Tuja ostenja, domačih alpinistov "trening poligon"

V sklopu priprav na odpravo v Kirgizijo sta se Grega Lačen (AK Črna) in Andrej Gradišnik (AK Ravne) odpravila nad Courmayeur pod Grand Capucin, kjer sta se zagnala v znano **Bo-nattijevo smer (350 m, VIII+)**. Grega je s smerjo opravil prosto, sta se pa morala fanta potruditi, saj je z višino postajalo vedno bolj mraz, za posledek pa sta bila deležna še tuširanja zaradi talečega se snega z edine police v smeri. Govorice pravijo, da je mrzlo pivo na koči Torino prijalo tako suhemu grlu kot bolečim prstom. V Cinah pa sta svojo pripravljenost preizkušali Marija Jeglič (AO Ljubljana - Matica) in Tjaša Jelovčan (AO Kranj). Še spočiti in visoko motivirani sta se najprej spopadli z **Razom kortinskih veveric (550 m, VIII+)** v Zahodni Cini in si vrh smeri tudi uspešno segli v roke. Naslednji dan pa sta obiskali še Malo Cino in preplezali nekoliko lažjo in krajšo **Cassinovo smer (350 m, VII-)**. Očitno je bilo Tjaši tako všeč, da se je kmalu vrnila z Nejcem Pozvekom (Posavski AK) in nabrušenost forme sta preizkusila v Veliki Cini, kjer sta preplezala **Hasse-Brandler (550 m, VIII+)**, naslednji dan pa še **Gelbe Mauer** ali po naše Rumeno steno **(300 m, VIII+)**.

SUUNTO

PROGRESS BEYOND LOGIC

SUUNTO SPARTAN ULTRA

The advertisement features a man in a mountain landscape. A Suunto Spartan Ultra watch is shown in the foreground, displaying a training bar chart with four bars of increasing height (yellow, orange, red, blue) and the text 'Training 38h'.

Nove smeri na domači grudi

2. julija sta Matic Košir (AO Jesenice) in Nejc Marčič (AO Radovljica) obiskala zapostavljeno S steno Luknje peči. Dokaj zastarel vodniček za tiste konce ju je malo zavedel, tako da sta zavila nekako po svoje in počasi, a z *andohtjo* prišla do roba stene. Vmes sta sicer naletela na nekaj klinov, a po opisih, vrisih in skicah sodeč je nastala delno nova smer **Po pomoti (300 m, VI/V)**. Mladinca se vsekakor priporočata za informacije. Primož Buh (AO Črnuče) in Janez Kekec (AO Rašica) sta 9. julija v Razorjevi Šplevti preplezala novo smer in jo poimenovala **Indijanka (550 m, VI+, A1/III-V)**. Smeri, ki poteka

v stebru desno od Indijanca, sta prisodila kar visoko oceno ter jo posvetila lani preminuli članici AO Rašica Sabini Lamprecht. Ravno tako 9. julija sta v SZ steni Male Mojstrovke novo smer potegnili Matija Volontar (AO Jesenice) in Anže Klarič (AO Ljubljana - Matica). **Krokarjev ples (300 m, VII-, VI-)** poteka desno od Guruja in si na sredini izposodi njegov prehod čez strehe na polico. Višjo oceno sta smeri prisodila zaradi nekoliko majavih oprimkov na ključnem mestu. Ob tem moram zapisati, da majavost oprimkov, stopov, kakovost skale in ostale "neprijetnosti" na oceno nimajo vpliva, saj naš sistem ocenjevanja upošteva zgolj tehnične težave. Torej bi morala fanta dati oceno zgolj glede na tehnične težave. Mesec dni kasneje sta fanta ponovno udarila in v J steni Temena potegnili novo linijo, ki poteka v odlični skali, ki bi se z lahkoto kosala z najlepšimi dolomitskimi predeli. Sta pa na vstopu našla en klin starejšega datuma, zato prosita za informacije o morebitnih predhodnih vzponih.

Krokarjev ples v Mali Mojstrovki
Foto: Matija Volontar

Matija Volontar v smeri
Krokarjev ples Foto: Anže Klarič

Smer Pajek v južni steni Temena
Foto: Matija Volontar

Plezanje po počki Perestrojke
Crack Foto: Grega Lačen

Sicer sta linijo poimenovala **Pajek (500 m, VI/IV+)** in jo vsekakor priporočata. Večino varovanja se da urediti z *metulji*, tako da te od zabijanja klinov nikakor ne bo "navijalo".

Kje so naše ladje?

Luka Lindič (AO Celje - Matica) in Aleš Česen (Alpski gorniški klub) sta se vrnila iz Pakistana, kjer sta v sklopu aklimatizacije 12. julija pristopila na **Broad Peak, 8047 m**. Nato sta se usmerila proti glavnemu cilju odprave, in sicer proti **Z steni Gašerbruma IV, 7925 m**. Ker jima razmere niso dopuščale vzpona, sta se hitro prilagodila in se usmerila proti **SZ grebenu**, ki so ga 22. julija 1986 preplezali vse do glavnega vrha Greg Child, Tim Macartney in Tom Hargis. Luka in Aleš sta v slabem vremenu zaključila vzpon na severnem vrhu in se odločila za vrnitev. Opravila sta odličen poskus v zahtevni smeri, a žal jima je slabo vreme prekrizalo načrte. Iz Kirgizije sta se vrnila Grega Lačen (AK Črna) in Andrej Gradišnik (AK Ravne), ki sta v dolini Ak-Su želela opraviti prosto ponovitev znamenite **Perestrojka**

Crack (950 m, VIII+/IX-) v Pik Slesova. Tudi njiju je spremljalo bolj kislo vreme, a kljub temu sta v ozkem oknu priložnosti izkoristila jasno nebo in se že drugi dan po prihodu v bazo podala v steno. Tako sta 26. in 27. julija preplezala smer, Grega vse prosto in v vodstvu, Andrej pa v najtežjih raztežajih s pomočjo tehnike (A0).

Novice je pripravil Peter Bajec - Poli.

ŠPORTNO-
PLEZALNE
NOVICE

Bizjak in Kejžar do prve 8c+

Novembra leta 2014 je Jakob Bizjak preplezal svojo prvo 8c – The Secret v Sopoti. Od takrat je preplezal še dve smeri s tako oceno. V slabih dveh letih je 25-letni plezalec iz Rogaške Slatine svojo mejo dvignil na 8c+. To mu je uspelo v začetku junija, ko je v Kotečniku preplezal Mizo za šest. Ta linija, ki jo je leta 2011 prvi preplezal Luka Zazvonil, ima skupaj kar 70 gibov in poteka po največjem stropu

najbolj previsnega sektorja Kotečnika ter se zaključil s tehnično plato. Tudi Klemen Kejžar je to poletje preplezal svojo najtežjo smer v karieri. V Novi Bohinjski Beli, enem od svojih najbolj priljubljenih plezališč, je bil uspešen v smeri Privid (8c+). Pred tem se lahko pohvali z dvema vzponoma v smereh, ocenjenih z 8c. Klemen je postal šele peti plezalec, ki je preplezal Privid. Smer je leta 2007 prvi preplezal Klemen Bečan, za njim pa so bili v njej uspešni še Matej Sova, Domen Škofic in Gašper Pintar.

V Baratru

Žiga Debevec in Klemen Kejžar sta v italijanskem plezališču Baratro blizu slovenske meje, kjer je na majhnem prostoru v previsni steni skoncentriranih veliko težkih smeri, preplezala smer Attila (8c/c+). To je sploh prva smer te težavnostne stopnje za Debevca. Pred tem se lahko pohvali s tremi smermi z oceno 8b+, dve od katerih je preplezal v tej sezoni.

V tem plezališču se je mudil Franci Jensterle, legenda slovenskega športnega plezanja, ki je preplezal smer Bimba Yena (8c/c+), njegov dolgoletni projekt, ki ga je realiziral pri 49 letih. Smer je leta 2007 prvi preplezal Matej Sova.

Šprah do prve 8b+

Jaka Šprah je že na začetku šolskih počitnic plezal v francoskih plezališčih Verdon, Annot in Ceüse, kjer je nanizal lepo število vzponov, ocenjenih do 8a+ (z rdečo piko) in 8a (na pogled). Po vrnitvi je dobro izkoristil formo, ki jo je dvignil na še višjo raven. Najprej je v plezališču Kupljenik preplezal smer Laguna (8a+), nekaj dni kasneje je v Bitnjah vpel vrh smeri Mene iščeš

sonce (8b), za piko na i pa je v Baratru preplezal še svojo najtežjo smer do zdaj, La Supercanna (8b+).

Mia Kramp: 8a+ na pogled

Mia je v plezališču Skedenj pri Sežani preplezala smer Sex and Candy (8a+). Za tekmovalko, ki je lani osvojila naslov evropske prvakinje v težavnosti v kategoriji starejših deklic, je to najtežja preplezana smer na pogled.

Končana sezona SP v balvanih

V Münchnu je 12. in 13. avgusta 2016 potekala zadnja letošnja tekma za svetovni pokal v balvaniskem plezanju. Organizatorji so podrl rekord, kar se tiče tekem svetovnega pokala, saj je bilo na tekmovanje prijavljeno kar 155 plezalcev in 93 plezalk iz 43 držav. Med njimi je bilo tudi šest slovenskih reprezentantov, od katerih se je Juliji Kruder letos prvič uspelo uvrstiti v finale.

V skupnem seštevku SP si je zmago pri ženskah že pred zadnjo tekmo zagotovila Britanka Shauna Coxey, ki je bila letos daleč najboljša, saj je štirikrat zmagala in bila dvakrat druga. Za njo se je z dvema zmagama uvrstila Japonka Miho Nonaka, tretja pa je bila Francozinja Melissa Le Neve. Pri moških je skupno zmago slavil Japonec Tomoa Narasaki, drugi je bil njegov rojak Kokoro Fuji, ki je imel še možnosti za skupno zmago, vendar je vse upe zapravil, saj se na zadnji tekmi ni uvrstil niti v finale. Tretji je bil Rus Alexey Rubtsov. Od naših tekmovalcev je bil najboljši Jernej Kruder na desetem mestu. V tej sezoni se mu sicer na nobeni tekmi ni uspelo uvrstiti v finale šestih najboljših, petkrat pa je bil

med dvajsetimi polfinalisti. Ostale slovenske končne uvrstitve so: 17. Janja Garnbret, 23. Julija Kruder, 33. Tjaša Slemenšek in 57. Gregor Vezonik.

Izjemna sezona na svetovnem pokalu (SP) v težavnosti

V času pisanja te novice (konec avgusta) je za nami pet tekem svetovnega pokala v težavnostnem plezanju. Najboljši plezalci sveta so se do sedaj pomerili na tekmah v italijanskem Arcu, dvakrat v avstrijskem Imstu, francoskem Briançonu ter švicarskem Vilarsu. Čeprav tekmovalci še ni konec, gre za doslej daleč najboljšo sezono slovenskih tekmovalcev na SP v tej plezalni disciplini – do sedaj so poskrbeli za šest zmag. Po tri si lastita Janja Garnbret in Domen Škofic, ki sta močno vodilna v skupnem seštevku svetovnega pokala. Ob tem sta bili Mina Markovič enkrat druga in Janja enkrat tretja.

Novice je pripravil
Peter Mikša.

Stol. Planinska karta, 1 : 25.000. Ljubljana, PZS, Geodetski inštitut Slovenije in Geodetska družba d. o. o., 2016. 8,10 EUR.

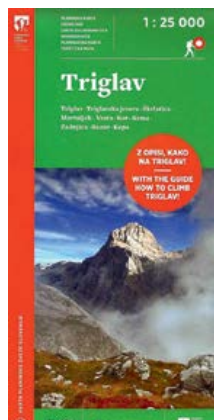
Vedno, ko se pred menoj znajde nova karta, poskušam najti kakšno staro, primerljivo. Iz radovednosti, kaj je na novi karti novega, boljšega, česar morda ne poznam. In sem jo našel. Staro karto Stola in Begunjsčice iz leta 1990, v enakem merilu kot je nova karta Stola, ki je izšla nedavno. Slednja je kar za tretjino večja od prejšnje in seveda pokriva večje območje, razširila se je na zahod in zdaj vključuje tudi Golico in Dovško Babo, ki zamejuje karto v zgornjem levem robu. Spodaj levo je Poključka soteska, zgoraj desno soteska Čepa/ Tscheppaschlucht na oni strani Ljubelja in spodaj desno Dobrča nad Tržičem. Osrednje mesto zavzema pogorje Stola (s karavanškim grebenom od Dovške Babe do planine Korošice), karta bo prišla prav tudi obiskovalcem vzhodnega dela Mežakle in obronkov Poključke, na avstrijski strani pa sta pokriti tudi dolini Poden/Bodental in Rute (Medvedji dol)/Bärental). Nekdanje plastnice na 20 metrov so na novih izdajah PZS na 10 metrov, kljub temu pa to ob primernem tisku (kar za karto Stola lahko mirno rečemo) samo pomaga pri boljšem zaznavanju terena. Na kartografski strani karte moram pohvaliti dovolj velike črke (font), ki so na nekaterih starejših kartah ljudem z očali povzročale težave. Na karti so vrisane vse označene (markirane) poti, še posebej pa so izpostavljene Slovenska planinska pot in nekatere koroške vezne poti (obhodnice); svoj prostor imajo tudi smeri lepih turnih smukov, ki jih Karavanke zaradi zaobljenosti ponujajo kar nekaj. Družbo jim delajo številne neoznačene (lovske) poti, planine s stanovi, lovske kočice, studenci ... Tudi nekatera imena vrhov

(oz. ledinska imena) so se pojavila na novo (npr. Krkotnik v severovzhodnem grebenu Stola), kar je pohvalno. Vedno me karte navdušujejo z imenoslovno dediščino. Glede na to, da karta pokriva del avstrijske Koroške, kjer je še veliko slovenske dediščine, je lepo, da so avtorji k podalovanju pritegnili tudi PD Celovec in Slovenski narodopisni inštitut Urbana Jarnika – navsezadnje so slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem v Avstriji na seznamu nesnovne kulturne dediščine pri organizaciji UNESCO. Preselimo se na hrbtno stran karte. Če nadaljujem primerjavo – na nekdanji karti Stola iz leta 1990 so opisi kulturne in naravne dediščine, ki jih sedanja karta lepo označuje že na prednjem delu. Novost, ki se uveljavlja, so opisi vzponov na glavne vrhove. Ob recenziji karte Bohinj sem v *Planinskem vestniku* 2/2016 zapisal: "Bi pa kazalo razmisliti o tem, če ni bolje porabiti zadnje strani za bolj konkretne informacije na temo območja." In z navdušenjem ugotavljam, da tako karta Triglava in sedaj Stola to odlično izkoriščata. Največji del zadnje strani karte Stola tako prinaša dvojezične opise vzponov na Stol (štiri poti), Golico, Vrtačo, Begunjščico, Dobrčo in na Veliki vrh v Struški – skupaj s pregledno skico. Odličen pripomoček, ki poleg vodnika (seveda ga ne vrzite proč!) izboljša pogled na turo. Opise je prispeval urednik kartografije pri PZS Andrej Stritar. Tudi tokrat so na zadnji strani predstavljene planinske koč s skico in vsemi potrebnimi podatki (telefon, odprtost, prehodi, ture, dostopi), vključen pa je tudi podatek o lokaciji za navigacijske naprave GPS (s kodo QR za hitri vnos). Zemljevid Stol je odličen, gotovo tudi zaradi treh

skrbnih recenzentov. Bralcem torej ostane le eno – vzemite karto Stola v roke in pojdite na pot. Gotovo boste našli veliko karavanških lepot.

Marjan Bradeško

Triglav. Planinska karta, 1 : 25.000. Ljubljana, PZS, Geodetski inštitut Slovenije in Geodetska družba d. o. o., 2016. 8,10 EUR.

Triglav je gotovo v središču zanimanja številnih ljubiteljev gora – a navsezadnje, tudi če je vrh obljuden, je v soseščini še obilo samote. Ni čudno, da je karta Triglava iskana in pogosto popravljana in dopolnjevana. Letošnja izdaja pomeni temeljito prenovitev tudi v pogledu grafične podobe in zasnove. Nova karta se vklaplja v rdeče-zeleno podobo novih zemljevidov PZS, je v merilu 1 : 25.000. Posebnost karte je, da vsebuje tudi opise poti na Triglav. Na zadnji strani je na kratko opisanih (dvojezično) in grafično predstavljenih kar deset poti, ki privedejo na vrh. Zelo koristno za vsakogar, ki želi imeti vse pomembne podatke kar na karti! In če dodamo še izčrpne informacije o vseh kočah, ki so na karti, popotniku razen doči in razsodnosti kaj dosti več ne manjka. Pa še tu karta opozarja na previdnost (v šestih jezikih), daje informacije o klicih na pomoč in o tem, kje se pozanimamo o stanju koč in poti. Obsežna

legenda odlično zaključuje eno najbolj informativnih zadnjih strani, kar sem jih kdajkoli videl. Pa obrnimo zdaj stran in se ozrimo na zemljevid. Kar veliko ozemlje se je znašlo na nekoliko pokončni karti – Triglavu delata družbo celotna Martulj-kova skupina in Kepa na severu, na jugu pa seže karta v Voje (Bohinj je že zunaj, saj ima svojo karto). Na zahodu sega karta do Zadnjega Prisojnika in Zadnjiškega Ozebnika, na vzhodu do Radovne in Mrzlega studenca. Karta je videti odlično izdelana, čeprav zaradi gostih rjavih plastnic (na 10 metrov) in precej krepkega tiska ponekod postane že malce težko pregledna (posebej, če jo, denimo, primerjam s prvo izdajo v enakem merilu iz leta 1993). Po drugi strani pa dobro oko opazi številna ledinska imena, mnoge oznake za naravne in nekatere kulturne znamenitosti, izvire, mesta za parkiranje – praktično in hvalevredno. Posebej gosta, poleg poti, je mreža označenih turnih smukov (modra barva, spet nekoliko slabše vidna), lepo je označena Slovenska planinska pot (oznaka 1). Se pa sprašujem o smiselnosti označevanja poti Planica-Pokljuka (PP), ki je na prejšnjih kartah imela vrisano celotno traso, na sedanji pa le sem in tja zapazimo oznako PP – po mojem to nima prave vrednosti. Če se sprehajamo po zemljevidu še naprej, seveda vidimo poleg planinskih koč in bivakov označene še lovske koč, tudi mejo Triglavskega narodnega parka (četudi praktično vse območje karte leži v njem), utrujeni planinci pa bodo veselili tudi rdečih kvadratkov z vilicami in žlico – simbol je dovolj zgovoren. Še enkrat pa poudarjam – ne glede

na "polnost" karte, je prav, da so zares označena številna ledinska imena, ki jih na nekaterih prejšnjih ni bilo. To prispeva k ohranjanju dediščine, seveda pride izjemno prav tudi pri osnovnem namenu karte – pri orientaciji, navsezadnje pri pogovorih med gorniki o tem, kam in kod. Prav je, da v današnji digitalni dobi, ko je zadeve dokaj enostavno popraviti, tudi sami prispevamo k posodobljenosti in pravilnosti kart. Zato sem vesel jasnega povabila ("Prošnja za boljše podatke", kar je zdaj že praksa), naj PZS sporočamo morebitna odstopanja. Takoj imam eno sporočilo: okno v Rjavini je vrisano preveč vzhodno od vrha, dejansko je okno še pred samim vrhom. Za zaključek pa tole: triglavske magistrale so spet oživele, zato priporočam nakup novega zemljevida – za večjo varnost, za boljšo informiranost – in za veliko veselja v Triglavovem kraljestvu.

Marjan Bradeško

Gorazd Gorišek: 10 x Krk – pohodniški vodnik Kibuba, Selo pri Vodica, 2016. 62 str., 6,90 EUR.

Pred nami je priročna knjižica, ki bi morala gladko pasti v stranski žep pohodniških hlač. Sistematični in temeljiti Gorišek je v majhen format stisnil tako presenetljivo veliko informacij, da so skoncentrirane kot jušna kocka. Zdi se mi, da je zaradi varčevanja s prostorom opuščal celo

podredne veznike, ki niso nujno potrebni. Zato mu je ostalo dovolj prostora, da je lahko omenil celo medvede, ki občasno priplavajo na dopust. Tiste, ki se jih drži smola, pokončajo krogle iz lovske puške. Otok razdeli na tri območja, od severa proti jugu, in v tem zaporedju so razvrščeni tudi opisi izletov. Tako kot se v vodi jušna kocka raztopi v (odvisno od razmer) užitno juho, se tu opisi izletov razcvetijo v (odvisno od vremena) prijetne izlete. Priporočljivo je prebrati ves vodnik, zlasti ne preskočite poglavij o vodi in morda o tem, kako pripotovati na Krk. Tudi poglavje o podnebju in sezoni vam utegne priti prav, saj vremena na Krku ni smiselno podcenjevati v nobenem letnem času. Vsi opisi so strukturirani na naslednji način. Geografskemu imenu izleta

sledi kratek podnaslov, ki namigne na njegovo glavno značilnost. V modrem okvirju so podatki z oznako zahtevnosti poti, nadmorsko višino, višino izhodišča (najnižja je pet metrov), višinsko razliko ter grafičnimi prikazi zahtevnosti, napornosti in orientacije. Za opisom izhodišča s koordinatami GPS sta opisa vzpona in – uganili ste – sestopa. Če obstaja krajša različica izleta, vam jo Gorišek velikodušno ponudi. Sledi tabela časov po etapah in skupno. Če so ob poti ogleda vredne znamenitosti, jih boste v vodniku gotovo našli. Opis zaključujejo opombe o najbolj primerni sezoni, opremljenosti in zemljevidu ter skica izleta. Na notranji strani zadnje platnice je seznam literature in zemljevidov. Vsakemu izletu pripada nekaj fotografij, da si bralec, uporabnik

vodnika, lažje predstavlja, kam ga avtor vabi.
Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza je konec junija izdala letošnjo drugo številko *Obvestil PZS*, objavili so pojasnila ob spremembi pravil za izdajanje računov manjših društev ter še dodatno spodbujali k včlanitvi v planinsko organizacijo, kar so lahko planinci storili tudi na bencinskih servisih Petrol. V drugi polovici avgusta je Adriatic Slovenica nudil članom PZS možnost ugodnejšega nezgodnega zavarovanja otrok in mladine.

Prek spletne strani so povabili na prireditve Zlatorogove transverzale ponosa, ki se je z devetimi dogodki tega leta zaključila 27. avgusta na Šmohorju. Povabili pa so tudi k sodelovanju na fotonatečaju Stalnega sekretariata Alpske konvencije za koledar 2017.

Mladinska komisija (MK) je razpisala izpopolnjevanje za mentorje planinskih skupin in tečaj gibanja po zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh, ki bo potekal od 22. do 25. septembra v Planinskem učnem središču Bavšica (prijave zbira MK do 15. septembra). Od 25. do 28. septembra bo v Bavšici organiziran drugi študentski planinski tabor, ki bo okronal drugo leto projekta S študenti v hribe (poleti so se povzpeli še na Planjavo). Tečaj orientacije MK organizira od 16. do

Naklofen[®] gel

- NANESI GEL.
- BRIŠI BOLEČINO.
- GIBAJ SE NAPREJ.

www.naklofengel.si

Zanesljiv spremljevalec
na vsakem koraku.

Proti bolečinam v mišicah in sklepih.

www.krka.si

KRKA

Naklofen gel vsebuje diitilamonijev diklofenakat.

Pred uporabo natančno preberite navodilo!

O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

18. septembra na Menini planini, namenjen pa je mladim od 16. leta naprej. Mlade planince z najboljšimi uvrstitvami na tekmo- vanju Mladina in gore in na Slovenskem planinskem orientacijskem tekmovanju je MK popeljala v Bavšico na nagradni tabor. Med 23. in 31. julijem so prav tako v Bavšici zaključili že 10. leto seminarja za mladinske voditelje, teden, ki je sledil, pa namenili seminarju za mentorje planinskih skupin, ki se ga je udeležilo dvanajst udeleženk pod strokovnim vodstvom sedmih inštruktorjev planinske vzgoje. Avgusta sta v Srbiji in Iranu potekala mednarodna mladinska planinska tabora v okviru mladinske komisije Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA.

Vodniška komisija je izvedla tečaja za vodnike PZS kategorije A; prvega se je udeležilo dvaintrideset, drugega pa devetindvajset tečajnikov.

Gospodarska komisija (GK). Poletna planinska sezona je julija in avgusta dosegla vrhunec z obiski na planinskih poteh in v kočah. Do 13. septembra, ko se je akcija zaključila, je bila na vrhuncu tudi skupna akcija PZS in spletne strani Siol.net *Naj planinska koča 2016*. Od 66 planinskih koč, ki so se letos pote- govale za ta laskavi naziv, so se med deset finalistk uvrstile Cojzova koča na Kokrskem sedlu, Češka koča na Spodnjih Ravneh, Koča Antona Bavčerja na Čavnu, Koča na planini Razor, Krekova koča na Ratitovcu, Planinski dom na Kalu, Planinski dom pri Gospiščici na Gorjancih, Roblekov dom na Begunji- ščici, Tončkov dom na Lisci in Valvasorjev dom pod Stolom. Katera je dobila največ glasov, bomo poročali v naslednji številki *Vestnika*. GK je poročala o Planinskem domu na

Gospincu, bolj poznanem kot Koča Rozka na Krvavcu, ki ga je 28. julija uničil požar, pa o Koči na Mrzli'ku, ki je postala tudi uradno planinska koča, o 50-letnici novega Tičarjevega doma na Vršiču, 120-letnici Triglavskega doma na Kredarici in o obnovljenem Domu na Menini planini. Bivak II je svoje novo domovanje našel pred Slovenskim planinskim muzejem na vrhu skalnjaka med planikami, v katerega se sedaj lahko podate na igrivo pot nepo- zabnih doživetij, imenovano Pobeg v bivak. Kar nekaj planinskih društev je razpisalo delovna mesta za delo v planinskih kočah.

Komisija za planinske poti (KPP) je 2. julija v so- organizaciji PD Kočevje na Kočevskem pripravila Dan slovenskih markacistov; zbralo se je 74 markacistov. KPP je posredovala razpis Turistične zveze Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije in GIZ za pohodni- štvu in kolesarjenje v okviru projekta Moja dežela – lepa in gostoljubna za najboljše tematsko pot 2016. Širšo planinsko javnost so obveščali o stanju pla- ninskih poti (ponovno je odprta Kopsčarjeva pot na Prisojnik), sanirali so nekaj poškodovanih poti, tudi zelo zahtevno pot s Kredarice na Triglav. Ob namestitvi novega žiga Slovenske turnokolesar- ske poti na Tinjanu so markacisti OPD Koper na isto mesto predstavili tudi žig Slovenske planinske poti. V novih Dnevnikih s Slovenske planinske poti žig kontrolne točke Vojsko ni več zahtevan, je pa še vedno v starih dnevnikih. PD Idrija sporoča, da so žig Vojsko prestavili v Okrep- čevalnico Grošelj (Vojsko 25). Za kontrolne točke, kjer ni žiga, še vedno velja, da zadostuje fotografija lastnika dnevnika na tej

Seznam zaprtih odsekov planinskih poti na dan 24. 8. 2016 ob 18.20

Informacije o zaprtih planinskih poteh najdete na spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/>. Na podlagi obvestil društev in skrbnikov poti jih zbira ter objavlja PZS. Hoja po planinskih poteh je na lastno odgovornost.

Mire Steinbuch

Odsek: Dovška JZ–Čez Kamen
Skrbnik: Planinsko društvo Radovljica
Pogačnikov dom–Pihavec (Posamezni odseki so zaprti.)

Odsek: Razcep ob Bistrici–Most pod žičnico
Skrbnik: Planinsko društvo Kamnik
Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (Posamezni odseki so zaprti.)

Odsek: Petačev graben–Selo nad Polhovim Gradcem
Skrbnik: Planinsko društvo Blagajana
Petačev graben–Prosenov grič (Posamezni odseki so zaprti.)

Odsek: Kanja greben–Bavški Grintavec
Skrbnik: Planinsko društvo Jesenice
Koča pri izviru Soče–Bavški Grintavec (Posamezni odseki so zaprti.)
Na Bavški Grintavec čez sedlo Kanja (Posamezni odseki so zaprti.)
Zavetišče pod Špičkom–Kanja–Bavški Grintavec (Pot prijateljstva) (Posamezni odseki so zaprti.)

Odsek: Poče–Na Strelanjih
Skrbnik: Planinsko društvo Cerkno
Poče–Medrce–Porezen (Posamezni odseki so zaprti.)
Poče–Porezen (Posamezni odseki so zaprti.)

Odsek: Na Strelanjih–Medrce
Skrbnik: Planinsko društvo Cerkno
Poče–Porezen (Posamezni odseki so zaprti.)

Odsek: Na Strelanjih–Sedlo Medrce
Skrbnik: Planinsko društvo Cerkno
Poče–Medrce–Porezen (Posamezni odseki so zaprti.)

Krnica–Špik
Na prvi tretjini planinske poti od koč v Krnici proti Špiku je prišlo do podora. Prehod je mogoč, vendar močno otežen.

točki. Devet markacistov PZS je avgusta opravilo licenčno izpopolnjevanje. **Komisija za varstvo gorske narave** (KVGN) je izvedla tretji del letošnje- ga tečaja za naziv varuha gorske narave, in sicer sredi junija pod Stolom. KVGN je skupaj s TNP osveščala o širšem pomenu hoje po označenih poteh. **Komisija za alpinizem** (KA) je poročala o letošnjem alpinističnem tečaju na Kamniškem sedlu, akciji

slovenske mladinske alpi- ni- stične reprezentance maja v Franciji (območje Écrins) in s tabora za perspektiv- ne alpiniste v Dolomitih pod Marmolado, ki se ga je udeležilo šest alpinistov in tri alpinistke pod vodstvom Andreja Grmovška in Nejca Pozveka. Iz Himalaje se je vrnila uspešna odprava z Alešem Česnom in Luko Lindičem (povzpela sta se na Broad Peak, 8047 m, in severni vrh Gašerbru- ma IV, 7900 m), v indijsko

Himalajo pa sta na odpravo sredi julija odpotovala Nastja Davidova in Matic Jošt. KA je za konec avgusta razpisala alpinistični tabor Mali Koritniški Mangart in povabila na Ledine na alpinistični tabor, posvečen Nejcu Zaplotniku.

Komisija za športno plezanje je športne plezalce in plezalke obvestila o uveljavljanju statusa kategoriziranega športnika ter razpisala 2. tekmo državnega prvenstva v balvanskem plezanju 2016. Športni plezalci, mladinci in člani z Janjo Garnbret in Domnom Škoficem na čelu, so dosegali odlične rezultate na svetovnem pokalu v težavnosti in balvanih, prav tako pa tudi na evropskem mladinskem prvenstvu v balvanih 2016. Več o tekmovanjih in uspehih preberite v športnoplezalnih novicah tega *Vestnika*. Mednarodni olimpijski komite (MOK) je na zasedanju skupščine 3. avgusta odločil o uvrstitvi petih novih panog na spored olimpijskih iger v Tokiu leta 2020, kjer bo premierno na sporedu tudi športno plezanje.

Komisija za gorske športe je na svojem zboru 21. junija med drugim sprejela novi pravilnik komisije. MOK je na zasedanju skupščine 2. avgusta tekmovalno turno smučanje potrdil kot šport, priznan s strani MOK, kar mu daje možnost, da se pojavi na prihodnjih zimskih olimpijskih igrah.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je uspešno izvedla že 8. turnokolesarski tabor, ki je potekal od 13. do 18. avgusta v Kranjski Gori z okolico. KTK je povabila na usposabljanja za turnokolesarskega vodnika II. Tečaj bo potekal od 15. do 18. septembra v eko hotelu Koroš v Jamnici na Koroškem. Pia Peršič in

Andrej Martinčič sta se 18. julija iz Brežic podala na kolesarjenje po novoodprti Slovenski turnokolesarski poti v enem zamahu. **Planinska založba** je obveščala o novostih Planinske trgovine, kjer so police založili z novo športno majico Aljažev stolp, s knjigo in zgoščenko 107 Alp Igorja Gruberja o prehojenih 2640 kilometrih Rdeče poti Via Alpina od Monte Carla do Trsta ter z vrečkami semen planike, ki jih lahko vzgojite na domačem vrtu. Izdali so novo, dopolnjeno *Planinsko šolo*, *Dnevnik s Slovenske turnokolesarske poti* in *Planinski koledar 2017* z avtorskimi fotografijami, izbranimi na razpisu PZS. Na preventivnem področju glede varnejše hoje v gore, morebitnega srečanja z medvedom in kako ravnati v primeru helikopterskega reševanja v gorah so skrbno osveščali planince na svoji spletni strani, sodelovali pa so tudi v več radijskih oddajah. Planinske koče in društva so bili to poletje zelo aktivni in so organizirali več različnih planinskih dogodkov, umetniških srečanj in tekmovanj, na katere je planince vabila tudi spletna stran PZS, ki je obveščala še o zanimivih dokumentarnih gornjskih oddajah in filmih na televiziji in različnih prizoriščih po Sloveniji.

Zdenka Mihelič

Vprašalnik o spremljanju obiska

Za potrebe sodobnega upravljanja Triglavskega narodnega parka je optimalno vzpostavljeno

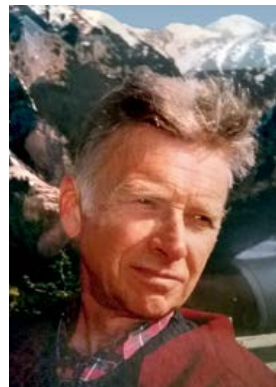
spremljanje obiskovanja ključnega pomena. Javni zavod Triglavski narodni park je v preteklih letih izvajal posamezne aktivnosti na tem področju, sistemsko pa jih v okviru Načrta upravljanja TNP 2016–2025 načrtuje v naslednjih letih. Ključni elementi so sistemsko zbrani kvantitativni in kvalitativni podatki, ki s kompleksno analizo pripomorejo k sprejetju optimalnih odločitev na področju obiskovanja narodnega parka, upošteva nosilne zmogljivosti zavarovanega območja. Prepričani smo, da samo skupno sodelovanje različnih deležnikov v zavarovanem območju lahko pripomore k dolgoročno uspešnemu upravljanju obiska. Tovrstne raziskave so tako uporabne ne le za JZ TNP, pač pa tudi za partnerje v prostoru. Ena izmed osrednjih letošnjih aktivnosti na področju spremljanja obiska Triglavskega narodnega parka je izvajanje vprašalnika o spremljanju obiska v Triglavskem narodnem parku 2016. Vprašanja so z različnih področij – osnovne podatke, kot npr. čas bivanja, osrednji motiv za obisk, lokacije obiska, varovalni režim, vpliv podnebnih sprememb itd. Rdeča nit vprašalnika je trajnostna mobilnost biosfernega območja Julijske Alpe – kako zmanjšati pritisk motornih vozil na posameznih prometnicah in predvsem kakšne alternative ponuditi oz. vzpostaviti, da bo izkušnja obiska prijetnejša. Projekt je JZ TNP zasnoval skupaj z dr. Ireno Mrak, strokovnjakinjo na področju spremljanja obiskovanja v zavarovanih območjih in načelnico Komisije za varstvo gorske narave pri PZS. Izvajanje anket je med poletjem

potekalo predvsem na terenu po posameznih (množično) obiskanih lokacijah. Nadaljevalo se bo v avgustu in septembru. V jesenskem času bo na voljo spletna verzija vprašalnika, ki je prav tako namenjena najširši javnosti. Na voljo vam bo na spletni strani JZ TNP in partnerskih spletnih straneh. Cilj je zbrati okoli 1000 vzorcev. Rezultati in analiza vprašalnika bodo znani proti koncu leta 2016. Vabljeni k sodelovanju!

Majda Odar

V SPOMIN

Franci Benedik (1937–2016)

Nepričakovano nas je zapustil Franci Benedik, učitelj, velik ljubitelj narave, aktiven planinec, skrben pedagog, izjemno požrtvovalen mentor mladim planincem. Njegova življenjska pot in tudi prvi koraki v gorske strmine so se začeli v rojstni vasi v Strmici v Selški dolini. V letu 1961, ko se je njegova družina priselila v Kranj, je z veliko vnemo zahajal v gore, jih osvajal in doživljal ter se oziral na gorske vršace z željo, da bi jih kar najpopolneje spoznal. Že v rani mladosti se je z odločnostjo povzpел na vse vrhove Slovenske planinske poti. Po končanem študiju zgodovine in zemljepisa se

je v letu 1968 zaposlil na Osnovni šoli Simona Jenka v Kranju in ostal do upokojitve leta 2004. V letu 1968 se je tudi aktivno vključil v delo mladinskega odseka pri Planinskemu društvu Kranj in postal koordinatorski mladih planincev po osnovnih šolah takratne občine Kranj. Z učitelji mentorji po osnovnih šolah so v tem letu zbrali več kot 600-članski kolektiv mladih planincev, kar je bil takrat najmočnejši steber kranjskega planinstva. V sedemdesetih letih, leta 1973, je bil izvoljen za načelnika Mladinskega odseka PD Kranj, ki ga je vodil štiri desetletja. Naslednje leto je odsek pod njegovim vodstvom organiziral prvo prireditev mladinskega planinskega kviza Mladina in gore v Sloveniji. Dogodek je bil za slovensko mladino in planinstvo odmeven in je zaradi aktualnosti in pomembnosti postal planinska tradicionalna prireditev s sodelovanjem in pod pokroviteljstvom PZS ter s strokovnim sodelovanjem Mladinske komisije PZS.

Francijeva zasluga, vztrajnost in volja so bili vzrok za vsakoletno organiziranje planinske šole za mlade iz vseh osnovnih šol v občini. Redno so organizirali planinska predavanja po osnovnih in srednjih šolah, veliko je bilo tudi letnih planinskih taborov. Tako kot je skrbel za mlade planince, je Franci skrbno in strokovno načrtoval in izvajal tudi planinske pohode, ture, izlete ter enako skrb namenjal koordinaciji in sodelovanju z učitelji po šolah z namenom izvajanja planinskega usposabljanja. Od gora, mladih planincev, stanovskih gorskih tovarišev, učiteljc, učiteljev, vzgojiteljev, članov organov društva se je Franci sicer poslovil. V spominu nam bo ostal kot vzor za poštenje

in pomoč sočloveku v stiski in tudi kot osebnost, ki je v največji meri skrbela za kar najboljši odnos, počutje in dobro voljo med planinci. Ljubezen do gora je bivala v njem vse življenje. V obdobju, ko je bil član UO PD Kranj, je bil tudi član številnih delovnih komisij in odborov, dva mandata pa je bil tudi podpredsednik PD Kranj. Za predano delo vzgoji in oblikovanju osebnosti mladih planincev do spoštovanja gorske narave in za prizadevanje, da bi v planinskih šolah mladi prejeli kar največ znanja za varno gibanje v gorskem svetu in postali pripadniki slovenskemu planinstvu, je Franci Benedik prejel vsa najvišja priznanja PZS, PD Kranj in občine. Svečano listino za življenjsko delo PZS je z največjim veseljem prejel, ko je bil že v pokoju. Francija se bomo spominjali z vso spoštljivostjo in hvaležnostjo, da je tako prizadevno in strokovno štiri desetletja skrbel za vzgojo in rast mladih planincev.

Franc Ekar

Obletnica rojstva dr. Angele Piskernik

Konec avgusta je minilo 130 let od rojstva dr. Angele Piskernik, pionirke in prve dame slovenskega varstva gorske narave. Rodila se je 27. avgusta leta 1886 v Lobniku nad Železno Kaplo v slovensko zavedni in gospodarsko trdni kmečki družini. V življenju ji ni bilo velikokrat postlano z rožicami, jih je pa oboževala. Njena pot do univerzitetne izobrazbe in tudi kasneje je bila pogosto trnova in vijugava. Po končanem študiju botanike je na Dunaju postala prva Slovenka z doktoratom znanosti. To je

bilo leta 1914, tik pred začetkom prve svetovne vojne. Kasneje je svojo strokovno izobrazbo še izpopolnjevala. V obdobju od leta 1916 do 1926 je delala v Deželnem muzeju v Ljubljani (zdaj v njem domujeta Narodni in Prirodoslovni muzej), nato je do leta 1943 poučevala v različnih srednjih šolah v Ljubljani in v Novem mestu. Zaradi sodelovanja v osvobodilnem gibanju so jo novembra 1943 zaprli in poslali v taborišče Ravensbrück, kjer je bila kar nekajkrat zapisana smrti. Kmalu po vrnitvi iz taborišča je prevzela mesto ravnateljice v Prirodoslovnem muzeju. V njem je ravnateljela vse do upokojitve leta 1953. Na področju varstva narave je delala honorarno in zelo uspešno še do leta 1963, ljubiteljsko pa vse do smrti. Umrla je leta 1967 v Ljubljani. Vse svoje življenje je bila družbeno, narodnozavedno in strokovno aktivna. Bila je mednarodno priznana naravovarstvenica, zaslužna za ustanovitev Gorske straže (leta 1954, danes je Gorska straža prerasla v Komisijo za varstvo gorske narave) in za ustanovitev prvih varstveno pomembnih območij narave v Sloveniji. Pomemben je bil njen prispevek pri ustanovitvi Triglavskega narodnega

Spominska plošča Angeli Piskernik v njenem rojstnem kraju Foto: Janez Senica

parka leta 1961, ki je tedaj obsegal predvsem Dolino Triglavskih jezer. Po Angeli Piskernik imenujeta svoji priznanji Komisija za varstvo gorske narave in Prirodoslovno društvo Slovenije.

Marijan Denša

Koroški planinci na obisku pri "svoji" Angeli Foto: Janez Senica

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

gorenjska televizija
www.gtv.si

P O M E M B N O O B V E S T I L O

Zbirka zgodb

LJUDJE V GORAH,

Dušan Škodič

Pred izidom je knjiga
Ljudje v gorah, avtorja
Dušana Škodiča.

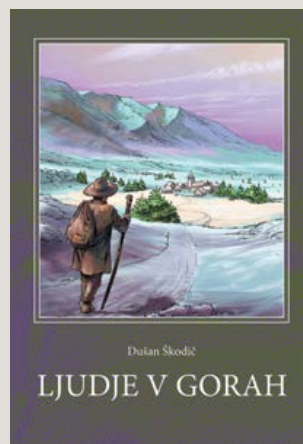
Zbirka prinaša petnajst
zgodovinskih zgodb,
vpetih v gorsko okolje.

Še vedno je čas, da
knjigo naročite po
prednaročniški ceni
13,90 €*.

(redna cena 16,90 €*).

*DDV je vključen v ceno.

Poštino plača naročnik.

Informacije, nakup in naročila:

Planinska trgovina PZS, Dvorakova ulica 9, SI-1000 Ljubljana,

telefon: 01 43 45 684, faks: 01 43 45 691,

brezplačna telefonska številka: 080 1893,

e-naročila: trgovina@pzs.si,

spletna trgovina: <http://pzs.si/izdelek.php?pid=550>

Planinska založba PZS

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO
UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

RADIO
KRANJ 97.3

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE | ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Planinski koledar 2017

Kmalu v prodaji

V koledarju Planinske zveze Slovenije 2017 so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2017. Koledar je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan z belo spiralo.

Format koledarja je 33 x 48 cm.

Možnost dotiska na pasici, višine 5 cm.

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
www.pzs.si/trgovina.php

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,50 €**

